

საქართველოს
ახალგაზრდა
იურისტთა
ასოციაცია

№18

სისხლის სამართლის პროცესების მონიტორინგის ანგარიში

მონიტორინგის პერიოდი: აგვისტო 2023 - თებერვალი 2024

საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია

სისხლის სამართლის პროცესების მონიტორინგის ანგარიში №18

(თბილისის, ქუთაისის, ბათუმის საქალაქო სასამართლოები)

მონიტორინგის პერიოდი: აგვისტო 2023 - თებერვალი 2024

მონიტორინგის ანგარიში მომზადდა საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის მიერ USAID სამართლის უზენაესობის პროგრამის მხარდაჭერით. პროგრამას ახორციელებს აღმოსავლეთ-დასავლეთის მართვის ინსტიტუტი (EWMI) ამერიკის შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) მხარდაჭერით. დოკუმენტის მიზანშეწონიერებად სრულად ჰასუსისმგებელია საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და მასში გამოთქმული მოსაზრებები შესაძლოა არ ასახავდეს ზემოთნახსენები საერთაშორისო ორგანიზაციების შეხედულებას.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE

USAID სამართლის უზენაესობის პროგრამა
USAID RULE OF LAW PROGRAM

თბილისი
2024

ანგარიშის ხელმძღვანელი: თამარ ონიანი

ავტორები: თამარ ბოჭორიშვილი
ფატიმა ჩაფჩაძე

მონიტორები: თეონა გაბაძე
გოდერძი გორგილაძე
ელენი ვარდი
ჯუმბერ ქათამაძე
მარიამ ჩხიკვაძე
მარიამ კანდელაკი
გიორგი ნიკლაური

რედაქტორი: ხათუნა ყვირალაშვილი

ტექ. რედაქტორი: ირაკლი სვანიძე

საიამადალობას უხდის ადამიანის უფლებების დაცვის პროგრამის თანაშემწეებს, ბიჭიკო დეკანოის და თორნიკე თევზაძეს, ანგარიშის მომზადებაში შეტანილი წვლილისთვის.

აიწყო და დაკაბადონდა საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციაში

აკრძალულია აქ მოყვანილი მასალების გადაბეჭდვა, გამრავლება ან გავრცელება
კომერციული მიზნით, ასოციაციის წერილობითი ნებართვის გარეშე

ჯ. კახიძის ქ. №15, თბილისი, საქართველო
(+995 32) 295 23 53, 293 61 01
www.gyla.ge

© 2024, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია

ს ა რ ჩ ე ვ ი

მოკლე მიმოხილვა	5
შესავალი	6
მეთოდოლოგია	7
ძირითადი მიზნები	9
1. სასამართლოში ბრალდებულის პირველი წარდგენის სხდომები	9
აღკვეთის ღონისძიება - პატიმრობა	9
აღკვეთის ღონისძიება - გირაო	9
2. სათანადო სასამართლო კონტროლი და არასათანადო მოპყრობის შემთხვევები	10
3. წინასასამართლო სხდომები	10
4. საპროცესო შეთანხმება	11
5. ოჯახური დანაშაულები	12
6. სხვა მნიშვნელოვანი საკითხები	12
სასამართლო ხელისუფლება	14
საქართველოს პროკურატურა	17
აღვკვეთები	18
პირველი წარდგენის სხდომები	19
შესავალი	19
პირველი წარდგენის სხდომების ანალიზი	19
პატიმრობა	21
გამოვლენილი ტენდენციები	22
გირაო	23
გირაოს გამოყენებასთან დაკავშირებით საერთაშორისო სტანდარტების მიმოხილვა	23
აღკვეთის ღონისძიების სახით გირაოს გამოყენების დროს გამოვლენილი ტენდენციები	24
შეთანხმება გაუსვლელობისა და სათანადო ქცევის შესახებ და პირადი თავდებობა	26
სხდომები, რომლებზეც სასამართლომ არ გამოიყენა აღკვეთის ღონისძიება	27
დაკავების კანონიერებაზე სასამართლო კონტროლის განხორციელება	28
გამოვლენილი ტენდენციები	29
წინასასამართლო სხდომები	31
სასამართლო სხდომების ანალიზი	31
აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების, შესვლის ან გაუქმების შესახებ სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები	34
საგამომძიებო მოქმედება ჩხრეკა და ამოღება	36
არასათანადო მოპყრობა	39

საპროცესო შეთანხმება	42
ადგილობრივი კანონმდებლობა და საერთაშორისო სტანდარტები	42
მონიტორინგის შედეგები	42
უფლებების განმარტება	44
საპროცესო შეთანხმების სხდომების მცირე დროში ჩატარება	45
ბრალდების მხარის მიდგომები საპროცესო შეთანხმების სხდომებზე	47
გამოყენებული სასჯელები	48
საბარო განხილვის უფლება	51
კანონმდებლობა და საერთაშორისო სტანდარტები	51
მონიტორინგის შედეგები	51
გონივრულ ვადაში გასამართლების უფლება	53
კანონმდებლობა და საერთაშორისო სტანდარტები	53
გამოვლენილი შედეგები	53
შეზღვევითობა და თანასწორობა	55
კანონმდებლობა და საერთაშორისო სტანდარტები	55
მონიტორინგის შედეგები	55
ოჯახური დანაშაულები	57
გამოყენებული ადვოკატის ღონისძიებები	58
ოჯახურ დანაშაულზე გამოტანილი განაჩენები და სასჯელები	62
რეკომენდაციები	68
მოსამართლეებს	68
საქართველოს პროკურატურას	68
საქართველოს პარლამენტს	69
საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციას	69
დანართი	70

მოკლე მიმოხილვა

წინამდებარე ანგარიშში წარმოდგენილი მიგნებები ეფუძნება თბილისის, ქუთაისის, ბათუმის საქალაქო სასამართლოებში სისხლის სამართლის მიმართულებით ჩატარებულ სხდომებზე დაკვირვებას 2023 წლის აგვისტოდან 2024 წლის თებერვლის ჩათვლით პერიოდში.¹ დოკუმენტში გაანალიზებულია საქმეთა წარმოების სხვადასხვა ეტაპზე გამოვლენილი პრობლემური საკითხები, რომლებიც, შესაძლოა, უგულებელყოფდეს სისხლის სამართლის პროცესის პრინციპებს და არსებით გავლენას ახდენდეს ბრალდებულის უფლებებზე.

ანგარიშში გაანალიზებულია სასამართლოში ბრალდებულის პირველი წარდგენის სხდომებზე გამოვლენილი ტენდენციები; დაკავების კანონიერებაზე სასამართლო კონტროლის განხორციელების ასპექტები; სავარაუდო არასათანადო მოპყრობის შემთხვევებთან დაკავშირებული გარემოებები სასამართლოს მონიტორინგის ქრილში; წინასასამართლო სხდომები; საგამოძიებო მოქმედების - ჩხრეკისა და ამოღების შესახებ სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების დასაბუთებულობა; საპროცესო შეთანხმებებთან დაკავშირებული საკითხები; არსებითი განხილვის სხდომები. სახელმწიფოში ფემიციდისა და ქალთა მიმართ ძალადობის შემთხვევების მზარდი რაოდენობის გამო, ცალკეა გამოყოფილი ოჯახურ დანაშაულებთან დაკავშირებული გარემოებები და სასამართლო განხილვის ზოგადი დებულებებიდან გამომდინარე საკითხები.

¹ დეტალურად იხ. მეთოდოლოგიის თავში.

შესავალი

საია 2011 წლიდან აკვირდება სასამართლოებში მიმდინარე სისხლის სამართლის პროცესებს. ის არის **საქართველოში პირველი ორგანიზაცია, რომელმაც დაიწყო და წლების განმავლობაში განავითარა წინასწარ შემუშავებული, პროფესიონალურად გამართული რაოდენობრივი და თვისებრივი ინდიკატორებით სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების განხორციელებაზე დაკვირვება**. შესაბამისი მონიტორინგის შედეგებს საია ყოველთვის საჯაროდ წარმოადგენს.² ამ დრომდე ორგანიზაციამ სისხლის სამართლის პროცესების მონიტორინგის 17 ანგარიში მოამზადა, ასევე, გამოსცა ორი სპეციალური ანგარიში, რომლებიც პანდემიასთან დაკავშირებულ სისხლის სამართალწარმოებას შეეხებოდა.³

სისხლის სამართლის პროცესების მონიტორინგი მიზნად ისახავს, პროცესის სხვადასხვა ეტაპზე, ობიექტური დაკვირვების გზით, მართლმსაჯულების სისტემაში არსებული ტენდენციების გამოვლენას, საკანონმდებლო და პრაქტიკული გამოწვევების, ასევე, დადებითი პრაქტიკის იდენტიფიცირებას. ეს შეეხება როგორც სასამართლოს, ისე ბრალდებისა და დაცვის მხარეების მიერ დამკვიდრებულ მიდგომებსა და პოზიციებს. წლების განმავლობაში დაკვირვების შედეგების გაანალიზების გზით, საია უზრუნველყოფს საზოგადოებისა და დაინტერესებული მხარეების, მათ შორის, სასამართლო სისტემის, შინაგან საქმეთა სამინისტროსა და გენერალური პროკურატურის ინფორმირებას სამართალწარმოებასთან დაკავშირებული მნიშვნელოვანი საკითხების თაობაზე. ამის მთავარი მიზანია მართლმსაჯულების ხარისხის გაუმჯობესება და, შედეგად, ადამიანებისთვის სამართლიანი სასამართლოს უფლების დაცვის გარანტიების გამყარება.

² საია, სისხლის სამართლის პროცესების მონიტორინგის სახელმძღვანელო, 2021, 4, ხელმისაწვდომია: <https://shorturl.at/ckZ14>, განახლებულია: 01.10.2023.

³ საიას სპეციალური ანგარიში „სასამართლო პანდემიის დროს“, 2020, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3lLA6la>; საიას სპეციალური ანგარიში „პანდემიის გავლენა სისხლის სამართლის მართლმსაჯულებაზე“, 2022, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3sLnM6K>, განახლებულია: 02.05.2024.

მეთოდოლოგია

წარმოდგენილი ანგარიში მოიცავს **სისხლის სამართლის პროცესებზე** დაკვირვების შედეგებს თბილისის, ქუთაისისა და ბათუმის სასამართლოებში, 2023 წლის აგვისტოდან 2024 წლის თებერვლის ჩათვლით პერიოდში.

საანგარიშო პერიოდში საია დააკვირდა **664 სასამართლო სხდომას**.

ცხრილი №1: დამონიტორინგებული საქმეების განაწილება

i.	არსებითი განხილვის სხდომა	184
ii.	საპროცესო შეთანხმების სხდომა	170
iii.	წინასასამართლო სხდომა	99
iv.	ადკვეთის დონისძიების სხდომა	211

მონიტორინგი შემთხვევითი შერჩევის პრინციპით ესწრებოდნენ ინდივიდუალურ სასამართლო პროცესებს. თუმცა, საიამ სისტემური მონიტორინგი განახორციელა იმ საქმეებზე, რომლებიც:

- I. შეირჩა უფლებათა უხეში დარღვევის, მაღალი საზოგადოებრივი ინტერესის ან სხვა განსაკუთრებული ფაქტორის გათვალისწინებით.
- II. ე.წ. „გახმაურებული“ საქმეები, რომლებშიც ბრალდებულები იყვნენ ყოფილი პოლიტიკური თანამდებობის პირები.

წინა საანგარიშო პერიოდთან შედარებით საიამ მონიტორინგის განხორციელება დაიწყო **განახლებული მეთოდოლოგიით**, რომელიც მოიცავს მოთხოვნაზე დაფუძნებულ სასამართლო მონიტორინგს⁴ და შეეხება როგორც სისხლის, ისე სამოქალაქო სამართლის საქმეებს. ეს გულისხმობდა, მოქალაქეების მოთხოვნის საფუძველზე, ისეთ სასამართლო პროცესებზე დაკვირვებასაც, რომლებიც შემდეგი ტიპის შემთხვევებს განეკუთვნებოდა:

- ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების დარღვევის მაღალი რისკის მქონე შემთხვევები;
- სისხლის სამართლის საქმეები, რომელთა მიმართ არსებობს საზოგადოების მაღალი ინტერესი;
- სავარაუდოდ პოლიტიკურად მოტივირებული სისხლის სამართლის საქმეები;
- მასშედიასთან დაკავშირებული სისხლის სამართლის საქმეები;
- სისხლის სამართლის საქმეები, რომლებშიც დისკრიმინაცია შეიძლება იყოს მოწყვლადი ჯგუფების (ქალები, ძალადობისა და ოჯახური დანაშაულის მსხვერპლები, შშმ პირები და სხვადასხვა ჯგუფის უმცირესობები) წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაულის საფუძველი;
- სამოქალაქო საქმეები, რომლებიც შეეხება სავარაუდოდ პოლიტიკურად მოტივირებულ ან მედიასთან დაკავშირებულ სისხლის სამართალწარმოებას;
- საქმეში ბრალდებული არის ძალიან უწყების ყოფილი ან/და მოქმედი თანამშრომელი.

ანგარიშში ასახული ყველა ინფორმაცია მიღებულია ამგვარ სხდომებზე დასწრებისა და მათზე დაკვირვების შედეგად. მონიტორინგი წარიმართა უშუალოდ სასამართლო სხდომის დარბაზში დასწრებით. სასამართლო პროცესებში ჩაურევლობის პრინციპი-

⁴ მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში, მოქალაქეების მოთხოვნის საფუძველზე, საია 14 საქმის მონიტორინგს ახორციელებდა.

დან გამომდინარე, საიას მონიტორები არ ესაუბრებოდნენ მხარეებს და არ განიხილავდნენ საქმის მასალებს ან შემაჯამებელ გადაწყვეტილებებს. დაკვირვების პროცესში საიას მონიტორები ხელმძღვანელობდნენ სპეციალურად მომზადებული და განახლებული კითხვარებით. კითხვარები მოიცავდა როგორც „დახურულ“ კითხვებს, რომლებზეც პასუხი შეიძლებოდა ყოფილიყო „კი“ ან „არა“, ასევე, „ღია“ კითხვებს, რომლებიც მონიტორებს საშუალებას აძლევდა, ვრცლად აეხსნათ თავიანთი დაკვირვების შედეგები. ამასთანავე, საიას მონიტორები, გარკვეულ შემთხვევებში, აწარმოებდნენ ჩანაწერებს სასამართლო განხილვებისა და განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი შუამდგომლობების შესახებ, რაც უფრო ცხადსა და კონტექსტზე ორიენტირებულს ხდიდა მათ მუშაობას. ამ პროცედურის საშუალებით, მონიტორებმა მოახერხეს ობიექტური, გაზომვადი მონაცემების შეგროვება და, იმავდროულად, სხვა მნიშვნელოვანი ფაქტების იდენტიფიცირება.

მონიტორების მიერ მოპოვებული ინფორმაცია, ასევე, სასამართლოს საქმიანობის შესაბამისობა საერთაშორისო სტანდარტებთან, საქართველოს კონსტიტუციასა და მოქმედ შიდა კანონმდებლობასთან შეფასდა საიას ანალიტიკოსების მიერ. დოკუმენტში არ არის განხილული და დამუშავებული სასამართლოებში მიმდინარე ყველა პროცესი თუ სხდომა, თუმცა მასში ასახული ინფორმაცია მნიშვნელოვან და საყურადღებო მონაცემებს შეიცავს. ანგარიშის მიგნებების გასამყარებლად წარმოდგენილია შესაბამისი მაგალითები და ინფორმაციული გრაფიკები. მონაცემები ეყრდნობა საიას მიერ დაკვირვებულ საქმეებს, თუ დოკუმენტში სხვაგვარად არ არის მითითებული.

ხაზგასასმელია, რომ მონიტორინგის მიღმაა საქმის ფაქტობრივი გარემოებების, სხდომის მონაწილეთა მიერ გაკეთებული განცხადებებისა და საქმის მასალების შინაარსის შესწავლა. საიას ყველა შემთხვევაში არ გაუანალიზებია ის საკითხები, რომლებიც ეხებოდა კონკრეტულ დანაშაულთან დაკავშირებულ გარემოებებს და განსაზღვრავდა პირის ბრალეულობასა თუ უდანაშაულობას.

ანგარიშის ბოლოს წარმოდგენილია რეკომენდაციები სასამართლო სისტემის, გენერალური პროკურატურისა და საქართველოს პარლამენტის მიმართ, რათა ისინი საკუთარ პრაქტიკასა და პოლიტიკაში გაითვალისწინონ.

ძირითადი მიზნები

1. სასამართლოში ბრალდებულის პირველი წარდგენის სხდომები

- 1.1. მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში საიას მონიტორები დაესწრნენ სასამართლოში ბრალდებულის პირველი წარდგენის 211 სხდომას, სადაც ბრალდებულის სახით წარდგა 224 პირი. სასამართლომ 206 (97%) სხდომაზე 218 პირის (97%) მიმართ გამოიყენა აღკვეთის ღონისძიება.
- 1.2. 6 (3%) სხდომაზე 6 (3%) პირს სასამართლომ არ შეუფარდა აღკვეთის ღონისძიება.
- 1.3. წლებია, საია საუბრობს, რომ სასამართლო უალტერნატივოდ იყენებს აღკვეთის ღონისძიების ორ სახეს - გირაოსა და პატიმრობას. ორგანიზაციის არაერთი მოწოდების მიუხედავად, საკანონმდებლო დონეზე კვლავ არ გაფართოებულა აღკვეთის ღონისძიების არსებული სახეები, რაც მოსამართლეებს გირაოსა და პატიმრობის ალტერნატიული ეფექტიანი ღონისძიების გამოყენების შესაძლებლობას მისცემდა.
- 1.4. მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში კვლავ მაღალია გირაოსა და პატიმრობის დაუსაბუთებლად ან არასათანადო დასაბუთებით გამოყენების მაჩვენებელი. პროკურატურა ბრალდებულის პიროვნების, ქონებრივი მდგომარეობის და მისგან მომდინარე საფრთხეების შესასწავლად ყველა შემთხვევაში არ ცდილობს, მოიპოვოს და სასამართლოში წარმოადგინოს მტკიცებულებებზე დაფუძნებული სრულყოფილი ინფორმაცია.

აღკვეთის ღონისძიება - პატიმრობა

- 1.5. მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში სასამართლომ პირველი წარდგენის 61 (30%) სხდომაზე, 64 (30%) პირს შეუფარდა პატიმრობა.
- 1.6. ბრალდების მხარე **91 (42%)** ბრალდებულის მიმართ ითხოვდა პატიმრობის გამოყენებას. **27 (30%)** პირის მიმართ შუამდგომლობა **არ დაკმაყოფილდა** და სასამართლომ მათ, მოთხოვნილი პატიმრობის ნაცვლად, გირაო შეუფარდა.
- 1.7. 43 (47%) პირის მიმართ პროკურატურის მიერ მოთხოვნილი პატიმრობა არ იყო სათანადოდ დასაბუთებული, კონკრეტულად, შუამდგომლობიდან არ იკვეთებოდა, რატომ ვერ უზრუნველყოფდა ბრალდებულის სათანადო ქცევას სხვა ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენება.
- 1.8. სასამართლომ 16 (25%) პირის მიმართ გამოიყენა პატიმრობა დაუსაბუთებლად ან/და არასათანადო დასაბუთებით.

აღკვეთის ღონისძიება - გირაო

- 1.9. სასამართლომ 224 ბრალდებულიდან 153 (68%) მათგანს შეუფარდა გირაო აღკვეთის ღონისძიების სახით.
- 1.10. ბრალდების მხარე 129 (57%) პირის მიმართ ითხოვდა გირაოს შეფარდებას. აქედან 126 (98%) შემთხვევაში შუამდგომლობა დაკმაყოფილდა, 1 (1%) შემთხვევაში სასამართლომ გამოიყენა გაუსვლელობისა და სათანადო ქცევის შესახებ შეთანხმება, ხოლო 2 (1%) ბრალდებულს არ შეუფარდა აღკვეთის ღონისძიება.
- 1.11. სასამართლომ 24 (16%) შემთხვევაში გამოიყენა გირაოს მინიმალური (1000 ლარი) ოდენობა.

- 1.12. ბრალდების მხარეს არცერთი ბრალდებულის მიმართ არ მოუთხოვია 1000-ლარიანი გირაოს გამოყენება (წინა საანგარიშო პერიოდშიც გირაოს მინიმალური ოდენობის შეფარდება მხოლოდ ერთი პირის მიმართ იყო მოთხოვნილი).
- 1.13. ბრალდების მხარის მიერ გირაოს თანხის ოდენობად განსაზღვრული თანხა სასამართლომ 81 (64%) პირთან მიმართებით შეამცირა. წინა საანგარიშო პერიოდში ეს მაჩვენებელი 89%-ს შეადგენდა.
- 1.14. მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში 56 (37%) ბრალდებულის მიმართ გამოყენებული გირაო იყო დაუსაბუთებელი, თანხის ოდენობის შესაბამისობა ან/და მისი გამოყენების მიზანშეწონილობა არ იყო თანხვედრაში. წინა საანგარიშო პერიოდთან შედარებით, ეს მაჩვენებელი 6%-ით შემცირდა.⁵
- 1.15. **სასამართლომ 29 (19%) ბრალდებულს შეუფარდა გირაო პატიმრობის უზრუნველყოფით. წინა საანგარიშო პერიოდთან შედარებით ეს მაჩვენებელი 3%-ით არის გაზრდილი.**⁶

2. სათანადო სასამართლო კონტროლი და არასათანადო მოპყრობის შემთხვევები

- 2.1. მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში 97 სხდომაზე 100 პირი წარდგა სასამართლოში დაკავებულის სახით. მოსამართლემ საჯარო სხდომაზე დაკავების კანონიერება მხოლოდ ერთ შემთხვევაში განიხილა და მიიჩნია, რომ მისი საფუძვლები არ დარღვეულა.⁷
- 2.2. მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში სასამართლოს სხდომაზე 3-მა ბრალდებულმა ისაუბრა სავარაუდო არასათანადო მოპყრობის შესახებ. ყველა შემთხვევაში, მოსამართლემ კომპეტენციის ფარგლებში რეაგირება მოახდინა.
- 2.3. მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში საიას მონიტორები დაესწრნენ 22 (22%) წინასასამართლო სხდომას, რომლებზეც 23 (23%) ბრალდებულისთვის შეფარდებული პატიმრობა გადაისინჯა. სასამართლომ მხოლოდ 2 პირის მიმართ გამოყენებული პატიმრობა შეცვალა გირაოთი.

3. წინასასამართლო სხდომები

- 3.1. მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში საიას მონიტორები დაესწრნენ სისხლის სამართლის 99 საქმეზე ჩატარებულ წინასასამართლო სხდომას, რომლებზეც ბრალდებულის სახით წარდგა 110 პირი.
- 3.2. ბრალდების მხარემ 99 (100%) სხდომაზე წარადგინა მტკიცებულებათა დასაშვებობის შესახებ შუამდგომლობა.
- 3.3. დაცვის მხარემ ბრალდების მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულებები სადავო არ გახადა 20 (20%) საქმეზე, 3-ზე (3%) კი - ნაწილობრივ.⁸
- 3.4. დაცვის მხარემ სისხლის სამართლის 2 (2%) საქმეზე წარმოდგენილი მტკიცებულებების დაუშვებლად ცნობა მოითხოვა, ხოლო დევნის შეწყვეტის შუამდგომ-

⁵ წინა საანგარიშო პერიოდში 81 (43%) შემთხვევაში გირაო იყო დაუსაბუთებელი, თანხის ოდენობის შესაბამისობა ან/და მისი გამოყენების მიზანშეწონილობა არ იყო თანხვედრაში. იხ. საიას სისხლის სამართლის პროცესების მონიტორინგის №17 ანგარიში. გვ. 26.

⁶ იქვე.

⁷ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 171.

⁸ 2 საქმეზე მოითხოვა არსებითი განხილვის სხდომაზე მხოლოდ დაზარალებულის გამოკითხვის ოქმის გამოკვლევა, ხოლო ერთ შემთხვევაში, მოწმეების გამოკითხვის ოქმები გახადა სადავო.

ლობა დააყენა 4 (4%) საქმეზე. სასამართლომ ამ შუამდგომლობებიდან არცერთი არ დააკმაყოფილა.

- 3.5. 81 (74%) ბრალდებულის ინტერესებს იცავდა ადვოკატი. დაცვის მხარემ მტკიცებულებები წარადგინა 21 (21%) საქმეზე. დაცვა სასამართლოში ძირითადად წარმოადგენდა ცნობებს ბრალდებულის ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ, დახასიათებებს, მოწმის გამოკითხვის ოქმებს. ერთ შემთხვევაში, მათ შორის იყო ალტერნატიული ექსპერტიზის დასკვნაც.

4. საპროცესო შეთანხმება

- 4.1. სუსტია სასამართლო კონტროლი საპროცესო შეთანხმებებთან დაკავშირებით. მოსამართლეები, როგორც წესი, თითქმის ყველა შემთხვევაში ამტკიცებენ მხარეთა შორის მიღწეულ შეთანხმებას. გამოვლინდა მხოლოდ 1 ფაქტი, როდესაც მოსამართლემ მხარეთა შორის მიღწეული საპროცესო შეთანხმება არ დაამტკიცა.
- 4.2. საპროცესო შეთანხმების სხდომები ხშირად ფორმალურია და რამდენიმე წუთში ისე სრულდება, რომ მოსამართლეები ბრალდებულებს არ განუმარტავენ საპროცესო შეთანხმებასთან დაკავშირებით კანონით გათვალისწინებულ უფლებებს.
- 4.3. დადებითი ტენდენცია შეინიშნება საპროცესო შეთანხმების სხდომებზე ბრალდებულთა უფლებების განმარტების კუთხით. ამ საანგარიშო პერიოდში მოსამართლემ **ზოგადი უფლებები** განუმარტა 162 (90%) ბრალდებულს, რაც, წინა საანგარიშო პერიოდთან შედარებით, 14%-ით გაუმჯობესებული მაჩვენებელია.
- 4.4. ბოლო წლებია, საიას მონიტორინგის შედეგად ვლინდება ისეთი ფაქტები, რომლებიც საპროცესო შეთანხმების მიმართ სასამართლოს სუსტ კონტროლზე მიუთითებს. ეს ეხება **საპროცესო შეთანხმების შედეგად განსაზღვრული ჯარიმის წინასწარ გადახდის შემთხვევებს**. ასეთი შემთხვევა ამ საანგარიშო პერიოდშიც დაფიქსირდა, როდესაც მოსამართლემ სხდომის დასრულების შემდეგ მხარეებს ჰკითხა, ბრალდებულებს ჯარიმა წინასწარ ხომ არ ჰქონდათ გადახდილი.
- 4.5. საპროცესო შეთანხმებები ზოგჯერ იმდენად მცირე დროში განიხილება, რომ შესაბამისი პროცედურების დაცვაზე საუბარი ზედმეტია. გამოვლინდა შემთხვევები, როდესაც მოსამართლემ სხდომა 2 ან 3 წუთში დაასრულა.
- 4.6. პროკურატურა საპროცესო შეთანხმებას უმეტესად ნარკოტიკულ, ასევე, საკუთრების ანდა მმართველობის წესის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებზე აფორმებს.
- 4.7. საპროცესო შეთანხმება ძირითადად იდება ნაკლებად მძიმე და მძიმე კატეგორიის დანაშაულებზე. ბრალდების მხარემ მხოლოდ 4 შემთხვევაში გაუფორმა ის განსაკუთრებით მძიმე კატეგორიის დანაშაულში ბრალდებულ პირს. აქედან სამი ნარკოტიკულ დანაშაულს შეეხებოდა.
- 4.8. პროცესის ეტაპებიდან ყველაზე ხშირად საპროცესო შეთანხმება აღკვეთის ღონისძიების სხდომაზე ფორმდება. 170-იდან 160 (**89%**) **შეთანხმება დამტკიცდა პირველი წარდგენის სხდომაზე**, მხოლოდ 4 (2%) - წინასასამართლო სხდომაზე, ხოლო 14 (8%) - არსებითი განხილვის სხდომაზე. მხოლოდ 1 (1%) შემთხვევაში დამტკიცდა ის სხვა ეტაპზე.
- 4.9. საპროცესო შეთანხმების შედეგად, სასჯელად განისაზღვრა **ჯარიმა** 65 (36%) შემთხვევაში, **პირობითი მსჯავრი და ჯარიმა** ერთობლივად - 55 (31%) შემ-

თხვევაში, ცალკე პირობითი მსჯავრი - 23 (13%), ხოლო პირობით მსჯავრთან ერთად საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომა - 22 (12%) შემთხვევაში.

- 4.10. საიას მიერ ჩატარებული ბოლო სამი მონიტორინგი აჩვენებს, რომ მზარდია საპროცესო შეთანხმების შედეგად ჯარიმის გამოყენების შემთხვევები. თუმცა, მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში მისი საშუალო ოდენობა შემცირდა და **3234 ლარი შეადგინა.**

5. ოჯახური დანაშაულები

- 5.1. ბრალდების მხარის პოლიტიკა ამ ტიპის დანაშაულებზე კვლავ შეუწყნარებელი იყო, რაც აღკვეთის ღონისძიების შუამდგომლობებზეც აისახებოდა. პროკურატურა 38 (97%) შემთხვევაში ითხოვდა ბრალდებულის მიმართ ყველაზე მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების - პატიმრობის გამოყენებას და მხოლოდ 1 (3%) შემთხვევაში მოითხოვა გირაოს შეფარდება.
- 5.2. პროკურატურის მიერ მოწოდებული ინფორმაციის თანახმად, უწყება ზრუნავს ოჯახში ძალადობასა და ოჯახურ დანაშაულებთან დაკავშირებით პროკურორების გადამზადებაზე. ამ თემაზე სპეციალიზებულია 225 პროკურორი (საიდანაც 100 ქალია), ხოლო შეუწყნარებლობის მოტივით ჩადენილ დანაშაულებზე - 139 პროკურორი (საიდანაც 65 მათგანი ქალია).
- 5.3. სავარაუდოდ ოჯახში მოძალადეს სასამართლომ 19 (49%) შემთხვევაში შეუფარდა პატიმრობა, 19 (49%) შემთხვევაში - გირაო, ხოლო 1 შემთხვევაში პირი აღკვეთის ღონისძიების გარეშე დატოვა.
- 5.4. სავარაუდოდ ოჯახში მოძალადეების მიმართ სასამართლო უფრო ჰუმანურია. **ზოგ** შემთხვევაში, პროკურატურის მხრიდან პატიმრობის მოთხოვნის მიუხედავად, სასამართლომ ბრალდებულს გირაოს მინიმალური ოდენობა შეუფარდა. ასევე, რამდენიმე შემთხვევაში, გაურკვეველი იყო მოსამართლის მოტივაცია, რატომ იყენებდა სავარაუდოდ კანონდარღვევის განმეორებით ჩამდენი პირის მიმართ მსუბუქ ღონისძიებას.
- 5.5. სასამართლოს მონიტორინგი და საიას მიერ შესწავლილი სასამართლოს გადაწყვეტილებები ცხადყოფს, რომ ოჯახური დანაშაულის საქმეებზე ფუნდამენტური გამოწვევაა **დაზარალებულის მიერ ჩვენების მიცემისგან თავის შეკავება, რის შედეგადაც, ხშირია სავარაუდო მოძალადეების გამართლების შემთხვევები.**
- 5.6. მნიშვნელოვანია, სასამართლომ ოჯახში ძალადობისა და ოჯახური დანაშაულისთვის ბრალდებული პირის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების რომელიმე სახის თუ კონკრეტული სასჯელის გამოყენებასთან დაკავშირებით გადაწყვეტილება მსხვერპლის უსაფრთხოების რისკების შეფასების შედეგად მიიღოს.

6. სხვა მნიშვნელოვანი საკითხები

- 6.1. **წლებია, სასამართლოებმა ვერ უზრუნველყვეს პირველი წარდგენის სხდომების შესახებ ინფორმაციის საჯაროდ გამოქვეყნება.** ამ საანგარიშო პერიოდში პირველი წარდგენის 213 სხდომიდან 155 (73%) შემთხვევაში სხდომის შესახებ საჯაროდ არ გამოცხადებულა. მსგავსი მდგომარეობაა საპროცესო შეთანხმების სხდომებთან დაკავშირებითაც. 170-იდან 106 (62%) სხდომის თაობაზე სასამართლოებს ინფორმაცია არ გამოუქვეყნებიათ.

- 6.2. სასამართლოები ზოგჯერ გულგრილობას ავლენენ სხდომების საჯაროობის პრინციპის მიმართ. 3 შემთხვევაში დაინტერესებულმა პირებმა ვერ შეძლეს საჯარო სხდომაზე დასწრება, ვინაიდან პროცესი პატარა დარბაზში ჩატარდა. თუმცა, სასამართლოს უნდა ჰქონოდა მოლოდინი, რომ, საქმეების რეზონანსულობის გამო, სხდომაზე დასწრებას ბევრი ადამიანი მოინდომებდა.
- 6.3. გონივრულ ვადაში გასამართლების უფლება ქართული მართლმსაჯულებისთვის მნიშვნელოვანი გამოწვევაა. მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში კვლავ არ დასრულებულა არაერთი გახმაურებული სისხლის სამართლის საქმის განხილვა, რომლებიც წლების განმავლობაში პირველი ინსტანციის სასამართლოშია.
- 6.4. ხშირია სხდომების გადადება. საიას მიერ დამონიტორინგებული 184 არსებითი განხილვის სხდომიდან 89 (48%) მათგანი გადაიდო. გადადების მიზეზებიდან ყველაზე აქტუალურია **საპროცესო შეთანხმებაზე მოლაპარაკება** - 30 (34%) და **პროკურორის მიერ მოწმის წარმოუდგენლობა** - 17 (19%) შემთხვევა.
- 6.5. მოსამართლეები იშვიათად სვამენ დამაზუსტებელ კითხვებს. თუმცა, გამოვლინდა შემთხვევა, როდესაც მოსამართლემ, დამაზუსტებელი კითხვის ნაცვლად, მოწმე ხელახლა დაჰკითხა, რითაც დაარღვია მხარეთა შეჯიბრებითობის პრინციპი. მოსამართლეები შედარებით უფრო აქტიურები არიან მხარეებისთვის ინსტრუქციის მიცემისას.

სასამართლო ხელისუფლება

სასამართლო სხდომების სხვადასხვა ეტაპზე საიას მონიტორები განსხვავებულ გამოწვევებს აწყდებიან, ქვემოთ განვიხილავთ მონიტორინგის ფარგლებში სასამართლო-სთან დაკავშირებით გამოვლენილ ძირითად მიგნებებს.

კვლავ პრობლემას წარმოადგენს სასამართლოს მიერ სხდომაზე წარმოდგენილ დაკავებულთა უგულვებელყოფა, რაც მათი მონაწილეობის გარეშე დაკავების კანონიერების საკითხის განხილვაში გამოიხატება. ხშირად მოსამართლეები დაცვის მხარის შუამდგომლობის გარეშე საჯარო სხდომაზე არ განიხილავენ დაკავების კანონიერებას. საგულისხმოა, რომ ბრალდებულს ყოველთვის არ ჰყავს ადვოკატი და ხშირად სამართლებრივი ნიუანსების არცოდნის გამო მოკლებულია შესაძლებლობას საკუთარი ინიციატივით ისაუბროს დაკავების კანონიერების საკითხზე.

მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში გამოყენებული პატიმრობის 25% იყო დაუსაბუთებელი, რაც, პატიმრობის მზღლდავი ხასიათიდან გამომდინარე, საკმაოდ მაღალი მაჩვენებელია. იმის გათვალისწინებით, რომ სასამართლოები არასრულყოფილად ან საერთოდ არ გასცემენ საჯარო ინფორმაციას, საია მოკლებულია შესაძლებლობას, შეაფასოს შესაბამის განჩინებებში განვითარებული მსჯელობა. თუმცა, საჯარო სხდომაზე დაკვირვებითაც ნათლად ჩანს, პროკურატურის მიერ წარმოდგენილ როგორ დაუსაბუთებელ შუამდგომლობას ეყრდნობა სასამართლო პირის დაპატიმრების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას.

გამოწვევად რჩება ასევე პირველი წარდგენის სხდომების მცირე, 15 წუთამდე დროის მონაკვეთში ჩატარება, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც პირი დაკავებულია.

გამოვლინდა არაერთი შემთხვევა, როდესაც მოსამართლემ თავად გაახმოვანა ბრალდების მხარის შუამდგომლობაში დაყენებული მოთხოვნა და პროკურორს ამასთან დაკავშირებით საუბრის შესაძლებლობა არ მისცა.

ინილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №1

ჯ.პ.-ს ბრალად ედებოდა განსაკუთრებით დიდი ოდენობით ნარკოტიკული საშუალება მარიხუანის უკანონო დათესვა, მოყვანა ან კულტივირება. პროკურორს შუამდგომლობა არ დაუსაბუთებია. მოსამართლემ აღნიშნა, რომ ამ შუამდგომლობას თავად გაახმოვანებდა. მან ბრალდებულს მიმართა და მხოლოდ ბრალდების მხარის მიერ მოთხოვნილი გირაოს თანხა დაუსახელა - 5000 ლარი. ბრალდებული ნაწილობრივ დაეთანხმა და მოითხოვა გირაო 2000 ლარის ოდენობით. მოსამართლემ შეუფარდა გირაო 2000 ლარის ოდენობით.

ეს შემთხვევა საყურადღებოა, ვინაიდან საჯარო სხდომაზე არც ბრალდებულს და არც დამსწრე საზოგადოებას არ მიეწოდა ინფორმაცია, რაზე დაყრდნობით ითხოვდა პროკურორი გირაოს გამოყენებას.

უმეტესად კვლავ ფორმალურია საპროცესო შეთანხმების სხდომები. მოსამართლეები სრულყოფილად არ განმარტავენ შესაბამის უფლებებს და სათანადოდ არ იკვლევენ საპროცესო შეთანხმებით გათვალისწინებული სასჯელის კანონიერებას და სამართლიანობას. გამოვლინდა შემთხვევები, როდესაც ბრალდებულმა საპროცესო შეთანხმებით განსაზღვრული ჯარიმა წინასწარ გადაიხადა. ასეთი ფაქტები კიდევ უფრო აკნინებს სასამართლოს როლს ამ ნაწილში.

არსებითი განხილვის სხდომებზე მოსამართლეები იშვიათად უსვამენ მოწმეებს დამაზუსტებელ კითხვებს. თუმცა, გამოვლინდა საყურადღებო შემთხვევა, როდესაც მოსამართლემ, დამაზუსტებელი კითხვის ნაცვლად, მოწმე ხელმეორედ დაჰკითხა. რითაც დაარღვა მხარეთა შეჯიბრობითობის პრინციპი. მოსამართლეები შედარებით უფრო აქტიურები არიან მხარეებისთვის ინსტრუქციის მიცემისას.

მიუხედავად იმისა, რომ მოსამართლეები იცნობენ საქართველოს სამოსამართლო ეთიკის წესებს, რომლის მიხედვითაც, როგორც სამსახურებრივი უფლებამოსილების, ისე სხვა, არასამოსამართლო საქმიანობის განხორციელებისას მოსამართლის სათანადო ეთიკური ქცევა სასამართლოს ავტორიტეტის ამაღლების და სასამართლოსადმი საზოგადოების ნდობის უზრუნველყოფის გარანტია,⁹ ქვემოთ მოყვანილი მაგალითები ცხადყოფს, რომ ზოგიერთი მოსამართლე უხეშად არღვევს ეთიკის წესებს. ისინი უპატივცემულო დამოკიდებულებას ავლენენ პროცესის მონაწილეთა მიმართ. ამასთანავე, მხარეები, რომლებიც დროულად ცხადდებიან სხდომის დარბაზში, იძულებულნი არიან, საათობით, ყოველგვარი განმარტების გარეშე, ელოდონ მოსამართლეს და სხდომის დაწყებას.

ინილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №2

ი.შ.-ს ბრალად ედებოდა ქურდობა, ჩადენილი სადგომში უკანონო შეღწევით. ბრალდების მხარე ითხოვდა 7000 ლარის ოდენობით გირაოს შეფარდებას. მოსამართლემ სხდომაზე დაახლოებით 3 საათი დააგვიანა. ამ დროის განმავლობაში, ბრალდებულმა, რომელიც არ იყო დაკავებული, ითხოვა სხდომის დარბაზის დატოვება და საპირფარეოში გასვლა, რაზეც უარი განუცხადეს. მას შემდეგ, რაც მოსამართლემ მას მიმართა კითხვით, ეთანხმებოდა თუ არა პროკურორის შუამდგომლობას აღკვეთის ღონისძიების სახით 7000-ლარიანი გირაოს შეფარდების შესახებ, ბრალდებული დაიბნა, ვერ მიხვდა კითხვის არსს, არ იცოდა, საკუთარი მოთხოვნის დაყენების შესაძლებლობა თუ ჰქონდა. ამის გამო, მოსამართლემ მას დაუწყო ჩხუბი და ყვირილი. ეუბნებოდა, რომ დროს აკარგვინებდა, იყო შეუგნებელი და აიძულებდა, ათასჯერ გაემეორებინა ერთი და იგივე მაშინ, როდესაც ბევრი საქმე ჰქონდა. სხდომის დასრულების შემდეგ მან ბრალდებულს ისევ აგრესიული ტონით მიმართა და მოუწოდა, დროზე დაეტოვებინა დარბაზი, რადგან სხვა სხდომის დაწყებას უშლიდა ხელს.

ინილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №3

პროცესი დაიწყო გვიან, პროკურორის დაგვიანების გამო. ამ ფაქტით გაბრაზებული მოსამართლე პროკურორის გამოცხადების შემდეგაც არ ატარებდა სხდომას რამდენიმე წუთის განმავლობაში.

მსგავსი გაჯიუტება მიუღებელია და ეჭვეშ აყენებს მოსამართლის პროფესიონალიზმს.

ინილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №4

ჰ.კ.-ს ბრალად ედებოდა სასამართლო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობა. როდესაც ბრალდებული თავის პოზიციას ასაბუთებდა, მოსამართლემ მიმართა უხეშად, მოუწოდა, რომ ეთქვა მოკლედ, ნუ იმეორებდა ერთსა და იმავეს და დროს ნუ აკარგვინებდა. აგრეთვე უთხრა, რომ, თუ ერთხელ დაარღვია შემაკავებული ორდერი და ახლა კიდევ მეორედ აქვს „წატეხილი კისერი“, ბევრს ნულარ ლაპარაკობს.

გარდა იმისა, რომ მოსამართლის მხრიდან ამგვარი მიმართვა არაეთიკურია, არღვევს უდანაშაულობის პრეზუმციასაც.

ასევე, პრობლემაა მოსამართლეთა მხრიდან ბრალდებულთათვის უფლებების არასრულად, მათთვის გასაგებ ენაზე განმარტება. გამოიკვეთა არაერთი შემთხვევა, როდესაც ბრალდებულს განემარტა აცილების უფლება, თუმცა, არ იცოდა, რა იყო აცილება.

⁹ საქართველოს სამოსამართლო ეთიკის წესები. ხელმისაწვდომია: <https://shorturl.at/qENPU>.

იხილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №5

ნ.გ-ს ბრალად ედებოდა ქურდობა, ჩადენილი არაერთგზის. ბრალდების მხარე აღკვეთის ღონისძიების სახით ითხოვდა 7000 ლარის ოდენობით გირაოს გამოყენებას. სხდომაზე მოსამართლემ დააგვიანა რამდენიმე საათით. ამ სხდომის შემდეგ მას სხვა სხდომებიც ჰქონდა ჩასატარებელი, ამიტომ ჩქარობდა, მაქსიმალურად სწრაფად და მოკლედ ცდილობდა სათქმელის ჩამოყალიბებას. ბრალდებულს, რომელსაც არ ჰყავდა ადვოკატი, მოსამართლემ სრულყოფილად არ განუმარტა უფლებები.

საქართველოს პროკურატურა

გამოწვევად რჩება პირველი წარდგენის სხდომებზე ბრალდების მხარის მიერ მომზადებული შუამდგომლობების დასაბუთების ხარისხი. მართალია, არაერთი პროკურორი ეკიდება აღნიშნულს მაღალი პასუხისმგებლობით, თუმცა, გადამზადების მიუხედავად, კვლავ პრობლემურია მათი მხრიდან მოთხოვნილი ადვოკატის ღონისძიების კონკრეტული სახის დასაბუთება. ხშირად ისინი მიუთითებენ ბრალდებულთა მხრიდან მომდინარე აბსტრაქტულ საფრთხეებზე. ამის კარგი მაგალითია ისეთი საქმეები, სადაც ნივთმტკიცება ამოღებულია, მოწმეები მხოლოდ პოლიციელები არიან და ბრალდების მხარე მაინც აპელირებს მტკიცებულებების განადგურებაზე.

კვლავ არის შემთხვევები, როცა ადვოკატის ღონისძიებების დასაბუთებისას ბრალდების მხარე საუბრობს ბრალდებულის მიმართ პატიმრობის გამოყენების აუცილებლობაზე, მისთვის სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზის ჩატარების საფუძვლით, მაშინაც კი, როცა სხდომაზე საჯაროდ გაცხადებული მონაცემებით, ბრალდებულის წინარე გამოცდილება არ იძლევა ამგვარი ვარაუდის საფუძველს.

კვლავ არ ხდება ბრალდებულის პიროვნების შესახებ ინფორმაციის სათანადოდ გამოკვლევა. ეს განსაკუთრებით თვალსაჩინოა ისეთ საქმეებში, სადაც ბრალდების მხარე ადვოკატის ღონისძიების სახით გირაოს ითხოვს. ხშირ შემთხვევაში, გირაოს თანხის ოდენობა დაუსაბუთებელია და ბრალდებულის ფინანსურ შესაძლებლობებს აბსოლუტურად არ შეესაბამება.

ბრალდების მხარე, ძირითადად, ორი სახის ადვოკატის ღონისძიებას - გირაოს და პატიმრობას ითხოვს ისეთ საქმეებშიც კი, სადაც შეუძლია, გაუსვლელობისა და სათანადო ქცევის შესახებ შეთანხმება მოითხოვოს.

ასევე, საყურადღებოა, რომ, როდესაც საუბარია ადვოკატის ღონისძიების სახით პატიმრობის პერიოდულ გადასინჯვაზე, პროკურატურა თავად მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევაში ითხოვს მის შეცვლას სხვა ადვოკატის ღონისძიებით, მაშინაც კი, თუ ის საფრთხეები, რომლებზეც ბრალდების მხარე აპელირებდა პირველი წარდგენის სხდომაზე, უკვე განეიტრალებულია. მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში ერთ საქმეზე იშუამდგომლა ბრალდების მხარემ ადვოკატის ღონისძიების სახით გამოყენებული პატიმრობის გირაოთი შეცვლა, თუმცა, შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ ეს არა ბრალდების მხარის კეთილი ნება, არამედ სამოქალაქო პროტესტის შედეგი იყო.

როგორც წესი, პროკურატურას მკაცრი პოლიტიკა აქვს ოჯახში ძალადობისა და ოჯახური დანაშაულების მიმართ. პროკურატურა უზრუნველყოფს პროკურორთა გადამზადებას, გენდერულად მოტივირებული ძალადობის საკითხებთან დაკავშირებით.

ადვოკატი

მონიტორინგი აჩვენებს, რომ დაცვის მხარე ეფექტიანად არ იყენებს გირაოსა და პატიმრობის ალტერნატიულ ღონისძიებებს. იმ შემთხვევებშიც კი, როდესაც არსებული კანონმდებლობა იძლევა ადვოკატის ღონისძიების სახით გაუსვლელობისა და სათანადო ქცევის შეფარდების შესაძლებლობას, ადვოკატები მაინც მინიმალური ოდენობის გირაოს გამოყენებას ითხოვენ.

გამოვლინდა 3 შემთხვევა, როდესაც ადვოკატები არ იცნობდნენ საქმის მასალებს, ასევე, არ ჰქონდათ ბრალდებულთან შეთანხმებული პოზიცია, რაც, ბუნებრივია, გავლენას ახდენს ბრალდებულის უფლებების რეალიზებაზე.

გარდა ამისა, მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში გამოვლინდა ადვოკატთა მხრიდან არაეთიკური ქცევის 2 შემთხვევა.

ინილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №6

ლ.ს-ს ბრალი ედებოდა ნარკოტიკული საშუალების უკანონო შეძენა-შენახვაში. ბრალდების მხარე ადვოკატის ღონისძიების სახით ითხოვდა 5000 ლარის ოდენობით გირაოს გამოყენებას. ადვოკატმა განაცხადა, რომ ნამდვილად არსებობდა გირაოს გამოყენების საფუძველი, თუმცა ითხოვა თანხის შემცირება. ადვოკატი და პროკურორი ბრალდებულის მიმართ ავლენდნენ დამამცირებელ მოპყრობას, რაც გამოიხატებოდა მათ მიმართულებით. ამასთანავე, ადვოკატი არ იცნობდა საქმის მასალებს. სასამართლომ ბრალდებულს შეუფარდა გირაო 2000 ლარის ოდენობით.

ინილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №7

კიდევ ერთ საქმეზე ბრალდებულმა სასამართლო სხდომაზე ისაუბრა პოლიციელების მხრიდან მასზე განხორციელებულ ძალადობაზე. მოსამართლის კითხვაზე, მიმართა თუ არა დაცვის მხარემ სპეციალურ საგამოძიებო სამსახურს, ადვოკატმა უპასუხა, რომ ვერ მოიცალა.

საია კიდევ ერთხელ აღნიშნავს, რომ, მნიშვნელოვანია, ადვოკატებმა პროფესიული საქმიანობის განხორციელებისას დაიცვან ეთიკის ნორმები და მაღალი პასუხისმგებლობით მოეკიდნენ პროფესიულ საქმიანობას.

დადებითად უნდა აღინიშნოს ადვოკატთა მხრიდან მტკიცებულებების მოპოვების კუთხით გამოჩენილი აქტიურობა, ასევე, ზოგიერთი ადვოკატის მიერ სასამართლოში წარდგენილი შუამდგომლობების დასაბუთების მაღალი სტანდარტი.

პირველი წარდგენის სხდომები

შესავალი

სასამართლოში ბრალდებულის პირველი წარდგენის სხდომებზე დაკვირვება ყოველწლიურად გვარწმუნებს, რაოდენ მნიშვნელოვანია: სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ზედმიწევნით დაცვით მისი წარმართვა; ბრალდებულისთვის ბრალდების არსის და მის უფლებების განმარტება; დაკავებულთა შემთხვევაში, დაკავების კანონიერების საკითხის განხილვა ბრალდებულის მონაწილეობით, საჯარო სხდომაზე; წამების, არასათანადო მოპყრობის შესაძლო ფაქტებზე რეაგირება და მოსამართლეთა მხრიდან შესაბამისი ორგანოსთვის მიმართვა¹⁰

პირველი წარდგენის სხდომაზე მოსამართლე, სხვა საკითხებთან ერთად, განიხილავს აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების შესახებ მხარეთა შუამდგომლობებს, აფასებს ბრალდებულის მხრიდან მომდინარე საფრთხეებს და მის გასანეიტრალებლად ბრალდებულის მიმართ იყენებს აღკვეთის ღონისძიების შესაბამის სახეს.¹¹ მნიშვნელოვანია, აღკვეთის ღონისძიების კონკრეტული სახის შერჩევისას სასამართლომ კარგად შეაფასოს ბრალდებულის პიროვნება¹² და მისგან მომდინარე ის საფრთხეები, რომელთა აღსაკვეთადაც ამ ღონისძიებას იყენებს.

პირველი წარდგენის სხდომების ანალიზი

პირველი წარდგენის სხდომებზე სასამართლომ ბრალდებულთა 99%-ის მიმართ კვლავ ორის სახის აღკვეთის ღონისძიება - გირაო და პატიმრობა გამოიყენა. თბილისსა და ბათუმთან შედარებით გირაოს შეფარდების ყველაზე მაღალი (81%) მაჩვენებელი დაფიქსირდა ქუთაისის საქალაქო სასამართლოში.

ზოგ შემთხვევაში, სასამართლო სათანადო დროს არ უთმობს პირველი წარდგენის სხდომაზე ბრალდებულისთვის უფლებების განმარტებას მისთვის გასაგებ ენაზე, ასევე, მხარეთა პოზიციების სრულყოფილად მოსმენას. გარდა ამისა, კვლავ გრძელდება დროის მცირე (15 წთ-მდე) მონაკვეთში სხდომების ჩატარების პრაქტიკა.

საყურადღებოა პატიმრობის და გირაოს დაუსაბუთებლად გამოყენების მაჩვენებელი. უმრავლეს შემთხვევაში, სასამართლო კვლავ დაუსაბუთებლად მიიჩნევს და ამცირებს პროკურორის მიერ მოთხოვნილი გირაოს თანხის ოდენობას.

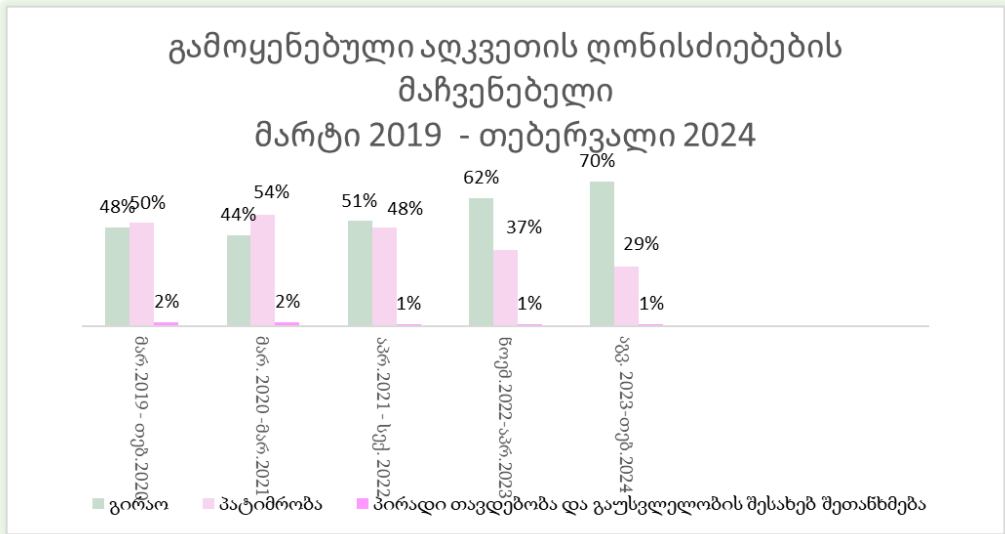
მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში საიას მონიტორები დაესწრნენ სასამართლოში ბრალდებულის პირველი წარდგენის 211 სხდომას, რომლებზეც 224 პირის საქმე განიხილებოდა. სასამართლომ 206 (97%) სხდომაზე 218 ბრალდებულის (97%) მიმართ გამოიყენა აღკვეთის ღონისძიება, ხოლო 6 (3%) სხდომაზე 6 (3%) პირს მიმდინარე სისხლის სამართლის საქმის ფარგლებში აღკვეთის ღონისძიება არ შეჰფარდებია.

ქვემოთ მოცემულ დიაგრამაზე იხილეთ გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიებების საფუძვლები (2019 წლის მარტიდან 2024 წლის თებერვლის ჩათვლით).

¹⁰ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 191¹.

¹¹ აღკვეთის ღონისძიების სახეებია: გირაო, შეთანხმება გაუსვლელობისა და სათანადო ქცევის შესახებ, პირადი თავდებობა, სამხედრო მოსამსახურის ქცევისადმი სარდლობის მეთვალყურეობა, პატიმრობა. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 199 (1).

¹² საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 198 (1.5).

წინა საანგარიშო პერიოდთან¹³ შედარებით, 8%-ით გაიზარდა აღკვეთის ღონისძიების სახით გირაოს გამოყენების შემთხვევები. ამასთანავე, კვლავ უცვლელი რჩება მხოლოდ ორი სახის აღკვეთის ღონისძიების - გირაოს და პატიმრობის შეფარდების მაღალი მაჩვენებელი. მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში დაცვის მხარე მხოლოდ ერთ სხდომაზე 2 (1%) პირის მიმართ მოითხოვა პირადი თავდაცობის გამოყენება, რაც სასამართლომ არ დააკმაყოფილა. გაუსვლელობისა და სათანადო ქცევის შესახებ შეთანხმების შესახებ შუამდგომლობა კი არცერთ სხდომაზე არ ყოფილა წარდგენილი, თუმცა სასამართლომ აღკვეთის ღონისძიების ეს სახე ბრალდებულს საკუთარი ინიციატივით შეუფარდა.

საია, წლებია, საუბრობს გაუსვლელობისა და სათანადო ქცევის შესახებ შეთანხმების გამოყენების ვიწრო საკანონმდებლო რეგულირებაზე. მისი გამოყენება შესაძლებელია მხოლოდ იმ დანაშაულის საქმეზე, რომელიც სასჯელის სახით არ ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას 1 წელზე მეტი ვადით.¹⁴ თუმცა, დაცვის მხარე ხშირად მაშინაც კი არ ითხოვს აღკვეთის ამ ღონისძიებას, როცა ბრალად წარდგენილი მუხლი საკანონმდებლო დონეზე არ არის მისი დამაბრკოლებელი. შესაძლოა, ეს უკავშირდებოდეს სასამართლოში წლების მანძილზე დამკვიდრებულ პრაქტიკას აღკვეთის ღონისძიების სახით მხოლოდ გირაოსა და პატიმრობის გამოყენების თაობაზე, ასევე, აღკვეთის ღონისძიების მიზნებიდან გამომდინარე, ამ ღონისძიების არასაკმარის ეფექტიანობას.

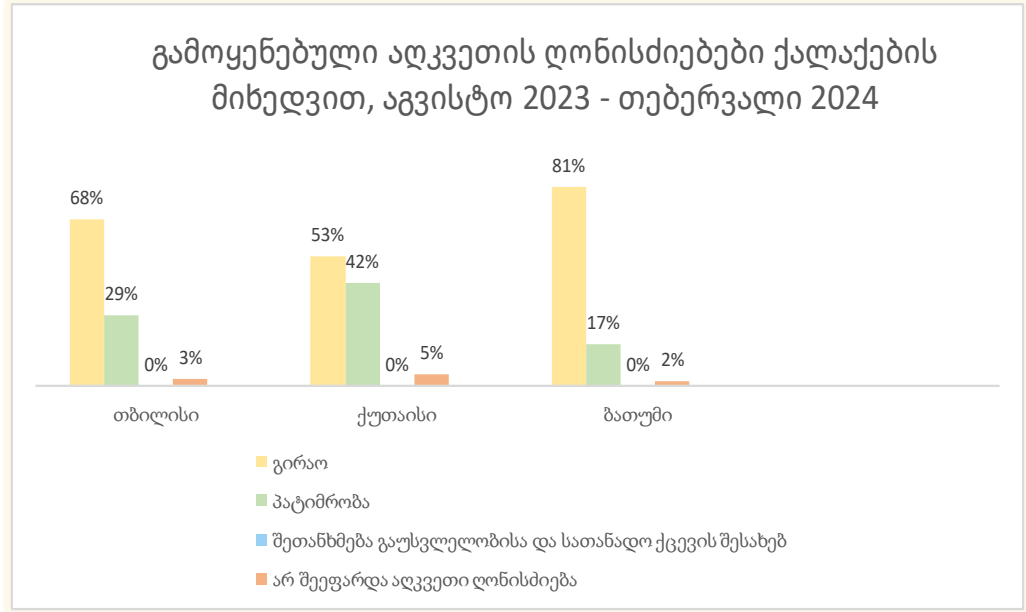
ქვემოთ მოცემულ დიაგრამაზე ნაჩვენებია გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიებები ქალების მიხედვით (2023 წლის აგვისტოდან 2024 წლის თებერვლის ჩათვლით).¹⁵

¹³ იგულისხმება 2022 წლის ნოემბრიდან 2023 წლის ივლისის ჩათვლით პერიოდი. იხ. საიას სისხლის სამართლის პროცესების №17 ანგარიში, ხელმისაწვდომია: <https://shorturl.at/brxAG>, განახლებულია: 24.03.2024.

¹⁴ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი (სსკ), მუხლი 202.

¹⁵ მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში საიას მონიტორინგი **თბილისის** საქალაქო სასამართლოში დაესწრნენ 128 სხდომას 136 ბრალდებულის მიმართ, საიდანაც 87 (68%) სხდომაზე 92 (68%) პირის მიმართ სასამართლომ აღკვეთის ღონისძიების სახით გამოიყენა გირაო, 37 (29%) სხდომაზე 40 (29%) პირის მიმართ - პატიმრობა. ხოლო 4 (3%) სხდომაზე 4 (3%) პირის მიმართ არ გამოიყენა აღკვეთის ღონისძიების არცერთი სახე. **ბათუმის** საქალაქო სასამართლოში დაესწრნენ 47 სხდომას 52 ბრალდებულის მიმართ. აქედან სასამართლომ 37 (79%) სხდომაზე 42 (81%) ბრალდებულს შეუფარდა გირაო, 9 (19%) სხდომაზე 9 (17%) პირს - პატიმრობა, ხოლო 1 (2%) სხდომაზე 1 (2%) პირს - შეთანხმება გაუსვლელობისა და სათანადო ქცევის შესახებ. **ქუთაისის** საქალაქო

გამოყენებული ადკვეთის ღონისძიებები ქალაქების მიხედვით, აგვისტო 2023 - თებერვალი 2024

წინა საანგარიშო პერიოდთან შედარებით, თბილისისა და ბათუმის საქალაქო სასამართლოებში საგრძნობლად არის გაზრდილი გირაოს გამოყენების მაჩვენებელი.¹⁶

პატიმრობა

პატიმრობა, როგორც ადკვეთის ღონისძიება, გამოიყენება მხოლოდ მაშინ, თუ ეს ერთადერთი საშუალებაა, რათა თავიდან იყოს აცილებული: ბრალდებულის მიმალვა, მის მიერ მართლმსაჯულების განხორციელებისა და მტკიცებულებათა მოპოვებისთვის ხელის შეშლა, ახალი დანაშაულის ჩადენა. პატიმრობის საერთო ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 9 თვეს. ამ ვადის გასვლის შემდეგ ის უნდა გათავისუფლდეს.¹⁷

პატიმრობა არის ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებში ჩარევის ერთ-ერთი ყველაზე მკაცრი ფორმა და იგი უნდა გამოიყენებოდეს საგამონაკლისო სახით. პირის თავისუფლებაში ჩარევის ნებისმიერი ღონისძიება უნდა შეირჩეს, ერთი მხრივ, უდანაშაულობის პრეზუმფციისა და, მეორე მხრივ, საქმის სამართლიანი განხილვისთვის პირის თავისუფლების მნიშვნელობის ფონზე. პატიმრობის შეფარდება რელევანტურია მხოლოდ იმ შემთხვევაში,¹⁸ „თუ არსებობს ქვემარტივი საჯარო ინტერესი, რომელსაც, უდანაშაულობის პრეზუმფციის მიუხედავად, შეუძლია, გადაწონოს პიროვნების თავისუფლების მოთხოვნა“.¹⁹

სასამართლოში საიას მონიტორები დააკვირდნენ 36 სხდომას 36 პირის მიმართ. აქედან 19 (53%) სხდომაზე 19 (53%) ბრალდებულს შეეფარდა გირაო, 15 (42%) სხდომაზე 15 (42%) ბრალდებულს - პატიმრობა, ხოლო 2 (5%) სხდომაზე 2 (5%), პირის მიმართ არ იყო გამოყენებული ადკვეთის ღონისძიების არცერთი სახე.

¹⁶ წინა საანგარიშო პერიოდში ადკვეთის ღონისძიების გამოყენების მაჩვენებელი ასეთია: **თბილისის** საქალაქო სასამართლო - 44% პატიმრობა, 52% გირაო. **ქუთაისი** საქალაქო სასამართლო - 58% გირაო, 30% პატიმრობა. **ბათუმის** საქალაქო სასამართლო - 70% გირაო, 28% პატიმრობა. იხ. საიას სისხლის სამართლის პროცესების №17 ანგარიში, გვ. 19.

¹⁷ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 205.

¹⁸ ადკვეთის ღონისძიებების გამოყენების უახლესი სტანდარტების ანალიზი ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის მიხედვით, თ. ავალიანი, 14/05/2020, გვ. 143.

¹⁹ ლაბიტა (Labita) იტალიის წინააღმდეგ, 26772/95, 6 აპრილი, 2000, 152.

ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლი შესაბამის ეროვნულ ორგანოებს აკისრებს პოზიტიურ ვალდებულებას, სასამართლოს წინაშე წარმოადგინონ პირის დაკავების ან დაპატიმრების აუცილებლობის დამაჯერებელი არგუმენტები. „პრეზუმფცია მოქმედებს პირის თავისუფლების სასარგებლოდ“.²⁰ ბრალდებული უდანაშაულოდ მიიჩნევა და დაუშვებელია მისი დაუსაბუთებელი პატიმრობა. ბრალდებული თავისუფალი უნდა იყოს, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა სახელმწიფოს შეუძლია წარმოადგინოს „რელევანტური“ და „საკმარისი“ საფუძვლები განხანგრძლივებულ პატიმრობაში მისი დატოვების გასამართლებლად.²¹

„სახელმწიფო უსაფრთხოებას და პიროვნულ თავისუფლებას შორის ქეშმარიტი ბალანსის დაცვისთვის უზრუნველყოფილი უნდა იყოს, რომ თავისუფლების ნებისმიერი შეზღუდვა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში ემყარებოდეს საგამონაკლისო საფუძველს, წარმოადგენდეს განსაკუთრებულ ზომას, იყოს ობიექტურად გამართლებული და გონივრულად ხანგრძლივი“.²²

გამოვლენილი ტენდენციები

მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში სასამართლომ პირველი წარდგენის 61 (30%) სხდომაზე 64 (30%) პირს შეუფარდა პატიმრობა. ბრალდების მხარე **91 (42%)** პირის მიმართ ითხოვდა პატიმრობას. **27 (30%)** შემთხვევაში შუამდგომლობა არ დაკმაყოფილდა და სასამართლომ, მოთხოვნილი პატიმრობის ნაცვლად, გამოიყენა გირაო. ბრალდების მხარის მიერ 43 (47%) პირის მიმართ მოთხოვნილი პატიმრობა არ იყო სათანადოდ დასაბუთებული - შუამდგომლობიდან არ იკვეთებოდა, რატომ ვერ უზრუნველყოფდა ბრალდებულის სათანადო ქცევას სხვა ნაკლებად მკაცრი ალკვეთის ღონისძიება. სასამართლოს მიერ 16 (25%) პირისთვის შეფარდებული პატიმრობა იყო დაუსაბუთებელი ან/და არასათანადოდ დასაბუთებული.²³

ქვემოთ მოყვანილ მაგალითში ბრალდების მხარე გაცდა სამართლებრივ ჩარჩოს და აბსტრაქტულ დაუსაბუთებელ შემთხვევაზე აპელირებით ცდილობდა პატიმრობის დასაბუთებას. ამასთან გამოვლინდა არაერთი შემთხვევა, როდესაც პროკურორი პატიმრობის დასაბუთებისას უსაფუძვლოდ უთითებდა ბრალდებულის ნასამართლობაზე და უგულვებელყოფდა ნასამართლეობის გაქარწყლების არსს.

იხილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №8

ერთ-ერთ სხდომაზე ალკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების დასაბუთებისას პროკურორი მიუთითებდა ბრალდებულის ნასამართლობაზე. მოსამართლემ აღნიშნა, რომ საქმეში არ მოიპოვებოდა ნასამართლობის დამადასტურებელი მტკიცებულება, რაზეც პროკურორმა განმარტა, რომ აღნიშნული პირი არ იყო ნასამართლევი,

²⁰ გიორგი ნიკოლაიშვილი (Nikolaishvili) საქართველოს წინააღმდეგ, 37048/04, 13 იანვარი, 2009, 75-ე პუნქტი; ფაცურია (Patsuria) საქართველოს წინააღმდეგ, 30779/04, 6 ნოემბერი, 2007, 66-67.

²¹ ბახმუტსკი (Bakhmutskiy) რუსეთის წინააღმდეგ, 36932/02, 25 ივნისი, 2009, 135-136.

²² ალკვეთის ღონისძიებების გამოყენების უახლესი სტანდარტების ანალიზი ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის მიხედვით, თ. ავალიანი, 14/05/2020, გვ. 144 (პირველადი წყარო: Aydin Y., „The delimitation of the scope of one of the guarantees of personal security set out in the European Convention on Human Rights“, p.14.).

²³ საია პატიმრობას დაუსაბუთებლად ან არასათანადოდ დასაბუთებულად მიიჩნევს იმ შემთხვევებში, როდესაც ბრალდების მხარის მიერ წარმოდგენილი საფუძვლები აბსტრაქტულია, არ მიესადაგება კონკრეტულ პიროვნებასა და საქმის ფაქტობრივ გარემოებებს, აგრეთვე, როცა საჯარო სხდომაზე სასამართლო მახლომურად ასაბუთებს ალკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენებას და არ საუბრობს, რატომ ვერ უზრუნველყოფდა ბრალდებულის სათანადო ქცევას სხვა ნაკლებად მკაცრი ღონისძიების გამოყენება.

ასევე, არ იყო ბრალდებული, მაგრამ იმხილებოდა დანაშაულის ჩადენაში. მოსამართლემ ჰკითხა, იცოდა თუ არა, რას ნიშნავდა მხილება? პროკურორმა მიუთითა, რომ ბრალდებულის მიმართ არსებობდა კონკრეტული ეჭვი, რადგან ის პოლიციის მიერ იყო შეჩერებული. მოსამართლემ განმარტა, რომ თუ ბრალი წარდგენილი არ არის, შესაბამისად, მტკიცებულებები არ არსებობს და არც დანაშაულის ჩადენაში იმხილება.

გირაო

გირაო არის განსაზღვრული თანხა ან უძრავი ქონება,²⁴ რომელიც გამოიყენება ბრალდებულის სათანადო ქცევის უზრუნველსაყოფად. მისი მინიმალური ოდენობა არ შეიძლება იყოს 1000 ლარზე ნაკლები. მაქსიმალური ზღვარი არ არის დადგენილი. **გირაოს თანხის ოდენობა განისაზღვრება ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმისა და ბრალდებულის ფინანსური შესაძლებლობის გათვალისწინებით.** გირაოს შეტანის წინ მის შემტანს აფრთხილებენ წერილობითი ვალდებულებით გაწერილი პირობის შეუსრულებლობის შესაძლო შედეგების შესახებ.²⁵ თუ ბრალდებულმა, რომლის მიმართაც აღკვეთის ღონისძიების სახედ შერჩეულია გირაო, დაარღვია ამ ღონისძიების გამოყენების პირობა ან კანონი, პროკურორის შუამდგომლობის საფუძველზე, სასამართლოს განჩინებით, გირაო შეიცვლება უფრო მკაცრი აღკვეთის ღონისძიებით. ამავ განჩინებით, გირაოს სახით შეტანილი თანხა გადაირიცხება სახელმწიფო ბიუჯეტში, ხოლო უძრავი ქონება, გირაოს სახით შეფარდებული თანხის ამოღების მიზნით, აღსასრულებლად მიიქცევა. გირაოს უზრუნველყოფა უძრავი ქონებით ზოგჯერ საცხოვრებლის სრულად ან ნაწილობრივ დაკარგვის რისკებთანაა დაკავშირებული, თუმცა ხშირად ის შეჭირვებული ბრალდებულებისთვის პატიმრობისგან თავის დაღწევის საშუალებაა. დაკისრებული მოვალეობების შედმიწევნით შესრულების შემთხვევაში, განაჩენის აღსრულებიდან ერთი თვის ვადაში, გირაოს შემტანს თანხა უბრუნდება, ხოლო უძრავ ნივთს ეხსნება ყადაღა. ამასთანავე, თუ ბრალდებული კეთილსინდისიერად ასრულებს ნაკისრ ვალდებულებას, პროკურორი უფლებამოსილია, გირაოს თანხის შემცირების შუამდგომლობით მიმართოს სასამართლოს გამოძიების ადგილისა ან განსჯადობის მიხედვით. **ხშირად გირაო გამოიყენება პატიმრობის უზრუნველსაყოფად. ასეთ შემთხვევებში, იმისთვის, რომ თავიდან ავირიდოთ შეფარული პატიმრობა, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია გირაოს თანხის ოდენობის შერჩევა ბრალდებულის ფინანსური შესაძლებლობების გათვალისწინებით.**

გირაოს გამოყენებასთან დაკავშირებით საერთაშორისო სტანდარტების მიმოხილვა

ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტით გარანტირებულია გირაოს უფლება და საქმის განხილვის განმავლობაში უპირატესობა გირაოს შეფარდებას ენიჭება. რაც უფრო ჭიანურდება სასამართლო განხილვა, ევროპული სასამართლო მით უფრო მხარს უჭერს გირაოს გამოყენებას. გირაოთი გათავისუფლებაზე უარის თქმა შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როდესაც არსებობს ოთხი საფუძველი: მიმალვის საფრთხე, მართლმსაჯულების განხორციელებაში ჩარევის რისკი, დანაშაულის აღკვეთის და საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის აუცილებლობა. გირაოს მთავარი მიზანია, უზრუნველყოს ბრალდებულის გამოცხადება სასამართლო განხილვაზე. იმავდროულად, მისი ოდენობა უნდა შეესაბამებოდეს ამ მიზანს.²⁶

²⁴ სსსკ, მუხლი 200.

²⁵ იქვე. 200. 3.

²⁶ აღკვეთის ღონისძიებების გამოყენების უახლესი სტანდარტების ანალიზი ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრევენციული სამართლის მიხედვით, თ. ავალიანი, 14/05/2020, გვ. 154.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს თანახმად, გირაოს გარანტია უნდა უზრუნველყოფდეს არა ბრალდებულის მიერ მიყენებული ზიანის ანაზღაურებას, არამედ მის დასწრებას საქმის განხილვაზე. გათავისუფლებისთვის მოთხოვნილი გარანტია არ შეიძლება ბრალდებულს იმაზე მეტ ტვირთს აკისრებდეს, ვიდრე უსაფრთხოების გონივრული ხარისხით არის უზრუნველყოფილი.²⁷ გირაოს თანხა არ უნდა იყოს შეუსაბამოდ დიდი, რათა თავიდანვე არ შეიქმნას მოლოდინი, რომ ბრალდებული ვერ უზრუნველყოფს მის გადახდას, რაც ხელოვნურად გააუარესებს მის სამართლებრივ მდგომარეობას.²⁸ გირაოს ოდენობა უნდა განისაზღვროს იმის მიხედვით, რა არის აუცილებელი სასამართლოში გამოცხადების უზრუნველსაყოფად და არა იმისთვის, რომ უზრუნველყოფილი იყოს კომპენსაციისთვის შესაძლო პასუხისმგებლობა.²⁹

გირაოს ოდენობის განსაზღვრისას უნდა შეფასდეს ბრალდებულის ქონება და მისი ურთიერთობა იმ პირებთან, რომლებიც გირაოს იხდიან. სასამართლომ მხედველობაში უნდა მიიღოს, რამდენად იქნება გირაოს თანხის დაკარგვა ან თავლები პირის მიმართ საქმის აღძვრა, მისი გამოუცხადებლობის შემთხვევაში, მიმალვის სურვილის საკმარისი შემაკავებელი ფაქტორი.³⁰ შესაბამისად, ეროვნულმა სასამართლოებმა თავიანთ გადაწყვეტილებებში სათანადოდ უნდა დაასაბუთონ გირაოს კონკრეტული ოდენობის განსაზღვრის აუცილებლობა³¹ და მხედველობაში მიიღონ ბრალდებულის ფინანსური შესაძლებლობები თანხის გადახდასთან დაკავშირებით.³²

„ეროვნული სასამართლოები ისეთივე გულმოდგინებით უნდა მოეკიდნენ გირაოს ოდენობის სათანადოდ განსაზღვრას, როგორც პატიმრობის გაგრძელების აუცილებლობის საკითხის გადაწყვეტას“.³³

აღკვეთის ღონისძიების სახით გირაოს გამოყენების დროს გამოვლენილი ტენდენციები

სასამართლომ 224 ბრალდებულიდან 153-ის (68%) მიმართ გამოიყენა აღკვეთის ღონისძიების სახით გირაო. ბრალდების მხარე 129 (57%) პირის მიმართ ითხოვდა გირაოს შეფარდებას. აქედან 126 (98%) შემთხვევაში შუამდგომლობა დაკმაყოფილდა, 1 (1%) შემთხვევაში სასამართლომ გამოიყენა გაუსვლელიობისა და სათანადო ქცევის შესახებ შეთანხმება, ხოლო 2 (1%) შემთხვევაში ბრალდებულს არ შეუფარდა აღკვეთის ღონისძიება. სასამართლომ 24 (16%) შემთხვევაში გამოიყენა გირაოს მინიმალური (1000 ლარი) ოდენობა. ბრალდების მხარეს არცერთი ბრალდებულის მიმართ არ მოუთხოვია 1000-ლარიანი გირაოს შეფარდება (წინა საანგარიშო პერიოდშიც მხოლოდ ერთი პირის მიმართ ითხოვდა გირაოს მინიმალურ ოდენობას). ბრალდების მხარის მიერ გირაოს თანხის ოდენობად განსაზღვრული თანხა სასამართლომ 81 (64%) პირთან დაკავშირებით შეამცირა. წინა საანგარიშო პერიოდში ეს მაჩვენებელი 89%-ს შეადგენდა.

კვლების მიუხედავად, ეს პროცენტული მაჩვენებელი კვლავ მაღალია, შესაბამისად, შეიძლება ითქვას, რომ თანხის ოდენობის ნაწილში ბრალდების მხარის შუამდგომლობები, მეტწილად, ისევ დაუსაბუთებელია, ამის გამო, ხშირ შემთხვევაში, მოსამართლეს მისი შემცირება უწევს.

²⁷ კორკელია კ. მჭედლიძე ნ. ნაღბანდოვი ა. 2003. საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისობა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის და მისი ოქმების სტანდარტებთან, თბ. გვ. 100.

²⁸ აღკვეთის ღონისძიებების გამოყენების უახლესი სტანდარტების ანალიზი ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის მიხედვით, თ. ავალიანი, 14/05/2020, გვ. 154/

²⁹ ივანჩუკი (Iwanczuk) პოლონეთის წინააღმდეგ, 25196/94, 15 ნოემბერი, 2001, 66.

³⁰ გაფა (Gafa) მალტის წინააღმდეგ, 54335/14, 8 ოქტომბერი, 2018, 70.

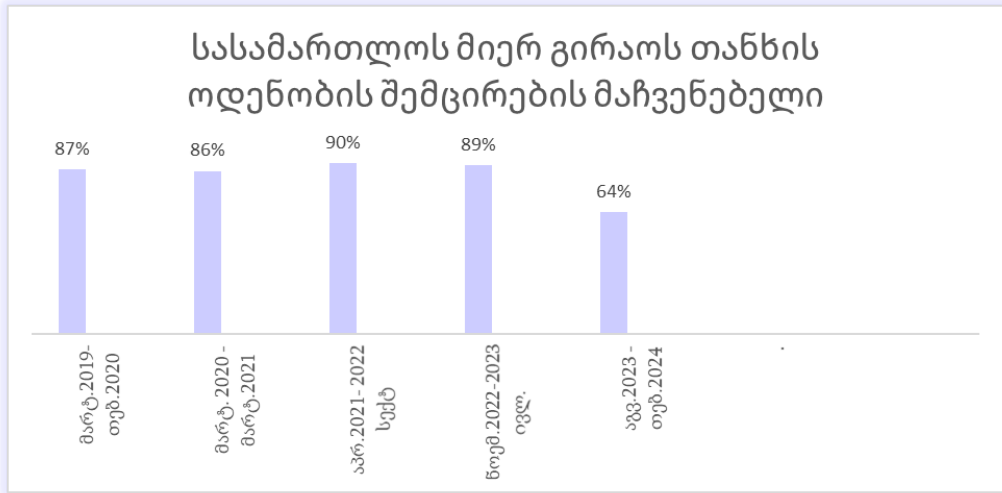
³¹ გორგიევა (Georgieva) ბულგარეთის წინააღმდეგ, 16085/02, 3 ოქტომბერი, 2008, 15, 30-31.

³² გაფა (Gafa) მალტის წინააღმდეგ, 54335/14, 8 ოქტომბერი, 2018, 70.

³³ ტოშევი (Toshev) ბულგარეთის წინააღმდეგ, 56308/00, 10 აგვისტო, 2006, 68.

ქვემოთ მოცემულ დიაგრამაზე ნაჩვენებია სასამართლოს მიერ აღკვეთის დონის ციხის სახით გამოყენებული გირაოს შემცირების მაჩვენებელი (2023 წლის აგვისტოდან 2024 წლის თებერვლის ჩათვლით).

დიაგრამა №3

მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში 56 (37%) ბრალდებულის მიმართ გამოყენებული გირაო იყო დაუსაბუთებელი, თანხის ოდენობის შესაბამისობა ან/და მისი გამოყენების მიზანშეწონილობა არ იყო თანხვედრაში. წინა საანგარიშო პერიოდთან შედარებით, ეს მაჩვენებელი 6%-ით შემცირდა.³⁴ **სასამართლომ 29 (19%) ბრალდებულს შეუფარდა გირაო პატიმრობის უზრუნველყოფით. წინა საანგარიშო პერიოდთან შედარებით, ეს მონაცემი 3%-ით გაზრდილია.**³⁵

როგორც ზემოთ აღინიშნა, სასამართლოს მიერ გირაოს თანხის ოდენობის შემცირების მაჩვენებელმა იკლო, თუმცა 64% მაინც მეტყველებს იმაზე, რომ, ხშირ შემთხვევაში, პროკურატურის შუამდგომლობები არ არის გამყარებული თანხის ოდენობის დამასაბუთებელი მტკიცებულებებით.

საყურადღებოა, რომ ქვეყანაში არსებული სოციალურ-ეკონომიკური ფონის გათვალისწინებით, ხშირად აღამიანებს მინიმალური ოდენობით გირაოს გადახდის საშუალებაც არ აქვთ. სასამართლო კი მოკლებულია შესაძლებლობას, ბრალდებულს 1000 ლარზე ნაკლები ოდენობის თანხის გადახდა დააკისროს. პრობლემურია აგრეთვე გირაოს უზრუნველყოფა უძრავი ქონებით იმ პირთა შემთხვევაში, რომლებსაც არ ჰყავთ ადვოკატი ან ისეთი ახლობელი, რომელიც ბრალდებულის პატიმრობაში ყოფნის პერიოდში ქონების უზრუნველყოფასთან დაკავშირებულ სამართლებრივ პროცედურებს მოაწესრიგებს.

ბრალდების მხარე, ზოგ შემთხვევაში, ბრალდებულის ქონებრივი მდგომარეობის შესწავლის გარეშე ითხოვს დიდი ოდენობით გირაოს გამოყენებას.

³⁴ წინა საანგარიშო პერიოდში 81 (43%) შემთხვევაში გირაო იყო დაუსაბუთებელი, თანხის ოდენობის შესაბამისობა ან/და მისი გამოყენების მიზანშეწონილობა არ იყო თანხვედრაში. იხ. საიას სისხლის სამართლის პროცესების მონიტორინგის №17 ანგარიში. გვ. 26.

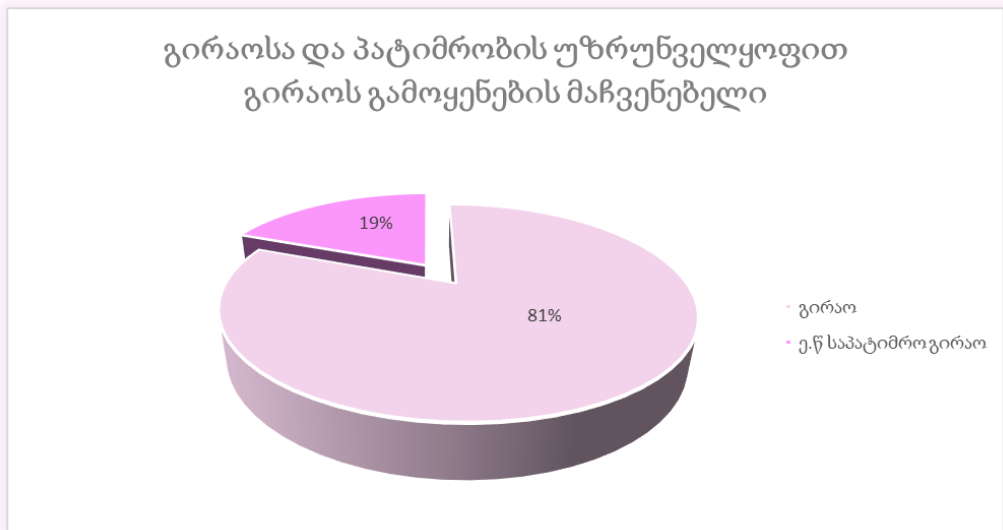
³⁵ იქვე.

ინილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №9

ი.დ-ს ბრალად ედებოდა მითვისება, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია. მისგან მიმდინარე საფრთხეებზე აპელირებით, ბრალდების მხარე ითხოვდა აღკვეთის ღონისძიების სახით 7000-ლარიანი გირაოს შეფარდებას, თუმცა სხდომაზე არ ყოფილა წარმოდგენილი მტკიცებულებები მისი ქონებრივი მდგომარეობის შესახებ. ბრალდებულმა განაცხადა, რომ იყო სოციალურად დაუცველი. ამის საპირწონედ, პროკურორს არ წარმოდგენია ცნობა იმის შესახებ, რომ იგი არ იყო რეგისტრირებული სოციალურად დაუცველი ოჯახების მონაცემთა ერთიან ბაზაში. სასამართლომ გაიზიარა ბრალდებულის პოზიცია და შეუფარდა გირაო 1000 ლარის ოდენობით.

ქვემოთ მოცემულ დიაგრამაზე ნაჩვენებია გირაოსა და პატიმრობის უზრუნველყოფით გირაოს გამოყენების მაჩვენებელი (2023 წლის აგვისტო - 2024 წლის თებერვლის ჩათვლით პერიოდი).

დიაგრამა №4

მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში სასამართლომ, გირაოსთან ერთად, 27 (18%) პირს განუსაზღვრა, ძირითადად, 2 სახის დამატებითი ვალდებულება - გარკვეული პერიოდულობით საგამოძიებო ორგანოში გამოცხადება ან/და დაზარალებულთან კომუნიკაციის და მიახლოების აკრძალვა.

საია კვლავ პრობლემად მიიჩნევს, რომ საკანონმდებლო დონეზე არ არის მოწესრიგებული ბრალდებულის შესაძლებლობა, აღკვეთის ღონისძიებისგან დამოუკიდებლად გაასაჩივროს სასამართლოს მიერ შერჩეული დამატებითი ვალდებულება. აქედან გამომდინარე, კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია, სასამართლომ ყველა შემთხვევაში ისე შეარჩიოს დამატებითი ვალდებულება, რომ ბრალდებულისთვის ეს არ იყოს აღკვეთის ღონისძიების შეფარდებულ სახეზე მძიმე.

შეთანხმება გაუსვლელობისა და სათანადო ქცევის შესახებ და პირადი თავდებობა

მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში სასამართლომ მხოლოდ ერთი პირს შეუფარდა შეთანხმება გაუსვლელობისა და სათანადო ქცევის შესახებ მაშინ, როცა დაცვის მხარე გირაოს ითხოვდა. აღსანიშნავია, რომ დაცვის მხარე, მაშინაც კი, როცა საკანონმდებლო

მოწესრიგებით არ არის შეზღუდული, არ ითხოვს გაუსვლელობისა და სათანადო ქცევის შესახებ შეთანხმების და პირადი თავდებობის გამოყენებას. მხოლოდ 2 პირის მიმართ ითხოვდა დაცვის მხარე თავდებობას, თუმცა მათი შუამდგომლობა არ დაკმაყოფილდა და ორივეს პატიმრობა შეეფარდა. ამის მიზეზად სასამართლომ განმარტა, რომ თავდები პირები ვერ უზრუნველყოფდნენ სრულწლოვანი ბრალდებულების სათანადო ქცევას. სრულწლოვანების ასაკთან პირადი თავდებობის დაკავშირება საკანონმდებლო საფუძველს მოკლებული და დაუსაბუთებელია, მაშინ, როცა სხდომაზე მყოფი თავდები პირები აცხადებდნენ, რომ ინფორმირებული იყვნენ და გააზრებული ჰქონდათ პირადი თავდებობის თანმდევი პასუხისმგებლობა.

სხდომები, რომლებზეც სასამართლომ არ გამოიყენა აღკვეთის ღონისძიება

მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში პირველი წარდგენის სხდომაზე გამოცხადებულ 6 ბრალდებულს არ შეეფარდა აღკვეთის ღონისძიების არცერთი სახე. 4 მათგანის მიმართ ბრალდების მხარეს არ მოუთხოვია აღკვეთის ღონისძიების გამოყენება. აქედან 3-ს სხვა საქმეზე უკვე ჰქონდა შეფარდებული პატიმრობა, ერთი კი იყო მსჯავრდებული. ერთ შემთხვევაში პროკურორმა მოითხოვა მხოლოდ წინასასამართლო სხდომის თარიღის განსაზღვრა, ორ შემთხვევაში კი - ბრალდებულისთვის გირაოს შეფარდება, თუმცა სასამართლომ შუამდგომლობა არ დააკმაყოფილა.

დაკავების კანონიერებაზე სასამართლო კონტროლის განხორციელება

საყურადღებო ტენდენციად რჩება ის, რომ სასამართლო კვლავ არ არის დაინტერესებული, საჯარო სხდომაზე, მხარეთა მონაწილეობით განიხილოს დაკავების კანონიერების საკითხი. მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში მოსამართლემ საჯარო სხდომაზე მხოლოდ ერთ შემთხვევაში იმსჯელა იმის შესახებ, კანონიერად იყო პირი დაკავებული თუ არა.

თავისუფლებისა და პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლება ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესია იმ უფლებათაგან, რომლებიც არ ცნობს ტერიტორიულ, პოლიტიკურ, სამართლებრივ ან საერთაშორისო სტატუსს³⁶ და ყველა სახელმწიფოს თანაბრად ავალდებულებს, დაიცვან პირის თავისუფლების უფლება. თავისუფლების უფლება³⁷ გარანტირებულია როგორც საქართველოს კონსტიტუციით,³⁸ ისე ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციით. თუმცა, ყველა ეს დოკუმენტი, იმავდროულად, განსაზღვრავს თავისუფლების შეზღუდვის წესსა და შემზღუდველ ორგანოს. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიზნებისთვის, დაკავება არის თავისუფლების ხანმოკლე აღკვეთა.³⁹ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა დაკავების ორ წესს იცნობს: მოსამართლის წინასწარი ნებართვით ან გადაუდებელი აუცილებლობის მოტივით, სათანადო საფუძვლების არსებობის შემთხვევაში. პირის დაკავების თაობაზე წინასწარი ნებართვის მისაღებად პროკურორი შუამდგომლობით მიმართავს სასამართლოს, რომელიც ზეპირი მოსმენის გარეშე გამოსცემს შესაბამის განჩინებას. კანონმდებლობა განსაზღვრავს პირის დაკავების ვადას, რომელიც არ უნდა აღემატებოდეს 72 საათს. დაკავებიდან არაუგვიანეს 48 საათისა კი დაკავებულს უნდა გადაეცეს ბრალდების შესახებ დადგენილება. ამ ვადის დარღვევა არის პირის დაუყოვნებლივ გათავისუფლების საფუძველი.⁴⁰

სასამართლოს განჩინების გარეშე დაკავების კანონიერების საკითხს პირველი წარდგენის სხდომაზე განიხილავს სასამართლო, რაც მნიშვნელოვანია პირის თავისუფლების უფლებაში უხეშად ჩარევის ფაქტების გამოსავლენად და ამგვარი რისკების შესამცირებლად. სასამართლო კონტროლი ბრალდებულს შესაძლებლობას აძლევს, საჯარო სხდომაზე ისაუბროს დაკავების კანონიერებაზე. **სასამართლოს მიერ ორივე მხარის პოზიციის მოსმენის შემდეგ დაკავების შესახებ მიღებული გადაწყვეტილება მებრალდ ლეგიტიმურ ხასიათს ატარებს, რადგან მოსამართლე არ ეყრდნობა მხოლოდ ბრალდების მიერ წარდგენილ დაკავების ოქმს.** მნიშვნელოვანია, რომ სასამართლო ამოწმებდეს წინასწარი ნებართვით დაკავების კანონიერებასაც, მით უფრო, თუ გავითვალისწინებთ, რომ დაკავების შესახებ სასამართლოს განჩინება არ საჩივრდება. სასამართლოს მიერ დაკავების უკანონოდ ცნობის შემთხვევაში, ბრალდებულს უფლება აქვს, სამოქალაქო/ადმინისტრაციული სამართალწარმოების წესით მოითხოვოს და მიიღოს უკანონოდ ჩატარებული საპროცესო მოქმედების შედეგად მიყენებული ზიანის ანაზღაურება.⁴¹

მართალია, კანონის ამ ჩანაწერით შემოთავაზებულია დარღვეული უფლებების მაკომპენსირებელი მექანიზმი, თუმცა, დროში გაწელილი პროცედურის გათვალისწინებით, ის ვერ იქნება სუსტი სასამართლო კონტროლის ეფექტიანი მზღვეველი.

³⁶ ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია, მუხლი 2.

³⁷ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენცია, მუხლი 5.

³⁸ საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 13.

³⁹ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 170 (1).

⁴⁰ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 174 (5).

⁴¹ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 38 (11); საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 18 (4).

გამოვლენილი ტენდენციები

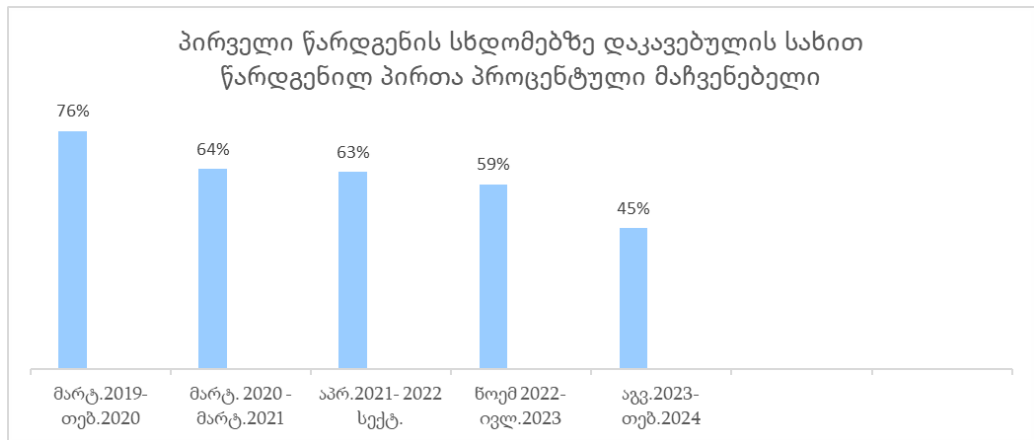
მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში 97 სხდომაზე 100 პირი წარდგა სასამართლოში დაკავებულის სახით. მოსამართლემ საჯარო სხდომაზე დაკავების კანონიერება მხოლოდ ერთ შემთხვევაში განიხილა და მიიჩნია, რომ დაკავების საფუძვლები არ დარღვეულა.⁴² როგორც მოსამართლემ განმარტა, ამ საქმეში არსებობდა დაკავების პროცესის ამსახველი აუდიო-ვიდეო ჩანაწერი, რომელშიც არ იკვეთებოდა გარემოებები, რომლებზეც ბრალდებული საუბრობდა. წინა საანგარიშო პერიოდში სასამართლომ ასევე მხოლოდ ერთ შემთხვევაში განიხილა დაკავების კანონიერების საკითხი საჯარო სხდომაზე და ისიც - დაცვის მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე.

წლებია, საია აღნიშნავს, რომ დაკავების აუდიო-ვიდეო გადაღება არა მხოლოდ ბრალდებულს, არამედ პოლიციელებსაც იცავს დაუსაბუთებელი ბრალდებებისგან. ზემოთ ხსენებული შემთხვევა ამის თვალსაჩინო მაგალითია.

აქვე აღსანიშნავია, რომ სახალხო დამცველი, წლებია, გასცემს რეკომენდაციას, ნორმატიული აქტით განისაზღვროს სამხრე კამერებით, ასევე, პოლიციის ავტომანქანაში ვიდეოგადაღების და გონივრული ვადით ამ მასალის შენახვის ვალდებულება. გარდა ამისა, რეკომენდაციები შეეხება ვიდეოკამერებით პოლიციის დაწესებულებების სრულად აღჭურვას და დაკავებული პირის გადაადგილების არეალის მთლიანად დაფარვას. სამწუხაროდ, 2023 წელს ამ მხრივ ნორმატიულ დონეზე არაფერი შეცვლილა. პატრულ-ინსპექტორებს, ასევე, ცენტრალური კრიმინალური პოლიციის დეპარტამენტის და ტერიტორიული ორგანოების თანამშრომლებს მოქალაქეებთან ურთიერთობისას ვიდეოგადაღების ვალდებულება არ აქვთ. შესაბამისად, პრაქტიკაში მას იშვიათად იყენებენ. იმავდროულად, პატრულ-ინსპექტორების გარდა, არცერთ შემთხვევაში არ არის გაწერილი ვიდეომასალის შენახვის წესი და ვადები.⁴³

ქვემოთ მოცემულ დიაგრამაზე იხილეთ პირველი წარდგენის სხდომებზე დაკავებულის სახით გამოცხადებულ პირთა ოდენობის პროცენტული მაჩვენებელი (2019 წლის მარტიდან 2024 წლის თებერვლის ჩათვლით პერიოდი).

დიაგრამა №5

დიაგრამაზე გამოსახული მაჩვენებლები ცხადყოფს, რომ წლიდან წლამდე იკლებს სასამართლოში დაკავებულის სახით წარდგენილ პირთა მაჩვენებელი. ბოლო წლის მო-

⁴² სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 171.

⁴³ საქართველოს სახალხო დამცველის 2023 წლის ანგარიში, გვ. 71. ხელმისაწვდომია: <https://ombudsman.ge/res/docs/2024040116015759558.pdf>.

ნაცემს (45%), შესაძლოა, განაპირობებდეს, გასულ პერიოდებთან შედარებით, მონიტორინგის ხანმოკლე მონაკვეთი და დაკვირვებული პროცესების რაოდენობა.

საია წლების მანძილზე საუბრობს დაკავების კანონიერების საკითხის საჯარო სხდომაზე განხილვის მნიშვნელობაზე, მაშინაც კი, თუ დაკავება განხორციელდა სასამართლოს ნებართვით. როგორც უკვე აღინიშნა, **მოქმედი კანონმდებლობა არ შეიცავს პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ დაკავების კანონიერად მიჩნევის შესახებ გადაწყვეტილების ზემდგომ ინსტანციაში გასაჩივრების მექანიზმს.** ეს კიდევ უფრო დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს პირველი წარდგენის საჯარო სხდომაზე დაკავების კანონიერების განხილვას. მოსამართლეთა განმარტებით, მიუხედავად იმისა, რომ ამ საკითხს საჯარო სხდომაზე არ განიხილავენ, ისინი მაინც აფასებენ, რამდენად კანონიერად და შესაბამისი საფუძვლებით განხორციელდა დაკავება, რასაც განჩინებებში ასახავენ. თუმცა, საყურადღებოა, რომ განჩინებებიდან არ ჩანს, რატომ მიიჩნია სასამართლომ დაკავება კანონიერად, რა გარემოებებს დაეყრდნო, ან, წარმოდგენილი მტკიცებულებებიდან გამომდინარე, რამდენად არსებობდა დაკავების აუცილებლობა.⁴⁴

⁴⁴ სისხლის სამართლის პროცესების მონიტორინგის №17 ანგარიში, გვ. 32.

წინასასამართლო სხდომები

წინასასამართლო სხდომაზე მოსამართლე განიხილავს მხარეთა შუამდგომლობებს მტკიცებულებათა დასაშვებობის თაობაზე. თუ პირველი წარდგენის სხდომის შემდეგ ბრალდება შეიცვალა, ის ბრალდებულს განუმარტავს ბრალდების არსს და იმ ეტაპისთვის წარდგენილი ბრალით გათვალისწინებული სასჯელის ზომას. ასევე არკვევს, ცნობს თუ არა ბრალდებული თავს დამნაშავედ, აცნობს მას საპროცესო შეთანხმების დადების შესაძლებლობას, აგრეთვე, თუ ბრალად წარდგენილი დანაშაული ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს განსჯადია, მოსამართლე ვალდებულია, განუმარტოს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს დებულებები და მასთან დაკავშირებით ბრალდებულის უფლებები. გარდა ამისა, არკვევს, თანახმაა თუ არა ბრალდებული, რომ მისი საქმე ნაფიც მსაჯულთა სასამართლომ განიხილოს, ხოლო, თანხმობის შემთხვევაში, ნიშნავს ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის სხდომის თარიღს.⁴⁵

წინასასამართლო სხდომის მოსამართლე, სხვა საკითხებთან ერთად, საკუთარი ინიციატივით ან მხარეთა შუამდგომლობის საფუძველზე, განიხილავს ადვოკატის ღონისძიების გამოყენების, შეცვლის ან გაუქმების შესახებ შუამდგომლობას.⁴⁶

თუ ბრალდების მხარის მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულებები აღბათობის მაღალი ხარისხით არ იძლევა საფუძველს ვარაუდისთვის, რომ დანაშაული ამ პირმა ჩაიდინა, წინასასამართლო სხდომის მოსამართლე განჩინებით წყვეტს სისხლისსამართლებრივ დევნას. წინააღმდეგ შემთხვევაში, საქმეს გადასცემს არსებითად განსახილველად.⁴⁷

იმის გათვალისწინებით, რომ წინასასამართლო სხდომაზე დასაშვებად ცნობილი მტკიცებულებების შეფასებას ემყარება სასამართლოს მიერ გამოტანილი განაჩენი, საიას მონიტორები მიმდინარე საანგარიშო პერიოდშიც განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობენ სხდომაზე მხარეთა მიერ წარმოდგენილი შუამდგომლობის განხილვას და მათზე მოსამართლის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებს.

სასამართლო სხდომების ანალიზი

შეჯიბრებითობის პრინციპის გათვალისწინებით, დადებითად უნდა შეფასდეს წინასასამართლო სხდომაზე მტკიცებულებათა წარდგენის ნაწილში დაცვის მხარის აქტიურობა.

მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში საიას მონიტორები დაესწრნენ სისხლის სამართლის 99 წინასასამართლო სხდომას, სადაც ბრალდებულის სახით წარდგა 110 პირი. ბრალდების მხარემ 99-ვე (100%) სხდომაზე წარადგინა მტკიცებულებათა დასაშვებობის შესახებ შუამდგომლობა. დაცვის მხარემ ბრალდების მტკიცებულებები 20 (20%) საქმეზე არ განადა სადავო, ხოლო 3 (3%) საქმეზე - ნაწილობრივ.⁴⁸

სისხლის სამართლის 2 (2%) საქმეზე დაცვის მხარემ მოითხოვა წარდგენილი მტკიცებულებების დაუშვებლად ცნობა, ხოლო დევნის შეწყვეტის შუამდგომლობა დააყენა 4 (4%) საქმეზე. სასამართლომ აქედან არცერთი არ დააკმაყოფილა. სისხლის სამართლის ერთ საქმეზე დადგინდა, რომ ბრალდებული დანაშაულის ჩადენისას შეურაცხი იყო. ბრალდების მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე, სასამართლომ დევნა შეწყვიტა.⁴⁹

⁴⁵ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 219.

⁴⁶ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 219 (6).

⁴⁷ იქვე.

⁴⁸ 2 საქმეზე მოითხოვა არსებითი განხილვის სხდომაზე მხოლოდ დაზარალებულის გამოკითხვის ოქმის გამოკვლევა, ხოლო ერთ შემთხვევაში, მოწმეების გამოკითხვის ოქმები განადა სადავო.

⁴⁹ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 191. 2.

81 (74%) ბრალდებულის ინტერესებს იცავდა ადვოკატი. დაცვის მხარემ მტკიცებულებები წარადგინა სისხლის სამართლის 21 (21%) საქმეზე. დაცვა სასამართლოში, ძირითადად, წარმოადგენდა ცნობებს ბრალდებულის ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ, დახასიათებებს, მოწმის გამოკითხვის ოქმებს. ერთ შემთხვევაში მათ შორის იყო ალტერნატიული ექსპერტიზის დასკვნაც.

საია დადებითად აფასებს მტკიცებულებების წარდგენის კუთხით დაცვის მხარის აქტიურობას. არსებული კანონმდებლობა ბრალდების მტკიცების ტვირთს ბრალდების მხარეს აკისრებს. ამის მიუხედავად, ვინაიდან კანონმდებლობით გამომძიებელიც და პროკურორიც ბრალდების მხარეს წარმოადგენენ,⁵⁰ არსებობს ეჭვი, რომ გამომძიებელი ნაკლებად ეცდება, აწარმოოს გამოძიება ყოველმხრივ, სრულად და ობიექტურად.

მხარეთა მიერ წარდგენილი შუამდგომლობები მტკიცებულებათა დასაშვებობის თაობაზე სასამართლომ 97 (98%) შემთხვევაში სრულად დააკმაყოფილა, ერთ შემთხვევაში - ნაწილობრივ (დაცვის მხარის შუამდგომლობა), ერთ შემთხვევაში კი სხდომა გადაიდო.⁵¹

წინა საანგარიშო პერიოდის მსგავსად, სასამართლომ ამ საანგარიშო პერიოდშიც მიიჩნია, რომ ყველა სხდომაზე წარმოდგენილი ურთიერთშეთავსებადი და დამაჯერებელი მტკიცებულებების ერთობლიობა იძლეოდა საკმარის საფუძველს ვარაუდისთვის, რომ სისხლის სამართლის მოცემულ საქმეზე გამოტანილი იქნებოდა გამამტყუნებელი განაჩენი,⁵² შესაბამისად, არცერთ მათგანზე დევნა არ შეწყვიტა.

დადებითად უნდა აღინიშნოს, რომ ისეთ შემთხვევებში, როდესაც ბრალდებულს არ ჰყავდა ადვოკატი და, სასამართლოს განმარტების მიუხედავად, კარგად ვერ იაზრებდა, რას ნიშნავდა მტკიცებულებების სადავოდ მიჩნევა-არმიჩნევა, სასამართლო ამ მტკიცებულებებს სადავოდ აცნალებდა.

იხილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №10

სისხლის სამართლის ერთ-ერთ საქმეზე ბრალდებულს, რომელსაც არ ჰყავდა ადვოკატი, პროცესის დაწყებამდე პროკურორი ურჩევდა, მტკიცებულებები ეცნო უდავოდ. სხდომის მიმდინარეობისას, მას შემდეგ, რაც მოსამართლის განმარტების შემდეგაც ბრალდებულმა კარგად ვერ გაიგო, რას ნიშნავდა მტკიცებულებების უდავოდ ცნობა, ბრალდების მხარის მიერ წარდგენილი მტკიცებულებები მოსამართლემ დაამტკიცა, როგორც სადავო. ამასთანავე, მან პროკურორს შენიშვნა მისცა იმის გამო, რომ ბრალდებულს მათ უდავოდ ცნობას ურჩევდა მაშინ, როცა ამ უკანასკნელმა არ იცოდა ეს რას ნიშნავდა.

პროკურორი სასამართლოში წარმოადგენს ბრალდების მხარეს. შესაბამისად, დაუმუშავებელია სასამართლო სხდომაზე ამა თუ იმ პოზიციის გამოხატვის თაობაზე მისი მხრიდან ბრალდებულისთვის კონსულტაციის გაწევა. თუ ბრალდების მხარე ამჩნევს, რომ სახეზეა კანონმდებლობით განსაზღვრული შემთხვევა და ბრალდებული ვერ მოახერხებს საკუთარი თავის დამოუკიდებლად დაცვას, უფლებამოსილია, ადვოკატის გამოყოფის თხოვნით მიმართოს შესაბამის ორგანოს. მიუხედავად იმისა, რომ პროცესი მიმდინარეობს შეჯიბრებითობის და თანასწორობის პრინციპების დაცვით, მნიშვნელოვანია, ბრალდების მხარეს გააზრებული ჰქონდეს, რომ ის წარმოადგენს სახელმწიფოს და დაუმუშავებელია რაიმე ფორმით უხეშად ერეოდეს ბრალდებულის გადაწყვეტილებაში.

⁵⁰ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 8 (6).

⁵¹ იხ. მაგალითი N12

⁵² სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 3. 12.

იხილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №11

კიდევ ერთ სხდომაზე ბრალდებულს არ ჰყავდა ადვოკატი და მოსამართლის კითხვებს ორაზროვნად პასუხობდა. მისი ოჯახის წევრმა, რომელიც დარბაზში იმყოფებოდა, განაცხადა, რომ ბრალდებულს გადატანილი ჰქონდა ინსულტი, რის გამოც, ჰქონდა მესხიერების პრობლემები. მოსამართლის კითხვაზე, შეძლებდა თუ არა ის ადვოკატის გარეშე თავის დაცვას, ურთიერთგამომრიცხავად პასუხობდა. ბრალდების მხარის მიერ მტკიცებულებათა დასაშვებობის შესახებ შუამდგომლობის წარდგენის შემდეგ მოსამართლემ სხდომა გადადო. მან მიიჩნია, რომ ადვოკატის გარეშე ბრალდებულს გაუჭირდებოდა საკუთარი უფლებების დაცვა, ამიტომ გადაწყვიტა, მისთვის ადვოკატი სახელმწიფოს ხარჯზე დაენიშნათ.

ზემოთ აღნიშნულ ორივე საქმეზე სასამართლოს ქცევა დადებითად უნდა შეფასდეს, რადგან ამ შემთხვევებში მოსამართლემ ბრალდებულის უფლებების დაცვის მაღალი სტანდარტით იხელმძღვანელა.

ადკვეთის ღონისძიების გამოყენების, შეცვლის ან გაუქმების შესახებ სასამართლო მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები

ადკვეთის ღონისძიების სახით შეფარდებული პატიმრობის გადასინჯვა ხშირად კვლავ ფორმალური ხასიათისაა.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, წინასასამართლო სხდომის მოსამართლე, სხვა საკითხებთან ერთად, განიხილავს ადკვეთის ღონისძიების გამოყენების, შეცვლის ან გაუქმების შესახებ შუამდგომლობას. თუ ბრალდებულს პატიმრობა აქვს შეფარდებული, მოსამართლე ვალდებულია, პირველივე წინასასამართლო სხდომაზე თავისი ინიციატივით იმსჯელოს პატიმრობის ძალაში დატოვების აუცილებლობაზე, მიუხედავად იმისა, დააყენა თუ არა მხარემ ამის თაობაზე შუამდგომლობა.⁵³

მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში საიას მონიტორები დაესწრნენ 22 (22%) წინასასამართლო სხდომას, რომლებზეც 23 (23%) ბრალდებულისთვის შეფარდებული პატიმრობა გადაისინჯა. სასამართლომ მხოლოდ 2 პირის მიმართ გამოყენებული პატიმრობა შეცვალა გირაოთი. პატიმრობის გადასინჯვა ხშირად შაბლონური ხასიათისაა. გარკვეულ შემთხვევებში, იქმნება შთაბეჭდილება, რომ პროცესი არ არის მიმართული ადკვეთის ღონისძიების სახით შერჩეული პატიმრობის გაგრძელების აუცილებლობის გამორკვევისკენ.

საერთაშორისო სტანდარტების მიხედვით, ბრალდებულის მიერ დანაშაულის ჩადენის გონივრული ეჭვის არსებობა გახანგრძლივებული პატიმრობის ნამდვილობის აუცილებელი პირობაა.⁵⁴ სასამართლომ ასევე უნდა მოიყვანოს შესაბამისი რელევანტური მტკიცებულებები, რომლებიც ამართლებს თავისუფლების ადკვეთას, უნდა გამოიჩინოს გულისხმიერება და განსაკუთრებული მონდომებით მიუდგეს საქმის წარმოებას.⁵⁵

ინილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №12

სხდომაზე გადაისინჯა პატიმრობა. პროკურორის განმარტებით, შეფარდებული ადკვეთის ღონისძიება ძალაში უნდა დარჩენილიყო, რადგან ბრალდებული ანალოგიური დანაშაულისთვის იყო ნასამართლევ, სავარაუდო დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენის მომენტისთვის კი გირაო ჰქონდა შეფარდებული. პროკურორის მტკიცებულებების განადგურების საფრთხე არ უსაუბრია. მოსამართლემ მას ხმამაღლა, გაღიზიანებული ტონით მიმართა, რატომ არ უთითებდა მტკიცებულებათა განადგურების საფრთხეზე (მოსამართლემ, მისი ტონის გათვალისწინებით, ფაქტობრივად, დატუქსა პროკურორი). ბრალდების მხარემ უპასუხა, რომ ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე უფრო რეალური იყო, ვიდრე მტკიცებულებათა განადგურების, სწორედ ამიტომ არ უსაუბრია ამის თაობაზე. პროკურორის სიტყვებმა მოსამართლის უკმაყოფილება გაამძაფრა. ადვოკატის განმარტებით, მტკიცებულებათა განადგურების საფრთხე არც გამოძიების და არ სასამართლო განხილვის დროს არ არსებობდა, თუმცა ადასტურებდა, რომ ბრალდებული გირაოს ქვეშ იმყოფებოდა. მოსამართლემ პატიმრობა ძალაში დატოვა და განმარტა, რომ მტკიცებულებები მოცემულ საქმეზე სადავო იყო, შესაბამისად, კვლავ არსებობდა მათი განადგურების, ისევე, როგორც ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე, რადგან ბრალდებულს იმავე დაზარალებულთან დაკავშირებით გირაო ჰქონდა შეფარდებული.

⁵³ იქვე, მუხლი 219, 4, ბ.

⁵⁴ ECtHR, Merabishvili v. Georgia [GC], 2017, §234.

⁵⁵ ECtHR, Bykov v. Russia [GC], 2009, §64.

მოსამართლის მხრიდან ამგვარი ჩარევა დაუშვებელია, მითუფრო როცა მისი გამოხატვის ფორმები სცდება ეთიკურ ჩარჩოს და არაკოლეგიალურია. ბრალდების მხარე საკუთარ შუამდგომლობაში სასამართლოს მითითებების და ჩარევის გარეშე თავად განსაზღვრავს, რომელ საფრთხეებზე აპელირებით მოითხოვოს აღკვეთის ღონისძიების კონკრეტული სახე. სასამართლო უფლებამოსილია სხვა გარემოებები მის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებაში შეაფასოს.

საყურადღებოა, რომ არაერთ სხდომაზე დაფიქსირდა შემთხვევები, რომელთა დროსაც მოსამართლე გვევლინებოდა ბრალდების მხარის ამპლუაში. მსგავსი ფაქტები საეჭვოს ხდის მოსამართლეთა კვალიფიკაციას, მათი მხრიდან სისხლის სამართლის პროცესის პრინციპების გააზრებასა და პროცესში საკუთარი როლის სათანადო აღქმას.

ინილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №13

სხდომაზე გადაისინჯა აღკვეთის ღონისძიების ძალაში დატოვების საკითხი. პროკურორს არ დაუსაბუთებია არსებული საფრთხეები, მხოლოდ აღნიშნა, რომ ბრალდებულის მიმართ ძებნა იყო გამოცხადებული და პატიმრობა ძალაში უნდა დარჩენილიყო. ადვოკატმა აღნიშნა, რომ ბრალდებული ნებაყოფლობით მივიდა განყოფილებაში, განმარტა მიზეზი, რატომ ვერ შეძლო მანამდე გამოცხადება, მან დაიზიანა ფეხი და წელი, იყო მწოლიარე ავადმყოფი, კვლავ სტკიოდა ფეხი და გადაადგილება უჭირდა, ამასთანავე, იყო 4 შვილის მამა. დაცვის მხარემ მოითხოვა გირაო 5000 ლარის ოდენობით, რაც მოსამართლემ დააკმაყოფილა.

წლებია, საია საქართველოს პროკურატურას მოუწოდებს, შეაფასოს ბრალდებულისგან მომდინარე საფრთხეები და, თუ აღარ არსებობს პატიმრობაში მისი დარჩენის აუცილებლობა, იყოს აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის ინიციატორი.

მომდინარე საანგარიშო პერიოდში ორ საქმეზე გადაისინჯა და შეიცვალა პროკურატურის შუამდგომლობით შეფარდებული პატიმრობა.

საგამოძიებო მოქმედება ჩხრეკა და ამოღება

სუსტია სასამართლო კონტროლი ადამიანის პირადი ცხოვრების უფლებაზე გავლენის მომხდენ საგამოძიებო მოქმედებებზე, როგორცაა ჩხრეკა და ამოღება. სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები, მეტწილად, შებლონური და დაუსაბუთებელია.

ადგილობრივი კანონმდებლობითა და საერთაშორისო სტანდარტებით დაცულია ადამიანის პირადი და ოჯახური ცხოვრება. კანონმდებლობით, საჯარო ხელისუფლების მხრიდან ამ უფლებაში ჩარევა დაშვებულია მხოლოდ მკაცრად განსაზღვრულ შემთხვევებში, როდესაც ასეთი ჩარევა ხდება კანონის შესაბამისად და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების, საზოგადოებრივი უსაფრთხოების, ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის ინტერესებისთვის, უწყსრიგობისა თუ დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად, ჯანმრთელობისა ან მორალის, ანდა სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად.⁵⁶ პირადი ცხოვრების უფლების მაღალი სტანდარტით დაცვის აუცილებლობაზე მიუთითებს ის გარემოებაც, რომ პირადი და ოჯახური ცხოვრება, პირადი სივრცე და კომუნიკაცია დაცულია საქართველოს კონსტიტუციით⁵⁷ და საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესის პრინციპებით.⁵⁸ კანონის შესაბამისი ჩარევა, შესაძლოა, განხორციელდეს გამოძიების მიმდინარეობისას, ჩხრეკისა და ამოღების მეშვეობით.⁵⁹ ჩხრეკის მიზანია ადამიანის, ნივთის მოძიება, გარემოებების დადგენა, პირის ჩხრეკის მიზანი კი - ნივთის აღმოჩენა. ეს საგამოძიებო მოქმედება ტარდება სასამართლოს განჩინებით, ხოლო, თუ არსებობს გადაუდებელი აუცილებლობის საფუძვლები - გამოძიებლის დადგენილებით. ამოღების ან ჩხრეკის დაწყების წინ გამომძიებელი ვალდებულია, პირს, რომელთანაც ეს მოქმედება ტარდება, გააცნოს სასამართლოს განჩინება, გადაუდებელი აუცილებლობის შემთხვევაში კი - დადგენილება. ეს უნდა დასტურდებოდეს პირის ხელმოწერით.⁶⁰ ჩხრეკისა და ამოღების ჩასატარებლად სასამართლო გასცემს წინასწარ ნებართვას, ხოლო, თუ საგამოძიებო მოქმედება ჩატარდა გადაუდებელი აუცილებლობის საფუძვლით, სასამართლო ამოწმებს ნებართვის გარეშე ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედების კანონიერებას.⁶¹

დაუშვებელია თვითნებურად ამ საგამოძიებო მოქმედების ჩატარება სასამართლოს წინასწარი ნებართვის გარეშე. ბრალდების მხარემ, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, არსებული გარემოებების შესაბამისად უნდა დაასაბუთოს, რა სამართლებრივი სიკეთის გადასარჩენად იმოქმედა გადაუდებელი აუცილებლობით და რა არსებითი ზიანის მომტანი იქნებოდა სასამართლოს ნებართვის აღება. სასამართლომ კი მაღალი სტანდარტით უნდა დაიცვას პირის პირადი ცხოვრების უფლება.

საიამ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში აწარმოვა ორი საქმე,⁶² რომლებშიც სახელმწიფოს მხრიდან ევროპული კონვენციის მე-6 (1) მუხლის (საქმის სამართლიანი განხილვის უფლება) დარღვევა დადგინდა. ორივე საქმეში საერთო სასამართლოების მხრიდან გამოტანილი გამამტყუნებელი განაჩენები ეფუძნებოდა მხოლოდ ოპერატიული ინფორმაციის საფუძველზე ჩატარებული ჩხრეკის ოქმს, იმ პოლიციელთა ჩვენებებს, რომლებიც ჩხრეკისა და დაკავების ოპერაციებს ასრულებდნენ და ჩხრეკის

⁵⁶ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენცია, მუხლი 8.

⁵⁷ საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 15.

⁵⁸ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 7.

⁵⁹ იქვე, მუხლი 119.

⁶⁰ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 119.

⁶¹ იქვე, 120 (1, 2).

⁶² მეგრელიძე საქართველოს წინააღმდეგ (Application no. 30364/09), გადაწყვეტილება ხელმისაწვდომია: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-202419%22%5D%7D>; ტლამაძე და კაკაშვილი საქართველოს წინააღმდეგ (Application no. 41674/10), გადაწყვეტილება ხელმისაწვდომია: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-208752%22%5D%7D>.

შედეგად ამოღებულ მტკიცებულებებს. ამასთანავე, ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ მომჩივანთა ჩხრეკები ჩატარდა ოპერატიული ინფორმაციის საფუძველზე, მოსამართლის წინასწარი ნებართვის გარეშე, რომლის სიზუსტე და სანდოობა ეროვნულმა სასამართლოებმა სათანადოდ არც წინასასამართლო და არც არსებითი განხილვის სხდომებზე არ შეაფასეს.⁶³

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2020 წლის 25 დეკემბრის გადაწყვეტილებით, გაიზარდა ჩხრეკა-ამოღებასთან მიმართებით არსებული სტანდარტი.⁶⁴ ამ გადაწყვეტილებაში სასამართლომ, სხვა საკითხებთან ერთად, იმსჯელა გადაუღებელი აუცილებლობის პირობებში ჩატარებული ჩხრეკის კანონიერებაზე და დაადგინა, რომ იმ შემთხვევაშიც, როცა ამ საგამოძიებო მოქმედების შედეგად სამართალდამცავები უკანონო ნივთს ამოიღებენ, თავისთავად, ეს ფაქტი არ უნდა გახდეს სასამართლოს ნებართვის გარეშე ჩატარებული ჩხრეკის დაკანონების საფუძველი. საკონსტიტუციო სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ შედეგი არ არის რელევანტური იმის შესაფასებლად, რამდენად დასაბუთებული იყო გადაუღებელი აუცილებლობით ჩატარებული ჩხრეკა. ამასთანავე, სასამართლო მიუთითებს, რომ უნდა გამოირიცხოს ამ საგამოძიებო მოქმედების ჩატარება მხოლოდ ოპერატიული წყაროს ან ანონიმური პირის მიერ მიწოდებულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით. დასაბუთებული ვარაუდი მოითხოვს მინიმუმ კიდევ ერთ ინფორმაციას ან ფაქტს იმისთვის, რომ უფლებამოსილ პირს ჰქონდეს შესაბამისი ხარისხის უჭვის საფუძველი. ამგვარად, ჩხრეკის ჩატარება მხოლოდ ოპერატიული წყაროს ან ანონიმური პირის მიერ მიწოდებული ინფორმაციის საფუძველზე, სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, გამორიცხული უნდა იყოს. საკონსტიტუციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ საგამოძიებო მოქმედების კომპლექსურობის გათვალისწინებით, ყველა შემთხვევაში, ობიექტური გარემოებებიდან გამომდინარე, შეიძლება ჩხრეკის ფაქტი ნეიტრალური მტკიცებულებით ვერ გამყარდეს, თუმცა უნდა დასტურდებოდეს, რომ უფლებამოსილმა პირმა მათ მოსაპოვებლად ყველა გონივრული ზომა მიიღო. სასამართლოს განმარტებით, თანამედროვე ტექნოლოგიური პროგრესი იძლევა შესაძლებლობას, განხორციელდეს ჩხრეკის პროცესის ვიდეოგადაღება, რათა ბრალდების პოზიცია გამყარდეს. მტკიცებულების სანდოობისადმი უჭვს აჩენს ასევე გარემოება, როდესაც, პოლიციელთა უსაფრთხოების დაცვის პირობებში, არსებობდა ჩხრეკის ვიდეოგადაღების რეალური საშუალება და პოლიციელმა ის არ გამოიყენა. ოპერატიული ინფორმაციის მიღება ყოველთვის არ მოითხოვს გადაუღებელი აუცილებლობით მოქმედებას. უფლებამოსილ პირს, შესაძლოა, ჰქონდეს გარკვეული დრო და შესაძლებლობაც, რომ ჩხრეკამდე მოემზადოს, აღიჭურვოს შესაბამისი ტექნიკური საშუალებებით და, სადაც მოხერხდება, ჩხრეკა ვიდეოკამერით გადაიღოს. გარდა ამისა, გადაუღებელი აუცილებლობის შემთხვევაში, გადაულახავი სირთულე არ არის თუნდაც მობილურ ტელეფონში არსებული კამერით სარგებლობა, რომელიც დღესდღეობით, ფაქტობრივად, ყოველდღიური მოხმარების საგანია.

საის შეფასებით⁶⁵, საკონსტიტუციო გადაწყვეტილების შემდეგ პარლამენტის მიერ მიღებული საკანონმდებლო ცვლილებები არ ქმნის ბრალდებულის უფლებების დაცვის შესაბამის საფუძველებს და პოლიციას უტოვებს ნეიტრალური მტკიცებულებების არ/ვერ მოპოვების ფართო შესაძლებლობას. ამის გათვალისწინებით, კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება ნეიტრალურ მტკიცებულებებთან დაკავშირებით მაღალი სტანდარტის დადგენა სასამართლოს გადაწყვეტილებებით.

⁶³ საიას განცხადება: „ნარკოტიკებისა და იარაღის ჩადების საქმეზე ევროპულმა სასამართლომ დარღვევა დაადგინა“, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3fOIsPN>.

⁶⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მეორე კოლეგიის 2020 წლის 25 დეკემბრის №2/2/1276 გადაწყვეტილება - №1276 კონსტიტუციური სარჩელი „გიორგი ქებურია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/5071269?publication=0>.

⁶⁵ საიას განცხადება “ საია ეხმიანება კანონის პროექტს „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ ხელმისაწვდომია: <https://shorturl.at/Gg9Dp>.

საიას მიერ განხორციელებულმა სისხლის სამართლის პროცესების ოთხწლიანმა მონიტორინგმა ნათლად აჩვენა, რომ ჩხრეკა-ამოღება, ძირითადად, ტარდება წინასწარი ნებართვის გარეშე, რასაც სასამართლო ცნობს კანონიერად.⁶⁶

მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში, ხშირ შემთხვევაში, ბრალდების მხარე წინასასამართლო სხდომაზე არ აცხადებდა მტკიცებულებათა ჩამონათვალს. თუმცა, გამოიკვეთა, რომ ჩხრეკა-ამოღება, ძირითადად, კვლავ სასამართლოს ნებართვის გარეშე, გადაუდებელი აუცილებლობის საფუძვლით ტარდება. მონიტორინგის ფარგლებში სასამართლოს მხრიდან ამ საგამოძიებო მოქმედების შედეგად მოპოვებული მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობის ერთი შემთხვევაც კი არ გამოვლენილა. ჩხრეკა და ამოღება სისხლის სამართლის ზოგიერთ საქმეში ისეთი მტკიცებულებებია, რომლებზეც საქმის გადაწყვეტის და ბრალდებულის ბეღია დამოკიდებული.

ჩხრეკისა და ამოღების არსებული სტანდარტების შესაფასებლად საიამ თბილისის, ბათუმის, ქუთაისის, რუსთავის, გორის, ზუგდიდის საქალაქო და თელავის რაიონული სასამართლოებიდან გამოითხოვა ზემოთ ხსენებულ საგამოძიებო მოქმედებასთან დაკავშირებით სასამართლოს მიერ გამოტანილ განჩინებათა ასლები, თუმცა მხოლოდ ბათუმის საქალაქო სასამართლომ მოგვანოდა 10 გადაწყვეტილება.

გადაწყვეტილებების შესწავლის შედეგად, დადგინდა, რომ 10 გადაწყვეტილებიდან მხოლოდ ერთ შემთხვევაში ჩატარდა საგამოძიებო მოქმედება ჩხრეკა-ამოღება სასამართლოს წინასწარი ნებართვით. დანარჩენ შემთხვევებში ჩხრეკა-ამოღება განხორციელდა სასამართლოს წინასწარი ნებართვის გარეშე, გადაუდებელი აუცილებლობის საფუძვლით. სასამართლომ, ყველა შემთხვევაში, კანონიერად ცნო ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედება.

10-ვე განჩინება დასაბუთების ნაწილში შაბლონური და იდენტურია. სასამართლომ მხოლოდ ერთ შემთხვევაში იმსჯელა ევროსასამართლოს გადაწყვეტილებაზე. ყველა დანარჩენ შემთხვევაში, მხოლოდ კოპირებულია შესაბამისი მუხლები, სასამართლო არ მსჯელობს ფაქტობრივ გარემოებებზე და არ აფასებს გადაუდებელი აუცილებლობის საფუძვლებს.

ზემოთ აღნიშნული იძლევა ვარაუდის საფუძველს, რომ სასამართლო კვლავ უგულვებელყოფს პირადი ცხოვრების უფლებაში ჩარევის კუთხით არსებულ ადგილობრივ და საერთაშორისო სტანდარტებს და არ ახორციელებს მკაცრ სასამართლო კონტროლს.

⁶⁶ 2016 წელს წინასწარი ნებართვის გარეშე ჩატარებული ჩხრეკა-ამოღების კანონიერების ცნობის მოთხოვნით ბრალდების მხარემ თბილისის საქალაქო სასამართლოს მიმართა 4655 შემთხვევაში. სასამართლომ შუამდგომლობა არ დააკმაყოფილა 431 შემთხვევაში. 2017 წელს - 8495-იდან 29 შემთხვევაში; 2018 წელს - 11364-იდან 10-ში, 2019 წელს - 12767-იდან 18-ში, ხოლო 2020 წლის ივნისის მონაცემებით, 6002-იდან 9 შემთხვევაში. რუსთავის საქალაქო სასამართლოს მაჩვენებლები შემდეგია: 2016 წელს 238 შუამდგომლობიდან არ დაკმაყოფილდა 15, 2017 წელს - 588-იდან 1, 2018 წელს - 913-იდან 3, 2019 წელს - 983-იდან 1, ხოლო 2020 წლის ივნისის მონაცემებით, 511-ვე შუამდგომლობა დაკმაყოფილდა. თელავის რაიონული სასამართლოს მაჩვენებლები: 2016 წელს 148 შუამდგომლობიდან არ დაკმაყოფილა 81, 2017 წელს - 455-იდან მხოლოდ 1, 2018 წელს - 379-იდან 2, 2019 წელს - 350-იდან ყველა დაკმაყოფილდა, ხოლო 2020 წლის ივნისის მონაცემებით, 241-იდან მხოლოდ 1 მოთხოვნა არ დაუკმაყოფილებია. ბათუმის საქალაქო სასამართლოს მაჩვენებლები: 2016 წელს 117 შუამდგომლობიდან არ დაკმაყოფილა 26, 2017 წელს - 254-იდან 18, 2018 წელს - 333-იდან 23, 2019 წელს - 308-იდან 8, 2020 წლის ივნისის მონაცემებით კი - 171-იდან მხოლოდ 2.

არასათანადო მოპყრობა

2023 წელს სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენლის/მოხელის მიერ ჩადენილ საჯაროდ დანაშაულებზე⁶⁷ სპეციალურ საგამოძიებო სამსახურში შევიდა 2245 შეტყობინება, რომელთაგან 90-ის (4%) ინიციატორი იყო სასამართლო.⁶⁸

2019 წლიდან სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში ამოქმედდა 191¹-ე მუხლი, რომელიც მიზნად ისახავდა წამების, დამამცირებელი ან/და არაადამიანური მოპყრობის შესაძლო ფაქტებზე სასამართლოს უფრო ქმედით რეაგირებას.⁶⁹ 2022 წლიდან ამგვარი შემთხვევების მიუკერძოებელი და ეფექტიანი გამოძიება სპეციალურ საგამოძიებო სამსახურს დაექვემდებარა.⁷⁰

სახალხო დამცველი 2023 წლის ანგარიშში აღნიშნავს, რომ შინაგან საქმეთა სამინისტროს სისტემაში დაკავებული პირების ნაწილი კვლავ საუბრობდა სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენლების მხრიდან ძალის გადამეტებასა და ფიზიკურ, ფსიქოლოგიურ ძალადობაზე. პრობლემურია დაკავებულებისთვის უფლებების განმარტება, ადვოკატის დროული ხელმისაწვდომობა, ოჯახის ინფორმირება. გამოწვევად რჩება სამხრე კამერების გამოყენების ვალდებულების არარსებობა, აუდიო და ვიდეო ჩანაწერების წარმოება. სამწუხაროდ, პოლიციის სივრცეები, სადაც დაკავებულს უწევს ყოფნა, ვიდეომეთვალყურეობის სისტემებით სრულად კვლავ არ არის აღჭურვილი. მეტიც, წლიდან წლამდე მცირდება პოლიციის სამმართველოებსა და დეპარტამენტებში შიდა და გარე პერიმეტრზე განთავსებული კამერების რაოდენობა.⁷¹

2023 წელს პოლიციის თანამშრომლების მიერ ჩადენილი ფიზიკური ძალადობის მეთოდებიდან, ძირითადად, იკვეთება ხელბორკილების მჭიდროდ დადება, ხელ-ფეხით ცემა. დაკავებულები უთითებდნენ პოლიციის ავტომატქანაში სამართალდამცველთა მხრიდან არასათანადო მოპყრობაზეც. საანგარიშო პერიოდში, დროებითი მოთავსების იზოლატორებში შესახლებული დაკავებულების პირადი საქმეების შესწავლის შედეგად, სახალხო დამცველის პრევენციის ეროვნულმა მექანიზმმა გამოავლინა 431 საექვო შემთხვევა, რომლებიც მოიცავს როგორც ადმინისტრაციულ, ისე სისხლის სამართლის საქმეებს.⁷²

სახალხო დამცველის შეფასებით, პოლიციის მხრიდან დაკავებული პირების მიმართ მოპყრობის კუთხით, წინა წლებთან შედარებით, 2023 წელს მდგომარეობა მნიშვნელოვნად არ გაუმჯობესებულა.⁷³

⁶⁷ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 144¹-144³ მუხლებით, 332-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ და „გ“ ქვეპუნქტებით, 333-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ და „გ“ ქვეპუნქტებით, 335-ე მუხლით ან/და 378-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულ დანაშაულზე, თუ იგი ჩადენილია სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენლის, მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ; სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენლის, მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ ჩადენილ სხვა დანაშაულზე, რომელმაც გამოიწვია პირის სიცოცხლის მოსპობა და რომლის ჩადენის დროს ეს პირი იმყოფებოდა დროებითი მოთავსების იზოლატორში ან პენიტენციურ დაწესებულებაში ანდა ნებისმიერ სხვა ადგილას, სადაც სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენლის, მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ, თავისი ნების საწინააღმდეგოდ, აკრძალული ჰქონდა ადგილსამყოფლის დატოვება, ანდა აღნიშნული პირი სხვაგვარად იმყოფებოდა სახელმწიფოს ეფექტიანი კონტროლის ქვეშ.

⁶⁸ სპეციალური საგამოძიებო სამსახური, 2023 წლის სტატისტიკური მონაცემები, გვ. 8-9. ხელმისაწვდომია: <https://shorturl.at/xHJZ4>.

⁶⁹ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 191¹.

⁷⁰ საქართველოს კანონი სპეციალური საგამოძიებო სამსახურის შესახებ, მუხლი 2 (19).

⁷¹ საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2023 წელი, საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში, გვ. 44, ხელმისაწვდომია: <https://ombudsman.ge/res/docs/2024040116015759558.pdf>.

⁷² იქვე, გვ. 47.

⁷³ იქვე, გვ. 47-48.

2023 წელს სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენლის/მოხელის მიერ ჩადენილ სავარაუდო დანაშაულებზე⁷⁴ სპეციალურ საგამოძიებო სამსახურში შევიდა 2245 შეტყობინება, რომელთაგან 90-ის (4%) ინიციატორი იყო სასამართლო.⁷⁵ გასულ წელთან შედარებით, ეს მაჩვენებელი 1%-ით არის გაზრდილი.⁷⁶

2024 წლიდან სპეციალურ საგამოძიებო სამსახურში ამოქმედდა დაკავებული პირებისთვის ხელბორკილის დადების ინსტრუქცია, რომელიც ხელბორკილის და ძალის გამოყენების ფორმას, ზომას და შემთხვევებს განსაზღვრავს.⁷⁷ საია დადებითად აფასებს სახელმძღვანელოს შექმნას **ხელბორკილების გამოყენების მიზანშეწონილობისა და წესების შესახებ**. ეს დოკუმენტი პირველი პრეცედენტია, რომელიც მეტ სიცხადეს სძენს ისეთი მნიშვნელოვანი სპეციალური საშუალების გამოყენების წესებს, როგორც ხელბორკილია. თუმცა, ვინაიდან ხელბორკილების მჭიდროდ დადებასთან დაკავშირებით ძირითადი გამოწვევები პროლიცისთან მიმართებით არსებობს, კარგი იქნება, თუ ერთიანი სტანდარტის დასამკვიდრებლად ასეთი ინსტრუქცია იქაც დაინერგება.

მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში სასამართლო სხდომაზე 3-მა ბრალდებულმა ისაუბრა სავარაუდო არასათანადო მოპყრობის თაობაზე. ყველა შემთხვევაში სასამართლომ კომპეტენციის ფარგლებში მოახდინა რეაგირება.

ინილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №14

ბრალდებულმა უფლებების განმარტების შემდეგ განაცხადა, რომ ჰქონდა საჩივარი დარღვევებთან დაკავშირებით. მან აღნიშნა, რომ პირადი ჩხრეკის შედეგად მისგან ამოღებული მობილური ტელეფონიდან საგამოძიებო ორგანოს თანამშრომლებმა ინფორმაცია თავიანთ მობილურებზე გადაიგზავნეს. ასევე, მისი თქმით, დაემუქრნენ, რომ მის მეგობრებსაც დააკავებდნენ. გარდა ამისა, ბრალდებულმა განაცხადა, რომ მიაყენეს სიტყვიერი შეურაცხყოფა. მოსამართლემ ადვოკატს ჰკითხა, მიაწოდა თუ არა ეს ინფორმაცია შესაბამის ორგანოებს, რაზეც ადვოკატმა უპასუხა, რომ ამისთვის დრო არ ჰქონდა.

მოსამართლემ აღნიშნა, რომ ინფორმაციას სპეციალურ საგამოძიებო სამსახურს გადაუგზავნიდა.

⁷⁴ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 144¹-144³ მუხლებით, 332-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ და „გ“ ქვეპუნქტებით, 333-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ და „გ“ ქვეპუნქტებით, 335-ე მუხლით ან/და 378-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულ დანაშაულზე, თუ იგი ჩადენილია სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენლის, მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ; სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენლის, მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ ჩადენილ სხვა დანაშაულზე, რომელმაც გამოიწვია პირის სიცოცხლის მოსპობა და რომლის ჩადენის დროს ეს პირი იმყოფებოდა დროებითი მოთავსების იზოლატორში ან პენიტენციურ დაწესებულებაში ანდა ნებისმიერ სხვა ადგილას, სადაც სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენლის, მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ ჩადენილ სხვა დანაშაულზე, რომელმაც გამოიწვია პირის სიცოცხლის მოსპობა და რომლის ჩადენის დროს ეს პირი იმყოფებოდა დროებითი მოთავსების იზოლატორში ან პენიტენციურ დაწესებულებაში ანდა ნებისმიერ სხვა ადგილას, სადაც სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენლის, მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ, თავისი ნების საწინააღმდეგოდ, აკრძალული ჰქონდა ადგილსამყოფლის დატოვება, ანდა აღნიშნული პირი სხვაგვარად იმყოფებოდა სახელმწიფოს ეფექტიანი კონტროლის ქვეშ.

⁷⁵ სპეციალური საგამოძიებო სამსახური, 2023 წლის სტატისტიკური მონაცემები, გვ. 8-9. ხელმისაწვდომია: <https://shorturl.at/xHJZ4>.

⁷⁶ 2022 წელს, 10 თვის განმავლობაში, სპეციალური სამსახურის საგამოძიებო დეპარტამენტში სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენლის/მოხელის მიერ ანალოგიურ დანაშაულებზე შევიდა 2017 შეტყობინება. აქედან 77-ის (3%) ინიციატორი იყო სასამართლო. ხელმისაწვდომია: https://sis.gov.ge/uploads_script/statistics/pdf/7-434187a988c1_specialuri-sagamodziebo-samsaxuris-2022-wlis-saqmianobis-angarishi.pdf_01708007264.pdf, გვ. 119-120.

⁷⁷ დაკავებული პირების უფლებების დასაცავად ხელბორკილის გამოყენების ინსტრუქცია დამტკიცდა, 2024. ხელმისაწვდომია: <https://shorturl.at/gshZ9>.

იხილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №15

ბრალდებულის ადვოკატმა ისაუბრა, რომ საქმეში გამოიკვეთა სისხლის სამართლის კანონმდებლობის დარღვევა, ბრალდებულის მიმართ პოლიციელთა მხრიდან განხორციელდა მუქარა და იძულება, ნების საწინააღმდეგოდ მიაღებინეს მონაწილეობა საგამოძიებო მოქმედებებში და შესაბამის ოქმებზე ხელი ძალით მოაწერინეს.

იხილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №16

კიდევ ერთი ბრალდებული მიუთითებდა, რომ დაკავების პროცესში და ტრანსპორტირებისას პოლიციელებმა მას მიაყენეს სიტყვიერი და ფიზიკური შეურაცხყოფა. მოსამართლემ ამასთან დაკავშირებით ჰკითხა, მიმართა თუ არა მან შესაბამის სამსახურს. უარყოფითი პასუხის შემდეგ კი განმარტა, რომ სასამართლო ამ ინფორმაციას სპეციალურ საგამოძიებო სამსახურს გადაუგზავნიდა.

საყურადღებოა, რომ მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში ერთი პირი, რომელსაც ბრალი ედებოდა საზოგადოებრივი წესრიგის დამცველისა ან ხელისუფლების სხვა წარმომადგენლის მიმართ წინააღმდეგობაში, მუქარასა ან ძალადობაში,⁷⁸ საუბრობდა, რომ დაკავების დროს პოლიციელები არ იყვნენ იდენტიფიცირებადნი, ხოლო კონფლიქტი სწორედ ამ ფაქტით გამოწვეულმა გაურკვევლობამ წარმოშვა. მსგავსი შემთხვევა გამოვლინდა წინა საანგარიშო პერიოდშიც.⁷⁹

საია კვლავ აღნიშნავს, რომ ამგვარი შემთხვევების თავიდან ასაცილებლად, თუ დაკავების დროს პოლიციელი არ არის იდენტიფიცირებადი, მნიშვნელოვანია, ბრალდებულს დაკავებამდე, ან, თუ ეს ვერ ხერხდება, დაკავების შემდეგ, წარუდგინოს საკუთარი თავი და აჩვენოს სამსახურებრივი მოწმობა, ასევე, გააცნოს დაკავების საფუძველი და განუმარტოს უფლებები.

⁷⁸ სისხლის სამართლის კოდექსი, მუხლი 353.

⁷⁹ სისხლის სამართლის პროცესების მონიტორინგის №17 ანგარიში, გვ. 35. ხელმისაწვდომია: <https://shorturl.at/gBSY5>.

საპროცესო შეთანხმება

ადგილობრივი კანონმდებლობა და საერთაშორისო სტანდარტები

სასამართლოს მიერ საქმის არსებითი განხილვის გარეშე განაჩენის გამოტანის საფუძველია საპროცესო შეთანხმება, რომლის თანახმადაც, ბრალდებული აღიარებს დანაშაულს და უთანხმდება პროკურორის სასჯელზე, ბრალდების შემსუბუქებასა ან ნაწილობრივ მოხსნაზე.⁸⁰

გადაწყვეტილების მიღებისას პროკურორი ითვალისწინებს საჯარო ინტერესს, რომელსაც იგი სახელმწიფოს სამართლებრივი პრიორიტეტების, ჩადენილი დანაშაულისა და მოსალოდნელი სასჯელის სიმძიმის, დანაშაულის ხასიათის, ბრალულობის ხარისხის, ბრალდებულის საზოგადოებრივი საქმიანობის, პიროვნული მახასიათებლების, ნასამართლობის, გამოძიებასთან თანამშრომლობისა და დანაშაულის შედეგად მიყენებული ზიანის ანაზღაურების მიზნით ბრალდებულის ქცევის შეფასების საფუძველზე განსაზღვრავს.⁸¹

გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტის მიერ 2022 წლის 13 სექტემბერს მიღებული დასკვნითი დაკვირვებების მიხედვით კი, კომიტეტი განმეორებით მოუწოდებს სახელმწიფოს, მიიღოს შესაბამისი ზომები ნარკოპოლიტიკისა და საპროცესო გარიგებების ქრილში. კონკრეტულად:

(ა) უზრუნველყოს და დაიცვას ბრალდებულები ადეკვატური სამართლებრივი გარანტიებით საპროცესო შეთანხმებების დროს, მათ შორის, საპროცესო გარიგების იძულებისა და უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებისგან;

(ბ) გაზარდოს საპროცესო შეთანხმების შესახებ მოლაპარაკებების გამჭვირვალობა, გააძლიეროს მოსამართლისა და დაცვის მხარის როლი ამ პროცესში.⁸²

საპროცესო შეთანხმება, გარდა სისხლის სამართლის საქმეების სწრაფი განხილვისა და სასამართლოების, პროკურორებისა და ადვოკატების დატვირთვის შემსუბუქებით მნიშვნელოვანი სარგებლისა, ასევე, თუ სწორად იქნება გამოყენებული, შეიძლება იყოს წარმატებული ინსტრუმენტი კორუფციასა და ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლაში, ამასთანავე, დაკისრებულ სასჯელთა ოდენობის შემცირებით ის ხელს უწყობს პატიმართა რაოდენობის შემცირებასაც (ნაცვლიშვილი და ტოგონიძე საქართველოს წინააღმდეგ, 2014, §90).⁸³

მონიტორინგის შედეგები

სასამართლო კონტროლი საპროცესო შეთანხმებაზე

სუსტია სასამართლო კონტროლი საპროცესო შეთანხმებებთან დაკავშირებით. მოსამართლეები, როგორც წესი, თითქმის ყველა შემთხვევაში ამტკიცებენ მხარეთა შორის მიღწეულ შეთანხმებას. სხდომები ხშირად ფორმალურია და რამდენიმე წუთში ისე სრულდება, რომ მოსამართლეები ბრალდებულებს არ განუმარტავენ საპროცესო შეთანხმებასთან დაკავშირებით კანონით გათვალისწინებულ უფლებებს.

⁸⁰ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 209 (1).

⁸¹ იქვე, მუხლი 210 (3).

⁸² Human Rights Committee, Concluding observations on the fifth periodic report of Georgia, CCPR/C/GEO/CO/5, 13.09.2022, para. 32, available: <https://digitallibrary.un.org/record/3987487?ln=en&v=pdf>.

⁸³ Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, para. 289, available: chrome-extension://efaidnbmnnnnibpcjpcglclefindmkaj/https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_6_criminal_eng.

მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში საიამ მონიტორინგი გაუწია 180 პირის მიმართ მიმდინარე 170 საპროცესო შეთანხმების სხდომას. გამოვლინდა მხოლოდ ერთი შემთხვევა, როდესაც მოსამართლემ არ დაამტკიცა საპროცესო შეთანხმება და სხდომა გადადო.

იხილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №17

პირს ბრალი ედებოდა სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებაში (სსკ-ის 332-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი). სხდომაზე საქმის ფაქტობრივ გარემოებებზე არ უსაუბრიათ. სანამ მოსამართლე საპროცესო შეთანხმებას დაამტკიცებდა, შესვენება გამოაცხადა.

მოსამართლემ მიმართა ბრალდების მხარეს, ცნობილი იყო თუ არა მისთვის, რომ საქმეში ბრალდებულის მიმართ 2023 წლის 16 მარტს გამოტანილი იყო განაჩენი.

ბრალდების მხარემ აღნიშნა, რომ მისთვის ეს გარემოება ცნობილი არ იყო. აღმოჩნდა, რომ საქმეში არსებული განაჩენის შესახებ ადვოკატმა მოსამართლისგან შეიტყო.

პროკურორმა პროცესის გადადება მოითხოვა. ასევე, აღნიშნა, რომ მოცემულ საქმეზე ზედამხედველობას სხვა პროკურორი ახორციელებდა, რომელიც შვებულებაში იმყოფებოდა.

ამ საანგარიშო პერიოდში ასევე გამოვლინდა შემთხვევა, როდესაც მოსამართლემ ეჭვი შეიტანა, სრულყოფილად ჰქონდა თუ არა გაცნობიერებული ბრალდებულს საპროცესო შეთანხმების არსი და იყო თუ არა თანახმა საპროცესო შეთანხმებით გათვალისწინებულ პირობებზე. თუმცა, ამის მიუხედავად, მან საპროცესო შეთანხმება დაამტკიცა.

იხილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №18

პირს ბრალად ედებოდა სსკ-ის 260-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაული - ნარკოტიკული საშუალების უკანონო შექმნა/შენახვა. პროკურორის მიერ სხდომაზე განმარტებული შუამდგომლობიდან გაირკვა, რომ, საპროცესო შეთანხმების შედეგად, პირს სასჯელის სახედ და ზომად განესაზღვრებოდა თავისუფლების აღკვეთა 2 წლის ვადით, რაც ჩაითვლებოდა პირობითად, იმავე გამოსაცდელი ვადით, ასევე, დამატებითი სასჯელის სახით ჯარიმა - 4000 ლარის ოდენობით. გარდა ამისა, მას ჩამოერთმეოდა ნარკოტიკული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ კანონით გათვალისწინებული უფლებები. ბრალდებულმა მოსამართლეს სთხოვა, რომ ეს უფლებები არ შეზღუდოდა. მოსამართლემ მიაწოდა მას ინფორმაცია სპეციალური კანონის შესახებ, რომელიც უფლებების შეზღუდვას ითვალისწინებდა, ამასთანავე, განუმარტა, რომ სასჯელს თავად ვერ განსაზღვრავდა. მოსამართლემ განაცხადა, რომ ეჭვი ეპარებოდა, საერთოდ გაცნობიერებული ჰქონდა თუ არა ბრალდებულს საპროცესო შეთანხმების არსი. ამის თაობაზე ადვოკატსაც ჰკითხა. ადვოკატის თქმით, ბრალდებული ფიქრობდა, რომ, შესაძლოა, მათი პოზიცია უფლების ჩამორთმევის ნაწილში სასამართლოს გაუზიარებინა. გამოიკვეთა, რომ ადვოკატს თავად არ ჰქონდა გააზრებული სასამართლოს როლი საპროცესო შეთანხმების დამტკიცებისას. მოსამართლემ საპროცესო შეთანხმებასთან დაკავშირებული კითხვები კვლავ რამდენჯერმე დაუსვა ბრალდებულს, რომელმაც საბოლოოდ განაცხადა, რომ ეს საკითხი არ უნდა წამოეჭრა და ბოდიშს იხდიდა. ზემოაღნიშნულის მიუხედავად, მოსამართლემ საპროცესო შეთანხმება დაამტკიცა.

უფლებების განმარტება

სასამართლო საპროცესო შეთანხმების სხდომებზე ბრალდებულ პირებს ყველა შემთხვევაში არ განუმარტავს უფლებებს. თუმცა, მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში 14 პროცენტული ერთეულით გაუმჯობესებულია საპროცესო შეთანხმებასთან დაკავშირებული უფლებების განმარტების მაჩვენებელი.

საია მონიტორინგის ფარგლებში აკვირდება საპროცესო შეთანხმების სხდომებზე ბრალდებულთათვის უფლებების განმარტების საკითხსაც. მნიშვნელოვანია, მოსამართლემ ბრალდებულს განუმარტოს საპროცესო შეთანხმებასთან დაკავშირებული უფლებები და გარანტიები, ასევე, გამოიკვილოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 212-ე მუხლით გათვალისწინებული გარემოებები, მაგალითად, არის თუ არა საპროცესო შეთანხმება დადებული ნებაყოფლობით და აღიარებს თუ არა პირი ბრალს, სრულად აცნობიერებს თუ არა ის საპროცესო შეთანხმების სამართლებრივ შედეგებს, ჰქონდა თუ არა კვალიფიციური იურიდიული დახმარების მიღების შესაძლებლობა, სრულად აცნობიერებს თუ არა ბრალდებული იმ დანაშაულის ხასიათს და შესაბამის სასჯელს, რომლის ჩადენაშიც მას ბრალი ედება და რომელსაც აღიარებს და სხვა.

პოზიტიურად უნდა შეფასდეს მოსამართლეების გააქტიურება საპროცესო შეთანხმების სხდომებზე ბრალდებულთათვის უფლებების განმარტების კუთხით. ამ საანგარიშო პერიოდში მოსამართლემ ზოგადი უფლებები განუმარტა 162 (90%) ბრალდებულს, ხოლო არ განუმარტა 18-ს (10%). წინა წლის მონაცემთან შედარებით, ეს 14%-ით გაუმჯობესებული მაჩვენებელია.

რაც შეეხება, უშუალოდ, საპროცესო შეთანხმების თაობაზე გამოსაკვლევ (სსსკ-ის 212-ე მუხლით განსაზღვრულ) საკითხებს და უფლებების განმარტებას, მოსამართლეები ბრალდებულებს, უმეტესად, ეკითხებოდნენ, **ხომ არ იყო საპროცესო შეთანხმება იძულების, დაშინების ან სხვა უკანონო დაპირების შედეგი.** გამოვლინდა მხოლოდ 2 შემთხვევა, როდესაც მოსამართლემ ბრალდებულს არ ჰკითხა ამის თაობაზე.

18 (10%) შემთხვევაში მოსამართლემ ბრალდებულს არ განუმარტა, რომ, **თუ სასამართლომ არ დაამტკიცებდა საპროცესო შეთანხმებას, დაუშვებელი იყო, მომავალში მის წინააღმდეგ გამოყენებულიყო ნებისმიერი ინფორმაცია, რომელსაც იგი ამ შეთანხმების განხილვისას სასამართლოს მიაწოდებდა.** 19 (11%) შემთხვევაში მოსამართლემ ბრალდებულს არ განუმარტა, რომ მის მიერ წამების, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ფაქტზე საჩივრის შეტანა ხელს არ შეუშლიდა კანონის დაცვით დადებული საპროცესო შეთანხმების დამტკიცებას.

ბოლო ორი მონიტორინგის ფარგლებში გამოვლინდა ისეთი ფაქტები, რომლებიც საპროცესო შეთანხმების მიმართ სასამართლოს სუსტ კონტროლზე მიუთითებს. იგულისხმება **საპროცესო შეთანხმების შედეგად განსაზღვრული ჯარიმის წინასწარ გადახდის შემთხვევები.**

ამ კუთხით დამკვიდრებულ პრაქტიკაზე მიუთითებს შემთხვევა, რომელიც მიმდინარე საანგარიშო პერიოდშიც გამოვლინდა, როდესაც მოსამართლემ სხდომის დასრულების შემდეგ მხარეებთან იკითხა, ბრალდებულებს ჯარიმა წინასწარ ხომ არ ჰქონდათ გადახდილი.

ინილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №19

ორ პირს ბრალად ედებოდა მარკირებას დაქვემდებარებული აქციზური საქონლის აქციზური მარკის გარეშე გამოშვება, შენახვა, რეალიზაცია ან გადაზიდვა.⁸⁴ ბრალდების მხარემ შუამდგომლობის მხოლოდ სარეზოლუციო ნაწილი წაიკითხა.

საპროცესო შეთანხმების შედეგად, თითოეულ პირს განესაზღვრა ჯარიმა 10 000 ლარის ოდენობით. სხდომის დასურვის შემდგომ მოსამართლემ მოიკითხა, ბრალდებულებს ჯარიმა უკვე გადახდილი ხომ არ ჰქონდათ, თუ არა - სხდომის მდივნისთვის უსუსტი მისამართები მიეწოდებინათ.

საპროცესო შეთანხმების შედეგად სასჯელად გათვალისწინებული ჯარიმის გადახდა ჯერ კიდევ მაშინ, როდესაც სასჯელი დანიშნული არ არის, სამართლებრივი ჩარჩოს მიღმაა.

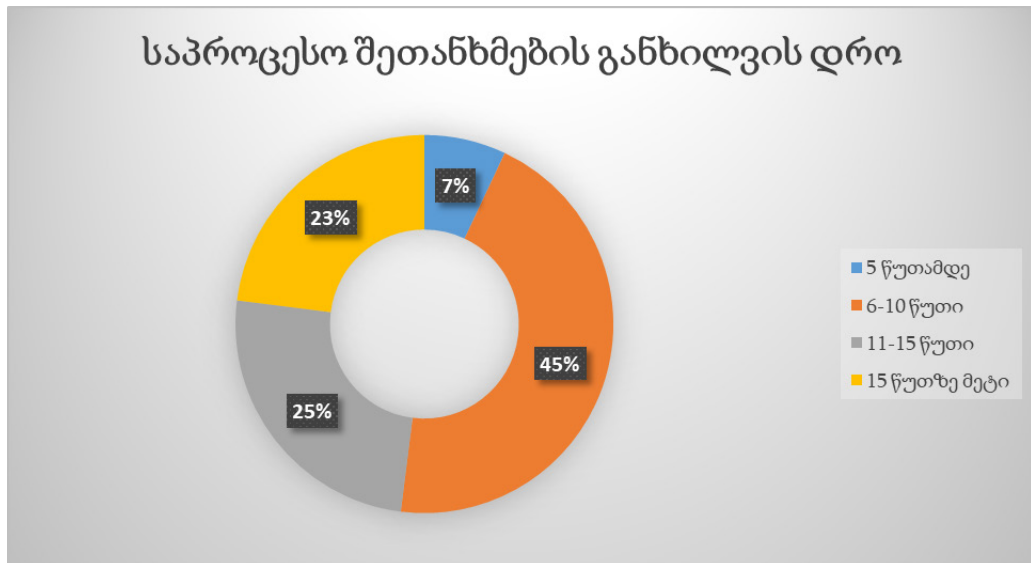
გაურკვეველია, როგორ იქცვიან მაშინ, როდესაც ჯარიმა წინასწარ გადახდილია, ხოლო სასამართლო არ ამტკიცებს საპროცესო შეთანხმებას. **საია კრიტიკულად აფასებს სასამართლო როლის დაკნინებას საპროცესო შეთანხმების გაფორმების ნაწილში.**

საპროცესო შეთანხმების სხდომების მცირე დროში ჩატარება

კვლავ გამოწვევად რჩება საპროცესო შეთანხმების სხდომების მცირე დროში ჩატარება. ობიექტური დამკვირვებლის ხედვით, რჩება განცდა, რომ მოსამართლეების ნაწილი სათანადო გულისხმიერებით არ უკიდება ამ საკითხს და საპროცესო შეთანხმებებს, უმეტესად, მექანიკურად ამტკიცებს.

საპროცესო შეთანხმების სხდომები ზოგჯერ იმდენად მცირე დროში განიხილება, რომ შესაბამისი პროცედურების დაცვაზე საუბარიც ზედმეტია. მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში 13 (7%) სხდომა 5 წუთზე ნაკლებ დროში დასრულდა, 90-ზე (52%) მეტის ხანგრძლივობა კი 10 წუთს არ აღემატებოდა.

დიაგრამა №6

⁸⁴ სსკ-ის მე-200 მუხლის მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტით და სსკ-ის 25-ე, მე-200 მუხლის მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული დანაშაულები.

საიას აზრით, მოსამართლეები მხოლოდ ფორმალურად არ უნდა მოქმედებდნენ ამ პროცესში და მაქსიმალურად უნდა იყვნენ ორიენტირებულნი, შეამოწმონ ყველა მნიშვნელოვანი გარემოება, გამოიკვლიონ ბრალდებულსა და პროკურორს შორის მიღწეული შეთანხმების პირობები, სასჯელის კანონიერება და სამართლიანობა და მხოლოდ ამის შემდეგ მიიღონ გადაწყვეტილება მისი დამტკიცების თაობაზე.

ზემოაღნიშნულის უზრუნველყოფა შეუძლებელია 3-4-წუთიან პროცესზე. ასეთი სხდომების რაოდენობა კი პრაქტიკაში საკმაოდ ბევრია. მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში გამოვლინდა შემთხვევები, როდესაც მოსამართლეს 3 წუთზე მეტი არ დასჭირვებია საქმის განხილვის დასასრულებლად.

ინილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №20

თბილისის საქალაქო სასამართლოში მიმდინარე ერთ-ერთ საქმეზე, რომელიც შეეხებოდა სსკ-ის 180-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ დანაშაულს, მოსამართლემ, ისე, რომ ბრალდებულს არ განუმარტა არანაირი უფლება, არ გამოიკვლია სსკ-ის 212-ე მუხლით გათვალისწინებული წინაპირობების არსებობა და მხოლოდ სარეზოლუციო ნაწილის მოსმენით შემოიფარგლა, 2 წუთში დაამტკიცა საპროცესო შეთანხმება.

ინილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №21

კიდევ ერთ საქმეზე პირს ბრალი ედებოდა ქურდობაში - სსკ-ის 177-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებულ დანაშაულში. მოსამართლემ ბრალდებულს არ განუმარტა უფლებების ძირითადი ნაწილი (არსებითი განხილვის, ასევე მასზე უარი თქმის უფლება და სხვა) და სხდომის გახსნიდან 2 წუთში საქმის განხილვა დაასრულა.

ინილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №22

კიდევ ერთ საქმეზე, რომელიც შეეხებოდა ნარკოტიკულ დანაშაულს (სსკ-ის 260-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედება), მოსამართლემ არ გამოაცხადა სასამართლოს შემადგენლობა, ფაქტობრივი გარემოებები, დანაშაულის კვალიფიკაცია, არ გამოჰკითხა ბრალდებულს დეტალები, მაგალითად, სახელი, გვარი, ასაკი, ამასთანავე, არ განუმარტა მას უფლებები და პირდაპირ გადავიდა ბრალდების შუამდგომლობაზე. პროკურორმაც მხოლოდ სარეზოლუციო ნაწილი წაიკითხა და საპროცესო შეთანხმების პირობები გაანმოვანა.

მოსამართლემ მხოლოდ ორი კითხვა დაუსვა ბრალდებულს: „ხომ იცი რა არის საპროცესო შეთანხმება?“ და „წამებას ხომ არ ჰქონია ადგილი?“ ამის შემდეგ საპროცესო შეთანხმება დაამტკიცა. სხდომა 3 წუთში დასრულდა.

ზემოხსენებული სამივე შემთხვევა თბილისის საქალაქო სასამართლოში გამოვლინდა.

ზოგიერთ მოსამართლეს ავიწყდება, რომ საპროცესო შეთანხმებით საქმის დასრულება ბრალდებულისთვის გამამტყუნებელი განაჩენის დადგენას გულისხმობს. აქედან გამომდინარე, სასამართლო სწორედ შესაბამისი სტანდარტის⁸⁵ გათვალისწინებით უნდა იღებდეს გადაწყვეტილებას საპროცესო შეთანხმების დამტკიცების შესახებ.

⁸⁵ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 3 (11¹).

ბრალდების მხარის მიდგომები საპროცესო შეთანხმების სხდომებზე

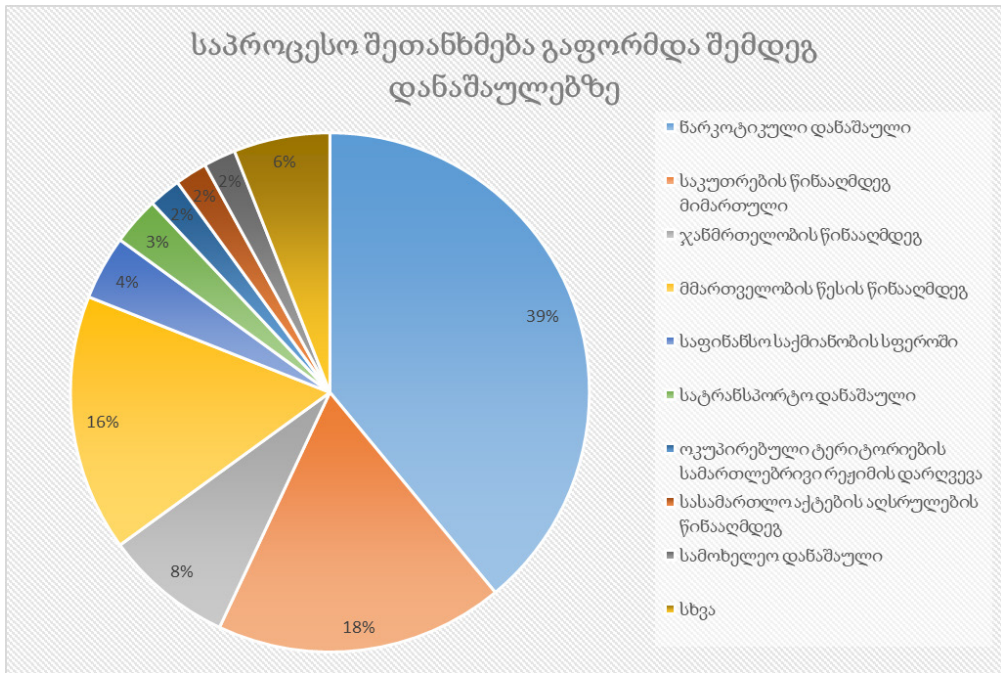
პროკურატურა საპროცესო შეთანხმებას, უმეტესად, პირველი წარდგენის სხდომაზე აფორმებს და ყველაზე ხშირად - ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულებზე. რაც შეეხება დანაშაულის ტიპებს, საპროცესო შეთანხმება, ძირითადად, მიიღწევა ნარკოტიკულ და საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებზე, ხოლო სასჯელის სახედ, უმეტესად, ჯარიმა გამოიყენება.

პროკურატურა საპროცესო შეთანხმებებს, უმეტესად, აფორმებს⁸⁶ ნარკოტიკულ, ასევე, საკუთრების და მმართველობის წესის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებზე. მმართველობის წესის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებში ჭარბობდა ყალბი დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის დამზადების, გასაღებისა ან გამოყენების შემთხვევები.⁸⁷ ამ დანაშაულის 27 შემთხვევიდან თითქმის ნახევარი (17 საქმე) სწორედ ზემოხსენებულ დანაშაულებს განეკუთვნებოდა.

გამოვლინდა ასევე ჯანმრთელობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებზე საპროცესო შეთანხმების გაფორმების შემთხვევები (13 საქმე). აქედან ორი ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანებას შეუხებოდა,⁸⁸ დანარჩენი კი შედარებით მსუბუქი დანაშაულები იყო.

წარმოდგენილ დიაგრამაზე იხილეთ შესაბამისი პროცენტული მაჩვენებლები.

დიაგრამა №7

⁸⁶ მონაცემი დათვლილია საიას მიერ დამონიტორინგებული 170 საპროცესო შეთანხმების სხდომიდან და რაოდენობები შემდეგნაირად გამოიყურება: ნარკოტიკული დანაშაული - 66 (39%); საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული - 30 (18%); ჯანმრთელობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული - 13 (8%); დანაშაული მმართველობის წესის წინააღმდეგ - 27 (16%); დანაშაული საფინანსო საქმიანობის სფეროში - 7 (4%); სატრანსპორტო დანაშაული - 5 (3%); ოკუპირებული ტერიტორიების სამართლებრივი რეჟიმის დარღვევა - 4 (2%); დანაშაული სასამართლო აქტების აღსრულების წინააღმდეგ - 3 (2%); სამოხელეო დანაშაული - 3 (2%); სხვა - 6%.

⁸⁷ დანაშაული გათვალისწინებული სისხლის სამართლის კოდექსის 362-ე მუხლით.

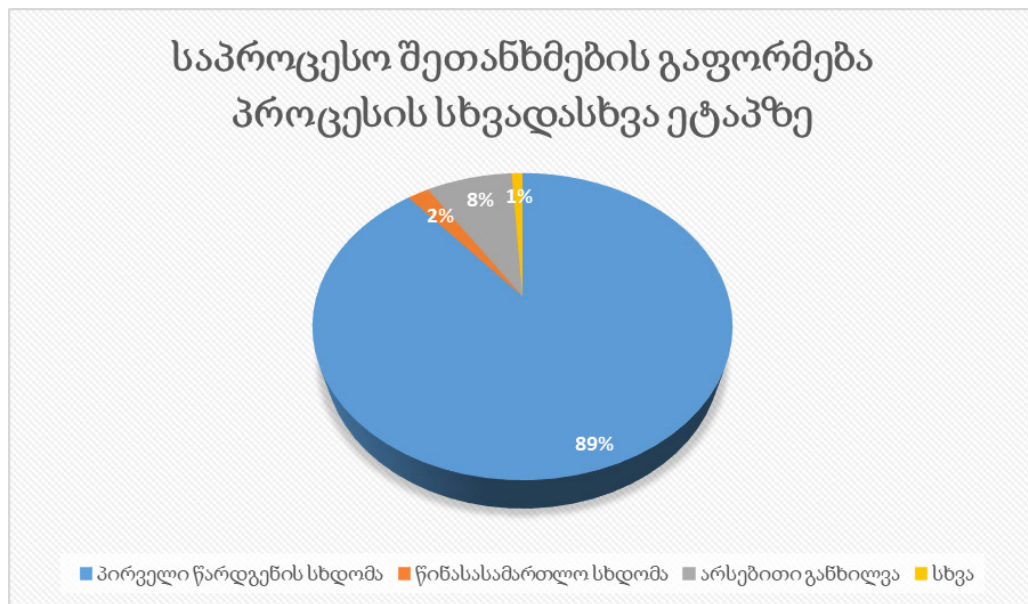
⁸⁸ დანაშაული გათვალისწინებული სისხლის სამართლის კოდექსის 117-ე მუხლით.

საგულისხმოა, რომ პროკურატურა საპროცესო შეთანხმებას, უმეტესად, აღწევს იმ პირებთან, რომლებსაც ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულის ჩადენას ედავება - 94 ბრალდებული (52%). საპროცესო შეთანხმება მძიმე კატეგორიის დანაშაულის ჩამდენ 82 პირთან (46%) გაფორმდა.

მხოლოდ 4 შემთხვევაში გაუფორმა ბრალდების მხარემ საპროცესო შეთანხმება განსაკუთრებით მძიმე კატეგორიის დანაშაულში ბრალდებულ პირს. აქედან სამი შეეხებოდა ნარკოტიკულ, ხოლო ერთი - სსკ-ის 378-ე მუხლის მე-5 ნაწილით გათვალისწინებულ დანაშაულს, რომელიც მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისთვის მსჯავრდებული პირის მიერ პენიტენციური დაწესებულების საქმიანობისთვის ხელის შეშლას ან/და ამ საქმიანობის დეზორგანიზაციას გულისხმობს.

რაც შეეხება პროცესის ეტაპებს, საპროცესო შეთანხმება, ძირითადად, **პირველი წარდგენის სხდომაზე** ფორმდება, რითაც სამართალწარმოებაში ჩართული აქტორების დრო და რესურსი იზოგება. მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში ეს მაჩვენებელი **7 პროცენტული ერთეულით** გაიზარდა და საპროცესო შეთანხმება აღკვეთის ღონისძიების სხდომაზე 160 (89%) შემთხვევაში დამტკიცდა, წინასასამართლო სხდომაზე - 4 (2%) შემთხვევაში, არსებითი განხილვის სხდომაზე - 14 (8%) შემთხვევაში და სხვა ეტაპზე მხოლოდ 1 (1%) შემთხვევაში.

დიაგრამა №8

გამოყენებული სასჯელები⁸⁹

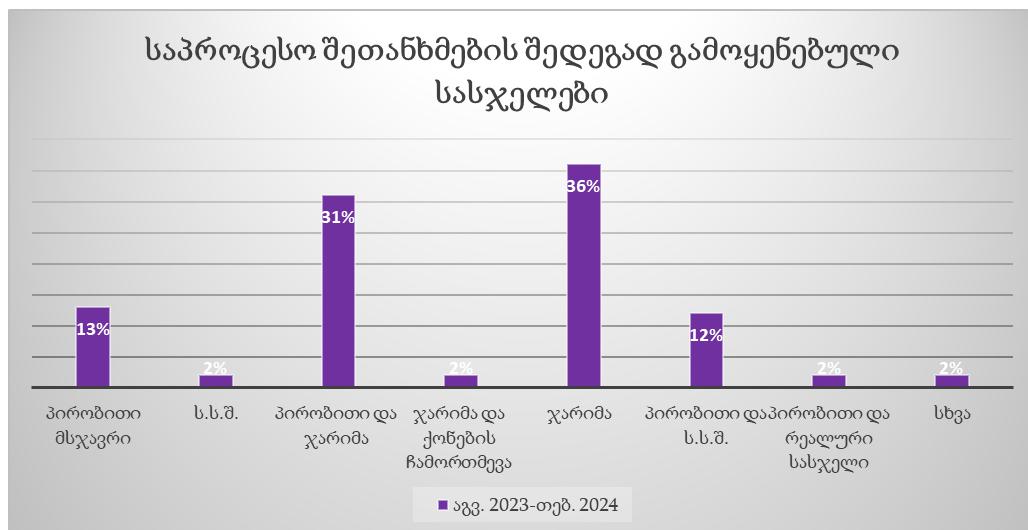
საპროცესო შეთანხმების შედეგად, ყველაზე ხშირად სასჯელად გამოიყენება ჯარიმა, თუმცა, საგულისხმოა, რომ მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში მისი საშუალო ოდენობა შემცირდა.

⁸⁹ მონაცემები დათვლილია 179 ბრალდებულის მიმართ გაფორმებული საპროცესო შეთანხმებიდან. სასჯელები, რაოდენობებისა და პროცენტების მიხედვით, ასე გამოიყურება: პირობითი მსჯავრი - 23 (13%); საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომა - 3 (2%); პირობითი და ჯარიმა - 55 (31%); ჯარიმა და ქონების ჩამორთმევა - 3 (2%); ჯარიმა - 65 (36%); პირობითი და საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომა - 22 (12%); პირობითი და რეალური - 3 (2%); პირობითი, რეალური, ჯარიმა - 2 (1%); სხვა - 3 (2%).

საპროცესო შეთანხმების დროს ბრალდებულის უმთავრესი ინტერესია, ბრალის აღიარების სანაცვლოდ, მიიღოს იმაზე უფრო მსუბუქი სასჯელი, ვიდრე საქმის არსებითი განხილვის შედეგად დაეკისრებოდა.

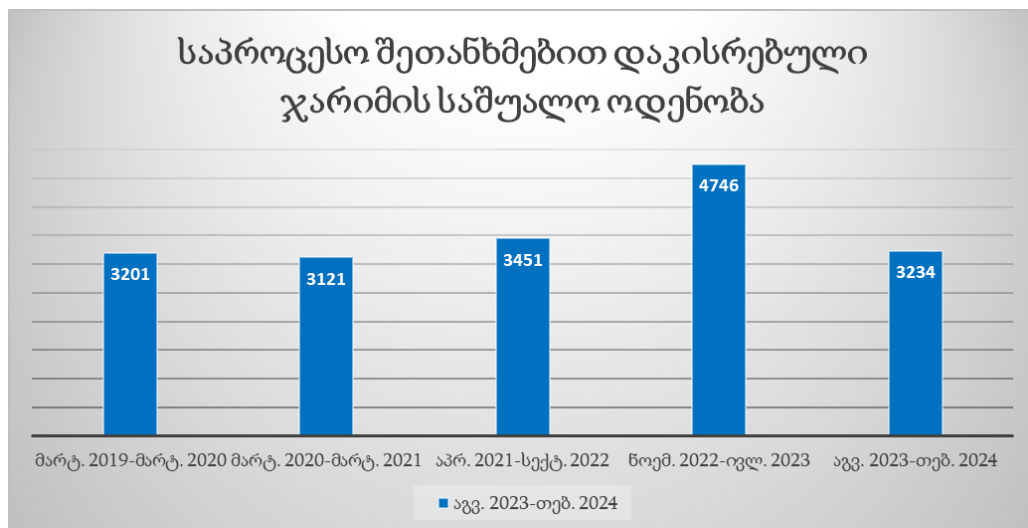
პრაქტიკა მოწმობს, რომ, საპროცესო შეთანხმების შედეგად, ყველაზე ხშირად სასჯელად განისაზღვრება **ჯარიმა** (65 შემთხვევა - 36%), ასევე მაღალია **პირობითი მსჯავრისა და ჯარიმის** შეფარდების მაჩვენებელიც (55 შემთხვევა - 31%). ცალკე **პირობითი მსჯავრი** გამოყენებული იყო 23 (13%) პირთან მიმართებით, ხოლო პირობით მსჯავრთან ერთად საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომა - 22 (12%) შემთხვევაში.

დიაგრამა №9

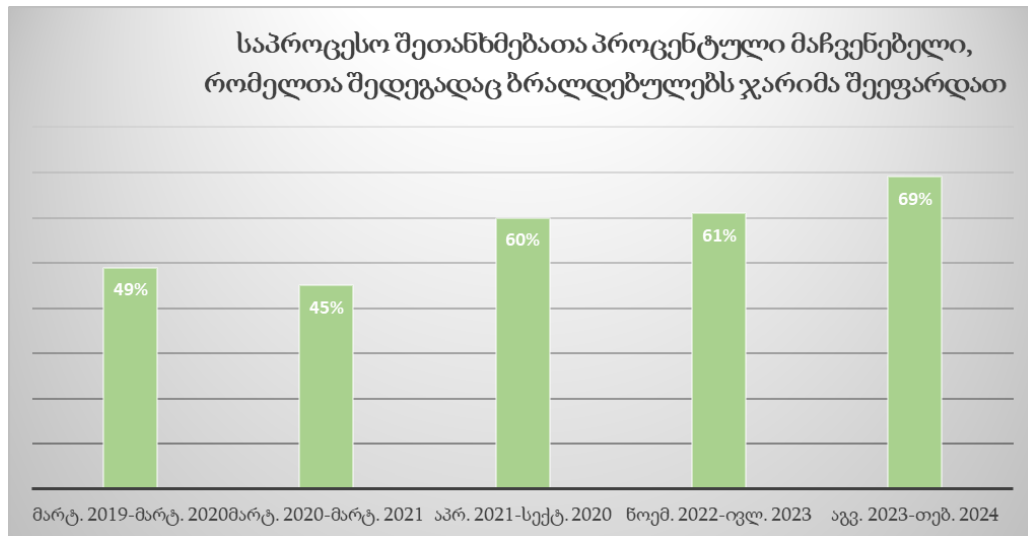
ამ საანგარიშო პერიოდში, წინა პერიოდთან შედარებით, საგრძნობლად შემცირდა ჯარიმის საშუალო ოდენობა და **3234 ლარი შეადგინა**.

დიაგრამა №10

მონიტორინგმა გამოავლინა, რომ, წინა საანგარიშო პერიოდთან შედარებით, 8 პროცენტული ერთეულით გაიზარდა იმ ბრალდებულთა რაოდენობა, რომლებსაც, საპროცესო შეთანხმების შედეგად, სასჯელად ჯარიმა შეეფარდა. ასევე, საყურადღებოა, რომ, ბოლო სამი საანგარიშო პერიოდია, მონაცემი იზრდება.

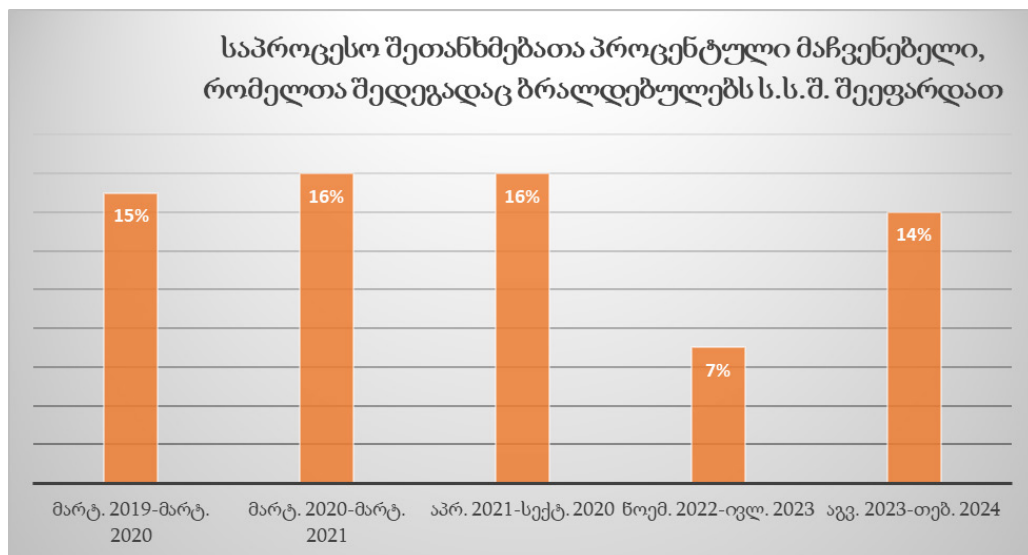
დიაგრამა №11

ამ საანგარიშო პერიოდში, საპროცესო შეთანხმების შედეგად, გაიზარდა სასჯელის სახით საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომის გამოყენებაც.

ზოგადად, ამ ტიპის სასჯელი, სხვებთან შედარებით, ნაკლებად აქტუალურია. ეს შეიძლება უკავშირდებოდეს როგორც თავად ბრალდებულთა სურვილს, ასევე, სახელმწიფოს მხრიდან მისი აღსრულების კუთხით არსებულ გამოწვევებს.

დიაგრამა №12

საპარო განხილვის უფლება

კანონმდებლობა და საერთაშორისო სტანდარტები

საქართველოს კონსტიტუცია სასამართლოში საქმის განხილვის ზოგად წესად ადგენს ღია სხდომას.⁹⁰ დახურულ სხდომაზე საქმის განხილვა დასაშვებია მხოლოდ კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში, ხოლო სასამართლოს გადაწყვეტილება ცხადდება საჯაროდ. საჯარო განხილვის უფლებას აღიარებს საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსიც,⁹¹ რომლის მიხედვით, „სასამართლო სხდომა, როგორც წესი, ტარდება საჯაროდ და ზეპირად. სხდომის დახურვა დასაშვებია მხოლოდ ამ კოდექსით გათვალისწინებულ შემთხვევებში“. მიუხედავად სასამართლო სხდომების დახურვისა, ყველა სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების საქვეყნოდ გამოცხადება მოსამართლის კონსტიტუციური ვალდებულებაა, საიდანაც ჩანს, თუ რა მნიშვნელობა აქვს საჯარო განხილვის უფლებას თანამედროვე დემოკრატიულ საზოგადოებაში.

საჯაროობა სისხლის სამართალწარმოების ერთ-ერთი ფუნდამენტური პრინციპია, რომელიც განმტკიცებულია საერთაშორისო ინსტრუმენტებით. ადამიანის უფლებების საყოველთაო დეკლარაცია, საერთაშორისო პაქტი სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ და ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია ითვალისწინებს საჯარო სასამართლო განხილვის უფლებას.⁹²

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განმარტების მიხედვით, საჯარო სასამართლო განხილვის პრინციპი ორ ასპექტს მოიცავს: ღია სასამართლო განხილვა და გადაწყვეტილების საქვეყნოდ გამოცხადება.⁹³

თუმცა, საჯარო განხილვის უფლება არ შეიძლება გავიგოთ, როგორც აბსოლუტური და შეუზღუდავი უფლება, როგორც თანამედროვე საქართველოს, ისე საერთაშორისო სტანდარტების მიხედვითაც. დახურულ სხდომაზე საქმის განხილვა დასაშვებია მხოლოდ კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში, რაც მიუთითებს მის რელატიურ ხასიათზე. „მთელ სასამართლო პროცესსა ან მის ნაწილზე პრესა და საზოგადოება შეიძლება არ დაუშვან, დემოკრატიულ საზოგადოებაში მორალის, საზოგადოებრივი წესრიგის ან ეროვნული უშიშროების ინტერესებიდან გამომდინარე, აგრეთვე, როდესაც ამას მოითხოვს არასრულწლოვანთა ინტერესები ან მხარეთა პირადი ცხოვრების დაცვა, ან რამდენადაც, სასამართლოს აზრით, ეს მკაცრად აუცილებელია განსაკუთრებული გარემოებების არსებობისას, როდესაც საქვეყნოობა ზიანს მიაყენებდა მართლმსაჯულების ინტერესებს“.⁹⁴ მთლიანად ან ნაწილობრივ დახურული სასამართლო პროცესის აუცილებლობა საქმის გარემოებებით უნდა იყოს განპირობებული.⁹⁵

მონიტორინგის შედეგები

გამოწვევა სახდომათა ჩატარების შესახებ ინფორმაციის საჯაროდ გამოქვეყნება, განსაკუთრებით ეს შეეხება პირველი წარდგენის სხდომებს. გახმაურებული სისხლის სამართლის საქმეების პროცესები ზოგჯერ იმდენად მცირე დარბაზებში ტარდება, რომ მსურველთა უმრავლესობას უზღუდება მასზე დასწრების შესაძლებლობა.

არსებითი განხილვის სხდომების დიდი უმრავლესობა საჯაროდ ცხადდება - 109-იდან 106-ის (97%) შემთხვევაში ინფორმაცია საჯარო იყო. ასევე საჯაროდ გამოქვეყნდა 101

⁹⁰ საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 62 (3).

⁹¹ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 10.

⁹² UDHR, მუხლი 10 და 11 (1); ICCPR, მუხლი 14 (1); ECHR, მუხლი 6 (1).

⁹³ Tierce and Others v. San Marino, §93; Sutter v. Switzerland, §27.

⁹⁴ ECHR, მუხლი 6(1).

⁹⁵ Welke and Białek v. Poland, §74; Martinie v. France [GC], §40.

წინასასამართლო სხდომიდან 99-ის (98%) შესახებ ინფორმაცია. საჯაროდ გამოქვეყნებაში მოიაზრება დაინტერესებულ პირთათვის სხდომის შესახებ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა, რაც, უმეტესად, ფულისხმობს სასამართლოს შენობაში მის გამოკვრას, ასევე, განთავსებას სპეციალურ მონიტორებსა ან სასამართლოს ვებგვერდზე.

წინასასამართლო და არსებითი განხილვის სხდომებისგან განსხვავებით, წლებია, გამოწვევაა პირველი წარდგენის სხდომების შესახებ ინფორმაციის გამოქვეყნება. სასამართლოები ვერ უზრუნველყოფენ შესაბამისი ადამიანური რესურსის მობილიზებას და ინფორმაციის გამოქვეყნების ორგანიზებას პირველი წარდგენის სხდომებთან დაკავშირებით, რომლებიც შემჭიდროებულ ვადებში ტარდება. მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში პირველი წარდგენის 213 სხდომიდან 155-ის (73%) ჩატარების თაობაზე საჯაროდ არ გამოცხადებულა. რაც შეეხება საპროცესო შეთანხმების სხდომებს, არ გამოქვეყნებულა 170-იდან 106-ის (62%) ჩატარების შესახებ ინფორმაცია.

მნიშვნელოვანია, სასამართლოებმა უზრუნველყონ კონკრეტული სასამართლო აპარატის თანამშრომლების რესურსის მობილიზება სხდომათა შესახებ ინფორმაციის გამოქვეყნების შეფერხებათა აღმოსაფხვრელად.

3 შემთხვევაში, დაინტერესებულმა პირებმა ვერ შეძლეს საჯარო სხდომაზე დასწრება იმ მიზეზით, რომ პროცესი პატარა დარბაზში ჩატარდა, მაშინ, როდესაც საქმეები საკმაოდ რეზონანსული იყო და სასამართლოს უნდა ჰქონოდა მოლოდინი, რომ სხდომაზე დასწრებას ბევრი ადამიანი მოინდომებდა.

აქედან ორი შემთხვევა შეეხებოდა ლაზარე გრიგორიადისის საქმეს⁹⁶. მიუხედავად იმისა, რომ ამ საქმის მიმართ საზოგადოების მაღალი ინტერესი არსებობდა, პროცესი პატარა დარბაზში ჩატარდა, რის გამოც, ბევრი ადამიანი დარბაზის გარეთ დარჩა.

მესამე შემთხვევაც რეზონანსულ - ე.წ. ვაკის პარკის საქმეს⁹⁷ უკავშირდებოდა, რომლის ბოლო სხდომა ასევე სასამართლოს პატარა დარბაზში გაიმართა.

აუცილებელია, ასეთ დროს სასამართლომ დაიცვას საჯაროობის პრინციპი და შეეცადოს, მაღალი საზოგადოებრივი ინტერესის მქონე საქმეები, შეძლებისდაგვარად, დიდ დარბაზებში ჩატაროს.

ასევე გამოვლინდა 7 შემთხვევა, როდესაც საჯარო სხდომები დაიხურა. 2 შემთხვევაში ამის მიზეზი იყო ლეგიტიმური - არასრულწლოვანის ინტერესების დაცვა, ხოლო 5 შემთხვევაში მონიტორისთვის უცნობი დარჩა სხდომის დახურვის საფუძველი. ამის შესახებ მხოლოდ მანდატურმა მიუთითა.

მიუხედავად სასამართლო სხდომების დახურვისა, მიღებული გადაწყვეტილების საჯაროდ გამოცხადება მოსამართლის კანონისმიერი ვალდებულებაა. ამ მხრივ, პრაქტიკაში რაიმე პრობლემა არ გამოვლენილა.

⁹⁶ ლაზარე გრიგორიადისის საქმესთან დაკავშირებით - <https://www.gyla.ge/ge/post/saqartvelos-akhalgazrdaiurista-asociacia-ekhmianeba-lazare-grigoriadisis-saqmes>, განახლებულია: 30.04.24.

⁹⁷ ვაკის პარკის საქმესთან დაკავშირებით - <https://www.interpressnews.ge/ka/article/776628-prokuratura-maritameparishvilis-gardacvalebis-sakmeze-braldebuli-pirebis-mimart-sasamartlos-gadacqetilebase-inpormacias-avrcelebs>, განახლებულია: 30.04.24.

გონივრულ ვადაში გასამართლების უფლება

კანონმდებლობა და საერთაშორისო სტანდარტები

გონივრულ ვადაში გასამართლების უფლება ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრინციპია, რომელიც დატულია როგორც საქართველოს კონსტიტუციით და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით,⁹⁸ ისე სხვადასხვა საერთაშორისო ინსტრუმენტით.⁹⁹

ბრალდებულს აქვს უფლება, უზრუნველყოფილი იყოს სწრაფი მართლმსაჯულებით სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დადგენილ ვადებში. სასამართლო ვადლებულია, პრიორიტეტულად განიხილოს სისხლის სამართლის ის საქმე, რომელშიც ბრალდებულის მიმართ ადკვეთის ღონისძიების სახით გამოყენებულია პატიმრობა.¹⁰⁰

ე.წ. საპატიმრო საქმეებზე დადგენილია საქმის განხილვის 9-თვიანი¹⁰¹ ვადა, სხვა არასაპატიმრო საქმეებზე კი - 24-თვიანი (2 წლიანი).¹⁰²

საქმეები უნდა განიხილებოდეს გონივრულ ვადაში, ყოველგვარი გაჭიანურების, მითუმეტეს, კანონმდებლობით დადგენილი ვადების დარღვევის გარეშე.

გაჭიანურების მიზეზად ხელისუფლების მხრიდან სასამართლოს გადატვირთულობის დასახელებას და ამ ვითარების გამოსწორებაზე მიმართული სხვადასხვა ზომის გატარებას ევროპული სასამართლო იშვიათად მიიჩნევს გადამწყვეტი მნიშვნელობის მქონე არჩევანად.¹⁰³

დაგვიანებული მართლმსაჯულება კიდევ უფრო ართულებს საქმეზე ქმედარიტების დადგენას. ასეთ შემთხვევებში, როგორც წესი, რთულდება მოწმედ დასაყითხ პირთა მოძიება. გარდა ამისა, შესაძლოა, ნაკლებად სანდო იყოს მოწმეების მიერ მიცემული ჩვენება, ვინაიდან ეჭვქვეშ დგება, რამდენად სრულყოფილად ახსოვთ მათ საქმის გარემოებები და სხვა.

გამოვლენილი შედეგები

იმ სხდომათა თითქმის ნახევარი (48%), რომლებსაც საია დააკვირდა, გადაიდო. ამის მიზეზად ყველაზე ხშირად დასახელდა საპროცესო შეთანხმებაზე მოლაპარაკება და ბრალდების მხარის მიერ მოწმეთა წარმოუდგენლობა. მონიტორინგმა ასევე გამოავლინა არაერთი გაჭიანურებული სისხლის სამართლის საქმე.

საიამ მონიტორინგი გაუწია 246 პირის მიმართ მიმდინარე არსებითი განხილვის 184 სხდომას, საიდანაც 89 (48%) მათგანი გადაიდო.

პროცესის გადადების მიზეზად უმეტესად სახელდება **საპროცესო შეთანხმებაზე მოლაპარაკება** (30 სხდომა - 34%) ან **პროკურორის მიერ მოწმის წარმოუდგენლობა** (17 სხდომა - 19%). ამ საანგარიშო პერიოდში ხშირი იყო ასევე **ბრალდებულის გამოუცხადებლობის** შემთხვევები (15 სხდომა - 17%), რაც, ძირითადად, გამოწვეული იყო ბადრაგირების განუხორციელებლობით ან იმით, რომ ბრალდებულმა არ იცოდა სხდომის თარიღის შესახებ.

⁹⁸ საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 31 (1); სისხლის სამართლის პროცესო კოდექსი, მუხლი 8.

⁹⁹ სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტი, მე-3 (3) და მე-14 (3) მუხლები; ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, მე-6 (1) მუხლი; ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია, მუხლი 10.

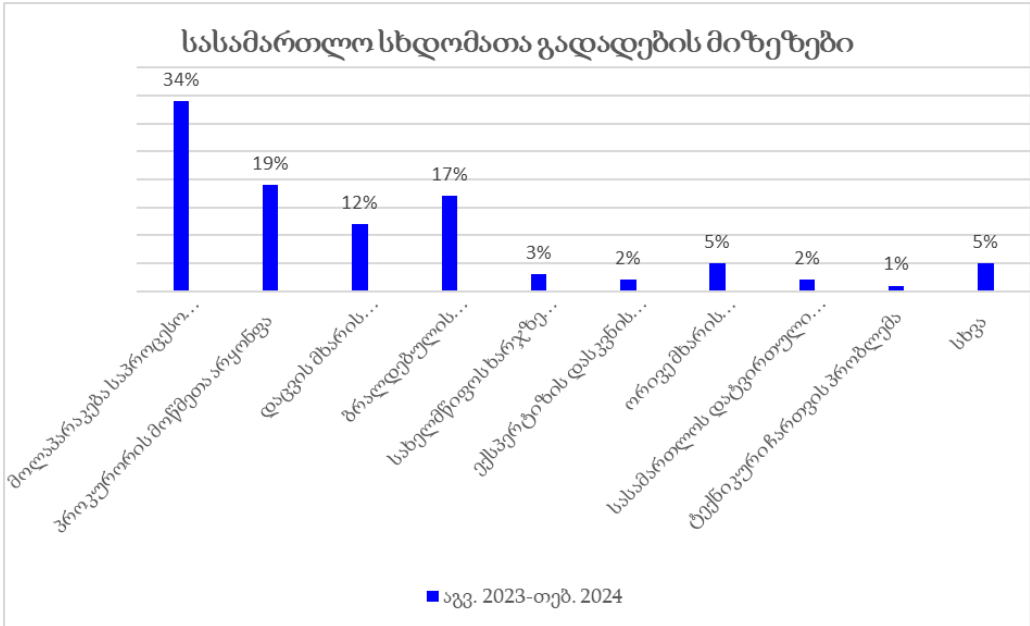
¹⁰⁰ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 8 (2, 3).

¹⁰¹ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 205 (2).

¹⁰² სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 185 (6).

¹⁰³ Eckle v. Germany, §92.

დიაგრამა №13

გაჭიანურებულ სამართალწარმოებაზე საიას თავის ანგარიშებში არაერთხელ აღუნიშნავს.¹⁰⁴

ქართული მართლმსაჯულების გაჭიანურების ერთ-ერთი ყველაზე თვალსაჩინო მაგალითი ბათუმის ციხის ყოფილი უფროსების საქმეა. ბათუმის №3 საპრობილის დირექტორს და მის მოადგილეს - გიორგი ვეკუას და ზაზა ჯიქიას პროკურატურა ბრალს სდებს პატიმრების წამებასა და მათ მიმართ არაადამიანურ მოპყრობაში. ამ საქმეს ბათუმის საქალაქო სასამართლო 2014 წლიდან განიხილავს და 2019 წლის 1-ელ იანვარს უნდა დასრულებულიყო, თუმცა სასამართლომ დაარღვია კანონმდებლობით დადგენილი ვადა და მისი დარღვევიდან 5 წლის შემდეგადაც ვერ მიიყვანა საქმე კონკრეტულ სამართლებრივ შედეგამდე (განაჩენამდე). ამ დროისთვის, უკვე მეთექვსმეტი, საქმის განხილვა კვლავ არ დასრულებია. ამ საქმეში ცალსახად იკვეთება სამართლიანი სასამართლოს უფლების დარღვევა.

გარდა ამისა, მიმდინარე პერიოდში კვლავ არ დასრულებულა ისეთი გახმაურებული სისხლის სამართლის საქმეები, როგორებიცაა: ე.წ. 7 ნოემბრის საქმე, ე.წ. პიჯაკების საქმე, ბადრი პატარკაციშვილის მკვლელობის მომზადების საქმე, ბუტა რობაქიძის საქმე (ზურაბ ადემიშვილისა და ირაკლი ოქრუაშვილის ბრალდების ნაწილი), კარტოგრაფების საქმე, ისნის საოლქოს საქმე, ნიკა მელიას ბრალდების საქმე.¹⁰⁵

¹⁰⁴ საიას სისხლის სამართლის მონიტორინგის №17 ანგარიში, გვ. 51-63, ხელმისაწვდომია: <https://shorturl.at/BJOVX>, განახლებულია: 30.04.2024.

¹⁰⁵ საქმეების შესახებ დეტალურად იხილეთ დანართი №1.

შეჯიბრებითობა და თანასწორობა

კანონმდებლობა და საერთაშორისო სტანდარტები

სამართალწარმოება ხორციელდება მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის საფუძველზე.¹⁰⁶ სასამართლო ვალდებულია, მხარეებს თავიანთი უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დასაცავად შეუქმნას თანაბარი შესაძლებლობები ისე, რომ არცერთ მათგანს არ მიანიჭოს უპირატესობა.

სასამართლოს ეკრძალება ბრალდების დამადასტურებელ ან დაცვის ხელშემწყობ მტკიცებულებათა დამოუკიდებლად მოპოვება და გამოკვლევა. მტკიცებულებათა მოპოვება და წარდგენა მხარეების კომპეტენციაა.¹⁰⁷

მოსამართლისთვის კითხვის დასმის შეზღუდვის დაწესებით, სასამართლოს ხელი ეშლება დასაბუთებული და სამართლიანი განაჩენის დადგენაში. ამიტომ, მნიშვნელოვანი იყო საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ ამ საკითხთან დაკავშირებით მიღებული გადაწყვეტილება.¹⁰⁸ კონკრეტულად, საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმმა, მოსამართლის წარდგინების საფუძველზე, მიიღო გადაწყვეტილება, რომლითაც ძალადაკარგულად გამოცხადდა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 25-ე მუხლის მე-2 ნაწილის შესამე წინადადების (მოსამართლე უფლებამოსილია, გამონაკლის შემთხვევაში, მხარეებთან შეთანხმების შედეგად, დასვას დამაზუსტებელი კითხვა, თუ ეს აუცილებელია სამართლიანი სასამართლოს უზრუნველსაყოფად) ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც ზღუდავდა საქმის განმხილველი მოსამართლის მიერ კითხვის დასმის შესაძლებლობას.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო (ECtHR) ასევე აღნიშნავს, რომ სამართლიანი სასამართლოს უფლების ფუნდამენტური პრინციპებია სისხლის სამართლის პროცესის შეჯიბრებითობა და ბრალდებისა და დაცვის მხარეთა თანასწორობა.¹⁰⁹

მონიტორინგის შედეგები

მოსამართლეები იზვიათად უსვამენ მოწმეებს დამაზუსტებელ კითხვებს, თუმცა გამოვლინდა შემთხვევა, როდესაც მოსამართლემ, დამაზუსტებელი კითხვის ნაცვლად, მოწმე ხელახლა დაჰკითხა. მოსამართლეები შედარებით უფრო აქტიურები არიან მხარეებისთვის ინსტრუქციის მიცემის კუთხით.

არსებითი განხილვის 109 სხდომიდან 75-ზე მოწმე არ დაუკითხავთ. დანარჩენი 34 სხდომიდან მხოლოდ 1 შემთხვევაში დაუსვა მოსამართლემ მოწმეს დამაზუსტებელი კითხვები, უფრო სწორად კი - ხელმეორედ დაჰკითხა.

ასევე მნიშვნელოვანია, რომ მოსამართლე სხდომებზე მხოლოდ არბიტრის ფუნქციით არ შემოიფარგლება. მან მხარეებს ინსტრუქცია 7 შემთხვევაში მისცა.

სასამართლო მხარეებს ინსტრუქციას აძლევდა, უმეტესად, მოწმეთა უდავოდ მიჩნევის თაობაზე. მაგალითად, ერთ-ერთ საქმეზე დაიკითხა 6 გამომძიებელი, რომელთაგან ზოგიერთისთვის დაცვის მხარეს კითხვაც არ დაუსვამს. მოსამართლემ ორივე მხარეს მისცა ინსტრუქცია - „ასეთი მოწმეები, ჯობს, უდავოდ ცნოთ“. კიდევ ერთ საქმეზე მოსამართლემ მხარეებს ურჩია - „21 მოწმეა სულ დასაკითხი და მხოლოდ არსებითად მნიშვნელოვანი მოწმეები დაჰკითხეთ“.

¹⁰⁶ საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 62 (5).

¹⁰⁷ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 25.

¹⁰⁸ თეთრიწყაროს რაიონული სასამართლოს კონსტიტუციურ წარდგინებაზე საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმის გადაწყვეტილება №3/2/1478, ხელმისაწვდომია: <https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=12979>.

¹⁰⁹ დოუსეტი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ, ECtHR, 24 ივნისი 2003, პარ. 41.

ერთ-ერთ საქმეზე მოსამართლემ ბრალდებულს მისცა ინსტრუქცია, დაკითხვისას, პოზიციის ჩამოყალიბების ნაცვლად, კითხვები დაესვა. ამასთანავე, რამდენჯერმე მოუწოდა სიმშვიდისკენ. საბოლოოდ, მოსამართლის მითითებით, ის სხდომის დარბაზიდან გაიყვანეს, თუმცა განაჩენის გამოცხადების დროს შემოიყვანეს.

პროცესის ეფექტიანად წარმართვისთვის მნიშვნელოვანია მოსამართლის მიერ მხარეებისთვის მითითებებისა და ინსტრუქციების მიცემა. თუმცა, იმავდროულად, მოსამართლე არ უნდა გასცდეს შეჯიბრებითობის და თანასწორობის ფარგლებს. მან უსაფუძვლოდ არ უნდა შეზღუდოს მხარე გადაწყვეტილების მიღებისას, რომელი მოწმეები მიიჩნიოს სადავოდ თუ უდავოდ, ან რომელი მათგანი დაჰკითხოს სასამართლო სხდომაზე.

ოჯახური დანაშაულები

ბრალდების მხარე კვლავ მკაცრი პოლიტიკით გამოირჩევა ოჯახში ძალადობის საქმეებზე, სასამართლოს კი, შედარებით, ჰუმანური მიდგომები აქვს სავარაუდო ოჯახში მოძალადეების მიმართ, რაც გამოიხატება ნაკლებად მკაცრი ადვოკატის დონისიებისა და მსუბუქი სასჯელების გამოყენებაში.

ოჯახური დანაშაულები აქტუალურობას არ კარგავს და მისი სტატისტიკური მაჩვენებელი ყოველწლიურად მაღალია.¹¹⁰

საიამ 7 სასამართლოდან¹¹¹ გამოითხოვა ინფორმაცია, 2023 წლის 15 ივლისიდან 2024 წლის 15 თებერვლის ჩათვლით პერიოდში რამდენი საქმე განიხილა თითოეულმა მათგანმა ოჯახში ძალადობის (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 126¹-ე მუხლი, ასევე, ამ მუხლთან ერთობლიობით) და ოჯახური (სსკ-ის მე-11¹ მუხლის ერთობლიობით) დანაშაულების შესახებ.

გორის რაიონულ სასამართლოში ოჯახში ძალადობის (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 126¹-ე მუხლი, ასევე, ამ მუხლთან ერთობლიობით) და ოჯახური (სსკ-ის მე-11¹ მუხლი) დანაშაულების შესახებ განხილულია სისხლის სამართლის 140 საქმე,¹¹² ხოლო ზუგდიდის რაიონულ სასამართლოში, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 126¹-ე მუხლით - 14 საქმე.¹¹³

თელავის რაიონულმა სასამართლომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 126¹-ე მუხლით, ასევე, ამ მუხლთან ერთობლიობით გათვალისწინებულ დანაშაულებზე (სსკ-ის მე-11¹ მუხლის ერთობლიობით) განიხილა სისხლის სამართლის 47 საქმე.¹¹⁴

თბილისის საქალაქო სასამართლოს ინფორმაციით,¹¹⁵ მოთხოვნილი სახით ამ მონაცემებისა და სასამართლო გადაწყვეტილებების სტატისტიკური აღრიცხვა, დამუშავება და საჯარო მონაცემთა ბაზაში განთავსება სასამართლოში არ ხორციელდება. ამასთანავე, ინფორმაციის მოცულობის გამო, მოთხოვნილი სახით მათი მოძიება/დამუშავება საჭიროებს საკმაოდ დიდ დროს და რესურსს, რის გამოც, მოკლებულნი არიან საიას თხოვნის დაკმაყოფილების შესაძლებლობას.

ქუთაისის საქალაქო სასამართლოს პასუხის თანახმად,¹¹⁶ მოთხოვნილი ინფორმაციის დამუშავებას და სტატისტიკურ აღრიცხვას არ აწარმოებენ, შესაბამისად, მათი მიწოდება საჭიროებს სასამართლოს მიერ რესურსების საგანგებოდ ამ მიზნით მობილიზებას. მათივე განმარტებით, საქმეთა სიმრავლისა და დამატებითი რესურსის არარსებობის გამო, მოკლებულნი არიან შესაძლებლობას, დააკმაყოფილონ საიას მოთხოვნა. რუსთავის საქალაქო სასამართლომაც საჯარო ინფორმაციის გაცემის შემაფერხებელ გარემოებად მწირი რესურსი დაასახელა.¹¹⁷

თუმცა, სასამართლოების მიერ მოწოდებული არასრული ინფორმაცია და ექსტენიანი პერიოდის საკმაოდ შთამბეჭდავი სტატისტიკური მაჩვენებელი ცხადყოფს, რომ ამ ტი-

¹¹⁰ სისხლის სამართლის სტატისტიკის ერთიანი ანგარიში, ხელმისაწვდომია: <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/679/siskhlis-samartlis-statistikis-ertiani-angarishi>, განახლებულია: 30.04.24.

¹¹¹ თბილისის, ქუთაისის, ბათუმის, რუსთავის საქალაქო და ზუგდიდის, თელავისა და გორის რაიონული სასამართლოები.

¹¹² გორის რაიონული სასამართლოს პასუხი №2312 შ/გ, 29.02.24.

¹¹³ ზუგდიდის რაიონული სასამართლოს პასუხი №176, 28.02.24.

¹¹⁴ თელავის რაიონული სასამართლოს პასუხი №96, 01.03.24.

¹¹⁵ თბილისის საქალაქო სასამართლოს პასუხი №1-0102/10135-10136-10147, 04.03.24.

¹¹⁶ ქუთაისის საქალაქო სასამართლოს პასუხი №1-985-1, 29.02.24.

¹¹⁷ რუსთავის საქალაქო სასამართლოს პასუხი №420/გ, 02.03.24.

პის დანაშაულების საქმეები აქტუალურია სხვადასხვა სასამართლოსთვის, მიუხედავად გეოგრაფიული მდებარეობისა.

გამოყენებული ალკვეთის ღონისძიებები

მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში საიას მონიტორები დაესწრნენ ალკვეთის ღონისძიების 39 სხდომას, რომლებიც შეეხებოდა ოჯახურ დანაშაულს ან ოჯახში ძალადობას.

ბრალდების მხარის პოლიტიკა ამ ტიპის დანაშაულებზე კვლავ შეუწყნარებელი იყო, რაც ალკვეთის ღონისძიების შუამდგომლობებზეც აისახებოდა. პროკურატურამ 38 (97%) შემთხვევაში მოითხოვა ბრალდებულისთვის ყველაზე მკაცრი ალკვეთის ღონისძიების - პატიმრობის გამოყენება და მხოლოდ 1 (3%) შემთხვევაში - გირაოს შეფარდება.

რაც შეეხება სასამართლოს, ოჯახში სავარაუდო მოძალადეს 19 (49%) შემთხვევაში შეუფარდა პატიმრობა, 19 (49%) შემთხვევაში - გირაო და მხოლოდ ერთ შემთხვევაში დატოვა პირი ალკვეთის ღონისძიების გარეშე.

იხილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №23

ბრალდებულის დატოვება ალკვეთის ღონისძიების გარეშე

პირს ბრალი ედებოდა ოჯახის წევრის მიმართ მუქარაში (სსკ-ის მე-11¹, 151-ე (2) (დ)). სხდომაზე საქმის ფაქტობრივი გარემოებები არ გამოკვეთილა. პროკურორი ითხოვდა ბრალდებულის მიმართ გირაოს შეფარდებას 3000 ლარის ოდენობით. პროკურორის განმარტებით, მაღალი იყო ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე, ვინაიდან ბრალდებული ნასამართლეს იყო ოჯახის წევრის მიმართ ჩადენილი ძალადობისთვის და, თავისი სამართლებრივი მდგომარეობის გაუმჯობესების მიზნით, ის ზეგავლენას მოახდენდა დაზარალებულზე. ბრალდებული დანაშაულს არ აღიარებდა.

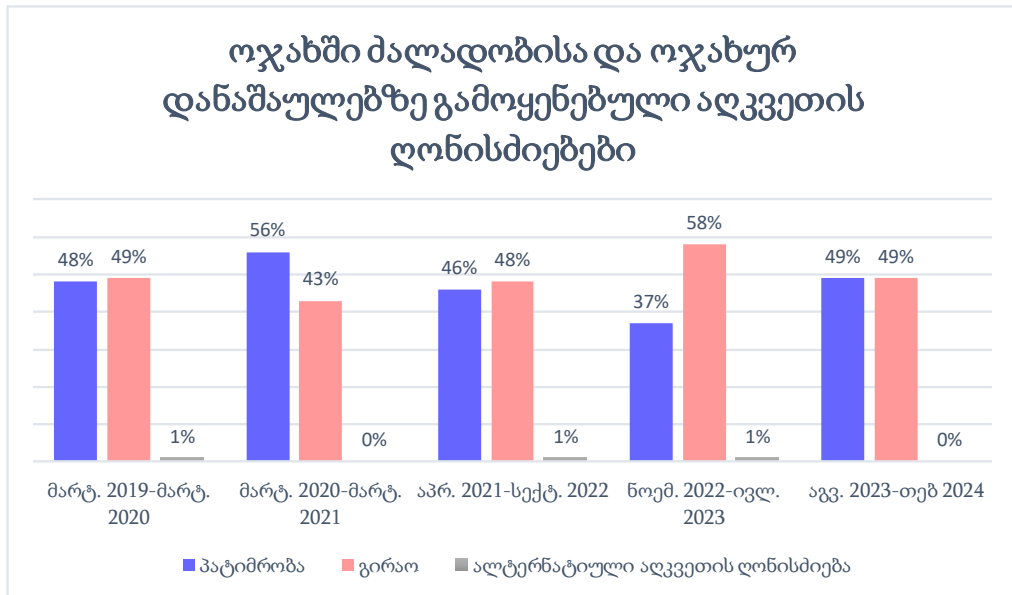
აღვოკატის განმარტებით, ბრალდებულის მიმართ ალკვეთის ღონისძიების არცერთი სახე არ უნდა ყოფილიყო გამოყენებული, რადგან მისი ყოველთვიური შემოსავალი შეადგენდა 600 ლარს და ამ თანხით ის არასრულწლოვან შვილებს არჩენდა.

აღვოკატმა ასევე აღნიშნა, რომ ბრალდებული დაზარალებულად ცნობილი პირის მხრიდან მანიპულაციების მსხვერპლი გახდა, რადგან სურდა საერთო შვილების საზღვარგარეთ გაყვანა. მან ასევე აღნიშნა, რომ ბრალდებულს დაზარალებულთან არანაირი კომუნიკაცია არ ჰქონია და მას მხოლოდ შვილების ნახვა სურდა.

მოსამართლემ ბრალდებული ალკვეთის ღონისძიების გარეშე დატოვა.

წარმოდგენილ დიაგრამაზე იხილეთ ოჯახში ძალადობის და ოჯახურ დანაშაულებზე აღკვეთის ღონისძიებების გამოყენების მაჩვენებელი (2019 წლის მარტიდან 2024 წლის თებერვლის ჩათვლით პერიოდი).

დიაგრამა №14

სასამართლო, პროკურატურისგან განსხვავებით, უფრო ლიბერალური და ჰუმანური ამ ტიპის საქმეებზე ბრალდებული პირების მიმართ. არაერთ შემთხვევაში, პროკურატურის მხრიდან პატიმრობის მოთხოვნის მიუხედავად, სასამართლომ ბრალდებულს გირაოს მინიმალური ოდენობაც კი შეუფარდა. ზოგჯერ გაურკვეველიც კი იყო მოსამართლის მოტივაცია, რატომ იყენებდა კანონდარღვევის სავარაუდოდ განმეორებით ჩამდენი პირის მიმართ მსუბუქ ღონისძიებებს.

იხილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №24

მოსამართლემ აღკვეთის ღონისძიების სახით გირაოს მინიმალური ოდენობა შეუფარდა პირს, რომელსაც ორი მუხლით ედებოდა ბრალი (სსკ-ის მე-11¹, 381-ე (1) - შემაკავებელი ან დამცავი ორდერით გათვალისწინებული მოთხოვნებისა და ვალდებულებების შეუსრულებლობა, ჩადენილი ოჯახის წევრის მიმართ და სსკ-ის მე-11¹, 151-ე (2) „დ“ - მუქარა, ჩადენილი ოჯახის წევრის მიმართ).

პროკურორი აპელირებდა ახალი დანაშაულის ჩადენისა და მტკიცებულებების განადგურების საფრთხეზე. მან აღნიშნა, რომ ბრალდებულმა გამოცემიდან ორ დღეში დაარღვია შემაკავებელი ორდერი, ასევე, ცოლ-ქმარს შორის 2016 წლიდან არსებობდა კონფლიქტი, რომელიც არ იყო ამოწურული. მისივე თქმით, ბრალდებული იყო ნასამართლევით, თუმცა, როგორც გაირკვა, ნასამართლობა იყო გაქარწყლებული.

ბრალდებული პროკურორის პოზიციას არ დაეთანხმა. მან აღნიშნა, რომ სახლში ქურთუკის ასაღებად შევიდა და არ იცოდა, რა ვალდებულება ეკისრებოდა გამოცემული ორდერით. მისივე თქმით, არის დასაქმებული და აქვს დამოუკიდებელი საცხოვრებელი. სასამართლომ მას შეუფარდა 1000-ლარიანი გირაო პატიმრობის უზრუნველყოფით და მიიჩნია, რომ ამ ღონისძიებას ექნებოდა შემაკავებელი ეფექტი.

ინილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №25

ერთ-ერთ საქმეში პირს ბრალი ედებოდა ოჯახში ძალადობის ორ ეპიზოდში (სსკ-ის 126¹-ე (1) მუხლი). პროკურორმა მიუთითა გენდერული ნიშნით შეუწყნარებლობის მოტივზე. ბრალდების მხარის განმარტებით, ბრალდებული ეჭვიანობის ნიადაგზე ხშირად აყენებდა დაზარალებულს სიტყვიერ შეურაცხყოფას, ასევე, წარსულში მის მიმართ ჩადენილი ჰქონდა არაერთი ძალადობრივი ქმედება, შესაბამისად, არსებობდა საფრთხე, რომ ის ამგვარ ქმედებას ისევ ჩაიდენდა.

პროკურორის თქმით, საქმეზე მოწმედ გამოკითხული პირები და თავად დაზარალებული ბრალდებულის ოჯახის წევრები იყვნენ და, სასურველი ჩვენების ფორმირების მიზნით, მაღალი იყო მათზე ზეგავლენის მოხდენის რისკი. დაცვის მხარემ მოითხოვა 2000 ლარის ოდენობით გირაოს გამოყენება. ადვოკატი მიუთითებდა, რომ ბრალდებული არასდროს ყოფილა ნასამართლევნი და ადმინისტრაციულ სახელდადებულ იც კი. მისივე განმარტებით, დაზარალებული თავად მივიდა ბრალდებულთან და შეეცადა მის პროვოცირებას.

მოსამართლეს ბრალდებულისთვის არ დაუსვამს კითხვები ქონებრივი მდგომარეობის შესახებ. მას განუსაზღვრა საპატიმრო გირაო 1000 ლარის ოდენობით, ასევე, აუკრძალა დაზარალებულის ნებართვის გარეშე მასთან მიახლოება ან ნებისმიერი სახის კომუნიკაცია.

ინილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №26

კიდევ ერთ საქმეში პირს ბრალი ედებოდა სსკ-ის მე-11¹, 381¹-ე (1) მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენაში (შემაკავებელი ან დამცავი ორდერით განსაზღვრული მოთხოვნებისა და ვალდებულებების შეუსრულებლობა, ჩადენილი ოჯახის წევრის მიმართ).

პროკურორი ითხოვდა ბრალდებულისთვის პატიმრობის შეფარდებას. მისი განმარტებით, მაღალი იყო ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე, ვინაიდან ბრალდებული **ნასამართლევნი იყო და სასჯელს იხდიდა ოჯახური ძალადობის სამი ეპიზოდის ჩადენისთვის**. მას ახალი დატოვებული ჰქონდა პენიტენციური დაწესებულება, როდესაც დაარღვია შემაკავებელი ორდერი და კვლავ ჩაიდინა დანაშაული. ასევე, მართალია, ბრალდებული განქორწინებული იყო დაზარალებულთან, თუმცა მათ ჰყავდათ საერთო შვილი და, შესაძლოა, ზეგავლენა მოეხდინა მასზე.

პროკურორმა ასევე მიუთითა, რომ ბრალდებულს პენიტენციურ დაწესებულებაში გარკვეული დრო ჰქონდა გატარებული. ბრალად წარდგენილი მუხლი თავისუფლების აღკვეთასაც ითვალისწინებდა და, მოსალოდნელი სასჯელის შიშით, არსებობდა მისი მიმალვის რისკებიც.

პროკურორს ბრალდებულის ქონებრივი მდგომარეობის შესახებ არ უსაუბრია.

ბრალდებულს სასამართლოსგან კონკრეტული აღკვეთის ღონისძიების გამოყენება არ მოუთხოვია და არც პროკურორის დასაბუთებასთან დაკავშირებით გამოუხატავს პოზიცია. მან, ძირითადად, საქმის ფაქტობრივ გარემოებებზე ისაუბრა და განმარტა, რომ, მას შემდეგ, რაც პენიტენციური დაწესებულება დატოვა, საკუთარი შვილი ინახულა.

მოსამართლემ ბრალდებულს ჰკითხა, რა იყო მისი შემოსავალი და იყო თუ არა დასაქმებული. ბრალდებულმა აღნიშნა, რომ დღიურ სამუშაოებზე მუშაობდა.

მოსამართლემ ბრალდებულს შეუფარდა საპატიმრო გირაო 1000 ლარის ოდენობით, ასევე, აუკრძალა დაზარალებულთან მიახლოება და მასთან ნებისმიერი სახის კომუნიკაცია.

გარდა გირაოს მინიმალური თანხის შეფარდებისა, გამოვლინდა გირაოს დაუსაბუთებლად გამოყენების სხვა შემთხვევებიც, როდესაც არსებობდა რისკი, რომ აღკვეთის ღონისძიებას შეიძლება არ ჰქონოდა სათანადო შემაკავებელი ეფექტი.

იხილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №27

ბრალდების მხარის შუამდგომლობის მიხედვით, ბრალდებულმა, გენდერის ნიშნით შეუწყნარებლობის მოტივით, შერიგების მოთხოვნით, განახორციელა ფიზიკური ძალადობა დაზარალებულზე, აჯანჯდარებდა მას და 3-ჯერ დაარტყა ხელი სახის არეში. შემდგომ, თითქოს დაზარალებულს არ ჰქონდა პირადი ცნობრების დამოუკიდებლად წარმართვის უფლება, დაემუქრა მას, რომ დანით ყელს გამოსჭრიდა და მოკლავდა.

პროკურატურის შეფასებით, ბრალად შერაცხილი ქმედებების ხასიათიდან და ინტენსივობიდან გამომდინარე, არსებობდა ახალი დანაშაულის ჩადენის და მტკიცებულების განადგურების საფრთხე. მისივე განმარტებით, ბრალდებული მუდმივად ახორციელებდა არასასურველ კომუნიკაციას დაზარალებულთან, პირადად იცნობდა ყველა მოწმეს და მათზე ზემოქმედების რისკიც რეალური იყო. ბრალდების მხარემ პატიმრობის გამოყენება იშუამდგომლა.

დაცვის მხარის არგუმენტაციით, ბრალდებულს ჰყავს მეუღლე და არასრულწლოვანი, 13 წლის შვილი. მან 14 წლის წინ შექმნა ოჯახი. ბრალდებული და დაზარალებული სწავლობდნენ ერთ კლასში. მათი ურთიერთობა დაიწყო დაზარალებულის ინიციატივით, რომელმაც იცოდა, რომ ბრალდებულს ჰყავდა ცოლი-შვილი. ისინი აღიარებენ, რომ ჰქონდათ ინტიმური კავშირი (ერთად გაატარეს მხოლოდ ერთი დამე), თუმცა არანაირი სხვა ურთიერთობა არ ჰქონიათ. დაზარალებულს უნდოდა, ბრალდებული დაშორებულიყო ცოლ-შვილს, რაზეც მიიღო უარი და ამის შემდეგ დაიწყო პრობლემები. დაცვის მხარის აზრით, ეს იყო კარგად მოფიქრებული სადამსჯელო ოპერაცია.

მოსამართლემ ბრალდებულს შეუფარდა 2000-ლარიანი გირაო პატიმრობის უზრუნველყოფით.

იხილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №28

პირს ბრალი ედებოდა იძულებასა და ადევნებაში. პროკურორი ითხოვდა ბრალდებულისთვის პატიმრობის შეფარდებას. მისი განმარტებით, დაზარალებულის გამოკითხვის ოქმიდან იკვეთებოდა, რომ ბრალდებული ხშირად აყენებდა მას სიტყვიერ შეურაცხყოფას, უთვალთვალებდა და აკონტროლებდა. ამასთანავე, ბრალდებული ნასამართლევო იყო ძალადობრივი დანაშაულისთვის. იგი იმავე დაზარალებულის მიმართ ჩადენილი დანაშაულის გამო პირობითი მსჯავრის ქვეშ იმყოფებოდა. ამის გათვალისწინებით, მაღალი იყო ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე.

ასევე, პროკურორის განმარტებით, ბრალად წარდგენილი მუხლი 2 წლამდე თავისუფლების აღკვეთას ითვალისწინებდა. ვინაიდან სავარაუდო დანაშაულებრივი ქმედება მას პირობითი მსჯავრის ქვეშ ჰქონდა ჩადენილი, ამჯერად რეალური სასჯელი ემუქრებოდა. შესაბამისად, მოსალოდნელი სასჯელის შიშით, არსებობდა ბრალდებულის მიმალვის საფრთხე.

ადვოკატები ითხოვდნენ ბრალდებულისთვის გირაოს შეფარდებას 1000 ლარის ოდენობით. მათი განმარტებით, ბრალდებული აღიარებდა და ინანიებდა დანაშაულს. ადვოკატებმა, ძირითადად, ისაუბრეს ბრალდებულის ჯანმრთელობის მძიმე მდგომარეობაზე და აღნიშნეს, რომ მას გადაუდებელი სამედიცინო დახმარება ესაჭიროებოდა. საქმის ფაქტობრივი გარემოებებისა და პროკურორის მიერ წარმოდგენილი დასაბუთების თაობაზე ადვოკატებს არ უსაუბრიათ.

მოსამართლემ სავარაუდოდ მომხდარი ფაქტის შესახებ კითხვები დაუსვა ბრალდებულს, რომელმაც განმარტა, რომ აღიარებდა, ინანიებდა დანაშაულს და მას აღარ ჩაიდენდა.

მოსამართლემ ბრალდებულს შეუფარდა საპატიმრო გირაო 2000 ლარის ოდენობით, ასევე, დამატებითი ვალდებულების სახით, აუკრძალა დაზარალებულთან მიახლოება და მასთან ნებისმიერი სახის კომუნიკაცია.

ოჯახურ დანაშაულზე გამოტანილი განაჩენები და სასჯელები

ყველაზე მნიშვნელოვანი გამოწვევა ოჯახში ძალადობისა და ოჯახურ დანაშაულებთან დაკავშირებით დაზარალებულთა მიერ ჩვენების მიცემისგან თავის შეკავებაა, რაც, ხშირ შემთხვევაში, ბრალდებულ პირთა ავტომატურად გამართლების ტოლფასია.

საიას მიერ დამონიტორინგებული 109 არსებითი განხილვის სხდომიდან 31 შეეხებოდა ოჯახურ დანაშაულს. აქედან განაჩენი გამოვიდა სისხლის სამართლის 9 საქმეზე, ხოლო ერთზე¹¹⁸ ბრალდებულის მიმართ შეწყდა სისხლისსამართლებრივი დევნა და მას 1 წლითა და 6 თვის ვადით იძულებითი ფსიქიატრიული მკურნალობა დაენიშნა. პროკურორმა წარმოადგინა ექსპერტიზის დასკვნა, რომლითაც დადასტურდა, რომ ბრალდებული შეურაცხი იყო.

ცხრა განაჩენიდან 4 გამამართლებელი იყო. აქედან **სამ შემთხვევაში პირის გამართლება დაზარალებულის მიერ ჩვენების მიცემისგან თავის შეკავებამ განაპირობა.**

იხილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №29

პირს ბრალი ედებოდა ოჯახის წევრის მიმართ იძულებაში (დანაშაული გათვალისწინებული სსკ-ის მე-11¹, 150-ე (1) მუხლით). საქმის ფაქტობრივი გარემოებების თანახმად, ბრალდებულს საზღვარგარეთ წასვლა სურდა. მან საკუთარ ბებიას განუცხადა, რომ, თუ ამისთვის საკმარის ფულს არ გადასცემდა, სახლს დაუწვავდა.

დაზარალებულად ცნობილმა პირმა უარი თქვა სასამართლოში ჩვენების მიცემაზე. შესაბამისად, მის მიერ გამოძიებისთვის მიწოდებული ინფორმაცია და ფაქტები სასამართლოში არ დადასტურდა. მოსამართლემ გამამართლებელი განაჩენი დაადგინა.

იხილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №30

საქმის ფაქტობრივი გარემოებების მიხედვით, პირს ბრალი ედებოდა ოჯახში ძალადობაში. ბრალდებულმა დაზარალებულს, **გენდერის ნიშნით დისკრიმინაციის მოტივით, ქალისადმი სტერეოტიპული დამოკიდებულების გამო**, ხელი დაარტყა სახის არეში.

დაზარალებულმა უარი თქვა სასამართლოში ჩვენების მიცემაზე. იგი თავის მეუღლესთან (ბრალდებული) თანაცხოვრებას განაგრძობდა. მოსამართლემ დაზარალებულს მიმართა: „ისედაც გასაგები იყო თქვენი პოზიცია, როცა თქვით, რომ ბრალდებულთან თანაცხოვრებას განაგრძობდით“. შესაბამისად, დაზარალებულის მონაწილეობით ჩატარებული დათვალეიერების, საგამოძიებო ექსპერიმენტის ოქმებს სასამართლო ვერ

¹¹⁸ საქმეზე პირი ბრალდებულად იყო ცნობილი მე-11 პრიმა, 126-ე პრიმა და 151-ე მუხლებით.

დაეყრდნობოდა, რადგან დაზარალებულმა ოქმებში მითითებული გარემოებები სასამართლოში ვერ დაადასტურა. საქმეზე არსებული ყველა სხვა მტკიცებულება კი ირიბ მტკიცებულებას განეკუთვნებოდა. მოსამართლემ გამამართლებელი განაჩენი დაადგინა.

ბოლო წლებში ამ ტიპის დანაშაულებთან დაკავშირებით ყველაზე მნიშვნელოვანი გამოწვევა სწორედ დაზარალებულების მიერ არსებითი განხილვის სხდომებზე სავარაუდო მოძალადის წინააღმდეგ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმაა, რაც ზოგჯერ მათზე ზეწოლით არის განპირობებული. ასევე, მოძალადეზე ეკონომიკური დამოკიდებულება ხშირად ხდება მათი შერიგების მიზეზი. ამასთანავე, სამწუხაროდ, მსხვერპლები ვერ იღებენ საკმარის მხარდაჭერას სახელმწიფოსგან, საგამოძიებო ორგანოებისა თუ მოწმისა და დაზარალებულის კოორდინატორებისგან. არაერთ შემთხვევაში, კიდევ უფრო მეტი ზეწოლის გამო, ისინი სასამართლოს მოგვიანებით თავად სთხოვენ სავარაუდო მოძალადეებისთვის შეღავათიანი პირობების დაწესებას. მნიშვნელოვანია, სასამართლომ სწორად შეაფასოს მსხვერპლის უსაფრთხოების რისკები და ისე მიიღოს გადაწყვეტილება.

ქვემოთ იხილეთ მოსამართლის დადებითი მცდელობის მაგალითი, როდესაც დაზარალებულს მისცა რჩევა, კარგად დაფიქრებულიყო ოჯახის წევრის წინააღმდეგ ჩვენების მიცემისგან თავის შეკავების უფლებით სარგებლობის თაობაზე.

იხილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №31

პენიტენციური სამსახურის მიერ სხდომის დარბაზში ბრალდებულის ამოყვანამდე მოსამართლე დაზარალებულთან და მხარეებთან განიხილავდა მათ პოზიციებს.

დაცვის მხარე ამბობდა: „შემოვიფარგლოთ საპროცესო შეთანხმებით, ყველანი კმაყოფილი დავრჩებით“.

დაზარალებულს თან ახლდა შვილი და ბრალდებულის ბიძაშვილი. მოსამართლისთვის ცნობილი გახდა დაზარალებულის პოზიცია, რომ ის აპირებდა სხდომაზე განცხადების გაკეთებას ბრალდებული მეუღლის დარბაზიდან გათავისუფლების შესახებ და რომ მის მიმართ არანაირი პრეტენზია აღარ გააჩნდა. **მოსამართლემ მას სთხოვა, დაფიქრებულიყო, რადგან, პრაქტიკიდან გამომდინარე, ის დარწმუნებული იყო, რომ ბრალდებული ისევ დალევდა და მასზე იძალადებდა, რაც შეიძლება ფატალურად დასრულებულიყო.** მოსამართლემ ასევე მიმართა ბრალდებულის შვილს, რას ფიქრობდა მამის დამოკიდებულების შესახებ, რაზეც პასუხად მიიღო, რომ ის გამოსწორდებოდა და სმას თავს დაანებებდა.

ბრალდებულის ბიძაშვილი მიმართავდა მოსამართლეს შემდეგი ფრაზებით: „თქვენ გამოუშვით და მე ვიცი, როგორც მივხედავ მაგას“, „ბარტყები არიან, ხან იჩხუბებენ და ხან შერიგდებიან, ყველაფერი მოსულა ცოლ-ქმარს შორის“, თანაც იცინოდა და აგდებულად, ცინიკურად უყურებდა შექმნილ სიტუაციას. ბრალდებულის ბიძაშვილი პროკურორსაც გამოელაპარაკა და უთხრა, რომ დაზარალებული მისი ბავშვობის მეგობარია და მასზე კარგად იცის, რა იქნება უკეთესი როგორც ბრალდებულის, ასევე დაზარალებულისთვის.

სხდომის დაწყებისას პროკურორმა შესავალ სიტყვაში ისაუბრა ფაქტობრივ გარემოებებზე, რომელთა მიხედვით, ბრალდებულმა მეუღლე კიბეებზე დააგორა, ურტყა წიხლები და მიაყენა ფიზიკური ტკივილი, მეორე დღეს კი სცადა მისი დანრჩობა. დაზარალებულმა განაცხადა, რომ არ აქვს ბრალდებულის მიმართ არანაირი პრეტენზია და მოითხოვს მის გათავისუფლებას. მოსამართლემ მას რამდენჯერმე ჰკითხა „არ გეშინიათ?“ რაზეც პასუხად მიიღო, რომ არ ეშინია და სჯერა ბრალდებულის გამოსწორების.

თვალსაჩინო იყო დაზარალებულზე მისი ოჯახის წევრების - შვილისა და ბრალდებულის ბიძაშვილის მხრიდან ზეგავლენა, რომლებიც სხდომას ესწრებოდნენ. მოსამართლემ სხდომა გადადო, ვინაიდან, როგორც მან განაცხადა, მზად არ იყო გადაწყვეტილების მისაღებად.

მნიშვნელოვანია, გაიზარდოს ოჯახში ძალადობის საქმეებში მოწმისა და დაზარალებულის კოორდინატორის ჩართულობა, მოხდეს მსხვერპლთათვის დანაშაულის შედეგად გამოწვეული სტრესის შემცირება, ხელახალი ან/და მეორეული ვიქტიმიზაციის თავიდან აცილება, გამოძიებისა და სასამართლო განხილვის ეტაპებზე მათი ინფორმირებულობის უზრუნველყოფა. ეს ნაწილობრივ მაინც აღმოფხვრის დაზარალებულთა პოზიციების ცვალებადობას. ამასთანავე, იმის გამო, რომ შინაგან საქმეთა სამინისტროს და პროკურატურას ცალ-ცალკე კოორდინატორები ჰყავთ, ეს იწვევს ერთიანი ჯაჭვის დარღვევას. შსს-ს კოორდინატორს, რომელმაც დაზარალებულის/მოწმის ნდობა მოიპოვა, პროცესის ეტაპზე არ აქვს მსხვერპლის მხარდაჭერის შესაძლებლობა, რაც ნაკლებ ეფექტიანს ხდის მის მიერ გაწეულ სამუშაოს.

მონიტორინგის შედეგად გამოვლინდა, რომ ოჯახში ჩადენილი დანაშაულის 5 საქმეზე დადგინდა გამამტყუნებელი განაჩენი. სასჯელები ასეთია: 2 შემთხვევაში მოსამართლემ გამოიყენა პირობითი მსჯავრი, 2 შემთხვევაში - საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომა, 1 შემთხვევაში - ე.წ. „რეალური სასჯელი“, თავისუფლების აღკვეთა.

ამ ტიპის დანაშაულებთან მიმართებით პროკურატურის არალოიალური მიდგომა, მკაცრი სახის აღკვეთის ღონისძიების მოთხოვნასთან ერთად, გამოიხატება იმაშიც, რომ, როდესაც ამის საფუძველი არსებობს, ბრალდების მხარე, უმეტესად, უთითებს გენდერული ნიშნით შეუწყნარებლობის მოტივზე.

ამასთანავე, პროკურატურის მიერ მოწოდებული ინფორმაციის თანახმად, ისინი უზრუნველყოფენ პროკურორთა გადამზადებას. **გენდერულად მოტივირებული ძალადობის საკითხებს საქართველოს პროკურატურის თანამშრომელთა სპეციალიზაციის ორი კურსი მოიცავს: ოჯახში ძალადობისა და ოჯახური დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის თემაზე სპეციალიზაციის კურსი და შეუწყნარებლობის მოტივით ჩადენილ დანაშაულებზე პროკურორთა სპეციალიზაციის კურსი.**

ოჯახში ძალადობისა და ოჯახური დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის თემაზე სპეციალიზებულია 225 პროკურორი (აქედან 100 მათგანი ქალია), ხოლო შეუწყნარებლობის მოტივით ჩადენილ დანაშაულებზე - 139 პროკურორი (საიდანაც 65 მათგანი ქალია).¹¹⁹

სასამართლოს მონიტორინგის შედეგების განმტკიცების მიზნით, საიამ 7 სასამართლოდან¹²⁰ გამოითხოვა ოჯახში ძალადობისა და ოჯახურ დანაშაულთან დაკავშირებული განაჩენები, თუმცა, საბოლოოდ, მხოლოდ ბათუმის საქალაქო სასამართლომ მოგვაწოდა 20 განაჩენი.

შესწავლილი 20 საქმიდან 2-ზე გამამართლებელი განაჩენი დადგინდა. ორივე შემთხვევაში, დაზარალებულმა უარი განაცხადა ჩვენების მიცემაზე.

¹¹⁹ საქართველოს გენერალური პროკურატურის პასუხი №13/15206, 06.03.2024.

¹²⁰ თბილისის, ქუთაისის, ბათუმის, რუსთავის საქალაქო და ზუგდიდის, თელავისა და გორის რაიონული სასამართლოები.

იხილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №32

საცხოვრებელ სახლში ყოფნისას, ურთიერთშელაპარაკების ნიადაგზე წარმოქმნილი კონფლიქტის დროს, ბრალდებულმა ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენა თავისი ოჯახის წევრს – მეუღლეს. ძლიერად დაარტყა ხელი სახეში, შემდეგ ასევე ძლიერად მოუჭირა ხელი ხელზე. ბრალდებულის მხრიდან განხორციელებული ფიზიკური ძალადობის შედეგად, ქალმა განიცადა ფიზიკური ტკივილი.

პირს წარედგინა ბრალდება, გათვალისწინებული საქართველოს **სსკ-ის 126¹-ე მუხლის პირველი ნაწილით**.

საქმის მასალებით ირკვევა, რომ დაზარალებულმა უარი განაცხადა ჩვენების მიცემაზე. პოლიციის თანამშრომლების ჩვენებები, თავისი არსით, ირიბი ჩვენებები იყო. ისინი ფაქტს არ შესწრებიან. სასამართლოს შეფასებით, ბრალდების მხარემ არ წარმოადგინა გამამტყუნებელი განაჩენის გამოსატანად **საჭირო უტყუარი, დამაჯერებელი, ურთიერთშეთანხმებული მტკიცებულებები**, რომლებიც ობიექტურ პირს მის ბრალეულობაში დაარწმუნებდა. შესაბამისად, მოსამართლემ **ბრალდებული** ცნო უდანაშაულოდ და გამამართლებელი განაჩენი დაადგინა.

იხილეთ საილუსტრაციო მაგალითი №33

სახლში ურთიერთშელაპარაკებისას **ბრალდებულმა** განახორციელა ძალადობა თავისი ოჯახის წევრის, მასთან რეგისტრირებულ ქორწინებაში მყოფი, წინასწარი შეცნობით ორსული მეუღლის მიმართ, რომელთანაც ეწეოდა ერთიან საოჯახო მეურნეობას. მან ორივე ხელი ძლიერად ჰკრა გულ-მკერდის არეში და მიახეთქა კედელზე. შედეგად, ქალმა განიცადა ძლიერი ფიზიკური ტკივილი.

ასევე, ზღვისპირა პარკში, ე.წ. „ემშაკის ბორბლის“ მიმდებარე ტერიტორიაზე, **ბრალდებულმა** მას ხელი დაარტყა მარცხენა ხელზე. შედეგად, ქალმა განიცადა ძლიერი ფიზიკური ტკივილი.

საცხოვრებელ ბინაში **ბრალდებულმა** მეუღლეს დაარტყა მარცხენა ხელზე. შედეგად, დაზარალებულმა განიცადა ძლიერი ფიზიკური ტკივილი.

ასევე ბრალდებული სიცოცხლის მოსპობით და ქონების განადგურებით დაემუქრა თავისი ოჯახის წევრს - მეუღლეს. ქალმა მუქარა აღიქვა რეალურად და გაუჩნდა მისი განხორციელების საფუძვლიანი შიში.

დაზარალებულმა გამოიყენა საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-15 მუხლისა და 49-ე მუხლის პირველი ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტით მინიჭებული უფლება და სასამართლო სხდომაზე უარი განაცხადა მეუღლის წინააღმდეგ ჩვენების მიცემაზე.

თავის მხრივ, ბრალდებულმა თავი არ ცნო დამნაშავედ წარდგენილ ბრალდებაში.

სასამართლოს შეფასებით, სხვა მოწმეთა ჩვენებები, რომლებიც ფაქტს უშუალოდ არ შესწრებიან (არ არიან თვითმხილველები), არ არის პირდაპირი მტკიცებულება. ისინი მხოლოდ გადმოსცემენ ფაქტს, რომელიც მათ დაზარალებულმა მიაწოდა, შესაბამისად, მათ მიერ მიცემული ჩვენება ირიბი ჩვენებაა, რაც ვერ დაედება საფუძვლად გამამტყუნებელ განაჩენს. უფრო მეტიც, აღნიშნული ირიბი მოწმეების მიერ გამოძიების დროს მიცემული ჩვენებებით არ დასტურდება ძალადობისა და მუქარის შემადგენლობის ყველა აუცილებელი კომპონენტი და ნიშნები. ამასთანავე, არ იკვეთება, რომ დაზარალებულმა ძალადობის შედეგად განიცადა ფიზიკური ტკივილი ან გაუჩნდა მუქარის განხორციელების საფუძვლიანი შიში. გარდა ამისა, სასამართლოს სხდომაზე დაკითხვისას მოწმემ (დაზარალებულის დედა) მიუთითა, რომ დაზარალებულს რაიმე სახის დაზიანებები არ აღენიშნებოდა.

რაც შეეხება საქმეში არსებულ სხვა წერილობით მტკიცებულებებს და საპროცესო დოკუმენტაციას, ისინი არ შეიცავს რაიმე ინფორმაციას, რომელიც მნიშვნელოვანი იქნებოდა ბრალის დასადასტურებლად.

მოსამართლემ ბრალდებული გაამართლა.

რაც შეეხება სასჯელს, სასამართლოს გადაწყვეტილებების ანალიზი ცხადყოფს, რომ ყველაზე ხშირად, 8 (45%) შემთხვევაში, სასამართლომ ოჯახში მოძალადეების მიმართ სასჯელის სახედ **საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომა გამოიყენა**, ე.წ. რეალური სასჯელი თავისუფლების აღკვეთის სახით - 4 (22%) შემთხვევაში, პირობითი მსჯავრი - 3 (17%) და ე.წ. რეალური სასჯელი და პირობითი მსჯავრი ერთად - 3 (17%) შემთხვევაში.

სასამართლომ ე.წ. რეალური სასჯელი თავისუფლების აღკვეთის სახით გამოიყენა განსაკუთრებით მძიმე კატეგორიის დანაშაულზე - ოჯახში ჩადენილი მკვლელობის საქმეზე და მსჯავრდებულ პირს განუსაზღვრა თავისუფლების აღკვეთა 18 წლის ვადით, ასევე, ორ შემთხვევაში - ნასამართლევ პირის მიმართ და ერთ შემთხვევაში - დედის მიმართ ჩადენილი ძალადობის საქმეზე.

საილუსტრაციოდ იხილეთ მოსამართლის განმარტებები თავისუფლების აღკვეთის ე.წ. რეალური სასჯელის დასაბუთებისას:

ურთიერთშელაპარაკების ნიადაგზე წარმოქმნილი კონფლიქტის დროს პირი სიცოცხლის მოსპობით დაემუქრა ქალს, რომელთანაც ეწეოდა ერთიან საოჯახო მეურნეობას, რაც ამ უკანასკნელმა აღიქვა რეალურად და გაუჩნდა მუქარის განხორციელების საფუძვლიანი შიში. დაზარალებულმა სასამართლოს განუმარტა, რომ ბრალდებულთან ერთად ცხოვრობდა ქ. ბათუმში და ეწეოდნენ ერთიან საოჯახო მეურნეობას. 2023 წლის აპრილში ბრალდებულმა ჯერ მისი სექსუალური ხასიათის ვიდეო გაუგზავნა მის ახლობლებს, მეგობრებს და თანამშრომლებს, ხოლო შემდეგ დაემუქრა სიცოცხლის მოსპობით. უთხრა, რომ ვიდეოს ნახვის შემდეგ მისი მოკვლა სურდა და რომ ცხოვრებას დაუგრევდა. გამომდინარე იქიდან, რომ ბრალდებული არასტაბილური ქცევით ხასიათდება და აქვს ფსიქიკური პრობლემებიც, ქალმა მუქარა რეალურად აღიქვა და შეეშინდა, რომ მას ამის გაკეთება ნამდვილად შეეძლო.

სასამართლომ პირს 6 თვის ვადით თავისუფლების აღკვეთა განუსაზღვრა და განმარტა, რომ სასჯელის სწორედ ეს სახე და ზომა უნდა გახდეს საფუძველი, მომავალში ბრალდებულმა უკეთ გააცნობიეროს ჩადენილი ქმედების ხასიათი, საზოგადოებრივი საშიშროება, გამოწვეული შედეგის სიმძიმე და შეამციროს მის მიერ ახალი დანაშაულის ჩადენის რისკი, რაც, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს სამართლიანობის აღდგენას.

კიდევ ერთი შემთხვევა შეეხებოდა ძალადობას ოჯახის წევრის - დედის მიმართ. ბრალდებულმა მას ხელები და ფეხები რამდენჯერმე დაარტყა სხეულის სხვადასხვა არეში, რის შედეგადაც, ქალმა განიცადა ძლიერი ფიზიკური ტკივილი. ასევე, საქმის გარემოებების მიხედვით, ბრალდებული სიცოცხლის მოსპობით დაემუქრა დედას, რომელმაც მუქარა აღიქვა რეალურად და გაუჩნდა მისი განხორციელების საფუძვლიანი შიში.

მოსამართლემ ძირითადი სასჯელის სახედ და ზომად ბრალდებულს განუსაზღვრა თავისუფლების აღკვეთა 3 (სამი) წლის ვადით და შემდეგნაირად დაასაბუთა: **პიროვნული მახასიათებლის მიხედვით, იგი ნასამართლევია ოჯახური დანაშაულის განზრახ ჩადენისთვის და უდგინდება რეციდივი. მან დანაშაული ჩაიდინა ოჯახის წევრის - დედის მიმართ. ოჯახური დანაშაული მას ადრეც აქვს ჩადენილი. სასამართლო ასევე მხედველობაში იღებს დამდგარ შედეგს - დაზარალებულმა განიცადა ძლიერი ფიზიკური ტკივილი და იგი დღემდე განიცდის შიშს ბრალდებულის მიმართ. სასამართლო ასევე ითვალისწინებს იმ გარემოებას, რომ ბრალდებულის მიმართ წინა**

განაჩენით გამოყენებულმა ჰუმანურმა სასჯელმა ვერ უზრუნველყო მისი რესოცი-
ლიზაცია და კვლავ ჩაიდინა ოჯახური დანაშაული. სასამართლო ასევე მხედველო-
ბაში იღებს ბრალდებულის ფსიქიკური ჯანმრთელობის მდგომარეობას როგორც
ინკრიმინირებული ქმედების ჩადენისას, ასევე განაჩენის გამოტანის დროისთვის.
ბრალად შერაცხილი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენის მომენტში მას აღე-
ნიშნებოდა ნარკოტიკული და სხვადასხვა სახის ფსიქოაქტიური ნივთიერებების
ერთდროული მოხმარებით გამოწვეული ფსიქიკური და ქცევითი აშლილობა, არამ-
კვეთრად გამოხატული ცვლილებებით ფსიქიკის მხრივ. მას არ შეეძლო, სრულად
გაეცნობიერებინა თავისი ქმედების ფაქტობრივი ხასიათი, მართლწინააღმდეგობა
და ეხელმძღვანელა ამით (შეზღუდული შერაცხადობა). ამჟამად იგი არ არის დაა-
ვადებული იმგვარი ფსიქიკური ავადმყოფობით, რომელიც ხელს უშლის სასჯელის
მოხდას. მას აქვს ფსიქიკური ნაკლი, რომელიც ხელს არ უშლის საკუთარი თავის
დაცვაში. სასამართლო ასევე ითვალისწინებს დასკვნით დადგენილ იმ გარემოებას,
რომ ბრალდებული აღვილად გამოდის წონასწორობიდან, ხშირად უმიზეზოდ ჩხუ-
ბობს. ვლინდება ემოციური არამდგრადობა, კატეგორიულობა და იმპულსურობა.
ამის გათვალისწინებით, ბრალდებულს უნდა განესაზღვროს თანაზომიერი და გადა-
მარწმუნებელი ზეგავლენის მქონე სასჯელი, რომელმაც ხელი უნდა შეუწყოს მომა-
ვალში მის სათანადო ქცევას. მან უნდა შეძლოს ახალი სოციალური ღირებულებე-
ბის გათავისება, მისი ქცევების კორექტირება და თვითშეგნების ამაღლება.

რეკომენდაციები

მოსამართლებს

1. მეტი ყურადღება დაუთმონ საჯარო სხდომაზე შეფარდებული ადვოკატის ღონისძიების, მათ შორის, გირაოს გამოყენების ნაწილში თანხის ოდენობის დასაბუთებას.
2. საჯარო სხდომაზე დაცვის მხარის ინიციატივის გარეშე განიხილონ დაკავების კანონიერების საკითხი და შეეცადნენ, ადამიანის თავისუფლების უფლების შეზღუდვის პრევენციის კუთხით დაამკვიდრონ მაღალი სტანდარტი.
3. მეტი ყურადღება დაუთმონ შეფარდებული ადვოკატის ღონისძიების ძალაში დატოვების საკითხს.
4. სხდომები წარმართონ სისხლის სამართლის და სამოსამართლეო ეთიკის პრინციპების დაცვით.
5. უზრუნველყონ სხდომების შესახებ ინფორმაციის გამოქვეყნება, განსაკუთრებით, აღმოფხვრან ეს გამოწვევა პირველი წარდგენის სხდომებთან დაკავშირებით, ასევე დაამატონ ან/და გამოყონ შესაბამისი ადამიანური რესურსი საჯარო ინფორმაციის გაცემის უზრუნველსაყოფად.
6. საკმარისი დრო დაუთმონ საპროცესო შეთანხმების სხდომების განხილვას და დაცვან შესაბამისი პროცედურული წესები, განახორციელონ მკაცრი სასამართლო კონტროლი საპროცესო შეთანხმების დამტკიცებისას.
7. პროცესის შესაბამის ეტაპებზე სრულყოფილად და გასაგებად განუმარტონ ბრალდებულებს მათთვის კანონით მინიჭებული უფლებები, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც მათ არ ჰყავთ ადვოკატი.
8. მიიღონ ზომები პროცესის გაჭიანურების თავიდან ასაცილებლად, ხოლო, როდესაც ცალსახაა, რომ მხარე ცდილობს საქმის გაჭიანურებას, გამოიყენონ კანონით გათვალისწინებული სანქცია.
9. ოჯახში ძალადობისა და ოჯახური დანაშაულის საქმეების განხილვისას პრიორიტეტულად იხელმძღვანელონ მსხვერპლთა უსაფრთხოების ინტერესით და ამგვარად მიიღონ კონკრეტული გადაწყვეტილებები ადვოკატის ღონისძიებისა თუ სასჯელის გამოყენების შესახებ.

საქართველოს პროკურატურას

1. ბრალდების მხარემ მეტი ყურადღება დაუთმოს ადვოკატის ღონისძიების შეფარდების შესახებ სასამართლოში წარმოდგენილი შუამდგომლობების დასაბუთებას.
2. ბრალდებულის მხრიდან მომდინარე საფრთხეების უკეთ განსაზღვრის მიზნით, შეისწავლოს მისი პიროვნული მახასიათებლები.
3. მეტი ყურადღება დაუთმოს ადვოკატის ღონისძიების სახით მოთხოვნილი გირაოს ოდენობის დასაბუთებას. ამ მიზნით, შეისწავლოს ბრალდებულის ქონებრივი მდგომარეობა.
4. პირველი წარდგენის სხდომაზე შეფარდებული პატიმრობის საფუძვლების განეიტრალების შემთხვევაში, იშუამდგომლოს ადვოკატის ღონისძიების სახით შეფარდებული პატიმრობის შეცვლა.

5. გადახდისუუნარო ბრალდებულთა მიმართ სათანადო საფუძვლების არსებობისას, მიმართოს სასამართლოს გირაოს თანხის ოდენობის შემცირების შუამდგომლობით.
6. გაიზარდოს ოჯახში ძალადობის საქმეებში მოწმისა და დაზარალებულის კოორდინატორის ჩართულობა.

საქართველოს პარლამენტი

1. განხორციელდეს საკანონმდებლო ცვლილება სსსკ-ის 199-ე მუხლის პირველ ნაწილთან მიმართებით და გაიზარდოს ალკვეთის ღონისძიების ძირითადი სახეები. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში შევიდეს ცვლილებები და ალკვეთის ღონისძიების სახეს - შეთანხმება გაუსვლელობისა და სათანადო ქცევის შესახებ - მოეხსნას სასჯელსა თუ დანაშაულის კატეგორიაზე დამოკიდებულება.
2. კანონმდებლობით აღარ იყოს დადგენილი გირაოს მინიმალური ოდენობა და მისი განსაზღვრა სრულად სასამართლოს დისკრეციამი მოექცეს.
3. კანონმდებლობით მოწესრიგდეს დაკავების კანონიერების განხილვის მექანიზმები და პროცედურები. განისაზღვროს მოსამართლის ვალდებულება, პირველი წარდგენის სხდომაზე ყოველთვის შეამოწმოს დაკავების კანონიერება როგორც წინასწარი ნებართვის არსებობის შემთხვევაში, ისე გადაუდებელი აუცილებლობის დროს.
4. კანონმდებლობა მოდიფიცირდეს იმგვარად, რომ შსს-ს და პროკურატურას ჰყავდეთ მოწმისა და დაზარალებულის საერთო კოორდინატორები, შესაბამისად, გამოძიების ეტაპიდან ჩართულმა კოორდინატორმა, საჭიროების შემთხვევაში, შეძლოს დაზარალებულის მხარდაჭერა სასამართლოში დაკითხვის დროსაც.
5. განხორციელდეს საკანონმდებლო ცვლილება და ოჯახში მოძალადეებისთვის სასჯელთან ერთად ძალადობრივი დამოკიდებულებისა და ქცევის შეცვლაზე ორიენტირებული სავალდებულო სწავლების კურსის დაკისრება აღარ იყოს დაკავშირებული მხოლოდ პირობით მსჯავრთან, არამედ სასამართლოს ნებისმიერ სასჯელთან ერთად შეეძლოს მისი გამოყენება.

საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციას

1. აქტიურად დაგეგმონ და განახორციელონ ადვოკატთა პროფესიული კვალიფიკაციის ასამაღლებელი სასწავლო კურსები.
2. ადვოკატებმა იმოქმედონ ეთიკის კოდექსის შესაბამისად, პატივისცემით მოექცნენ პროცესის სხვა მონაწილეებს და დაცვის უფლების განხორციელებისას მათი ქცევა არ იყოს მიმართული დაზარალებულ პირთა მეორეული ვიქტიმიზაციისკენ.

დანართი

1. 7 ნოემბრის საქმე¹²¹

თბილისის საქალაქო სასამართლოში მიმდინარეობს მიხეილ სააკაშვილის¹²² ბრალდების სისხლის სამართლის საქმის განხილვა „ტელეიმედის“ დარბევის, 7 ნოემბრის დარბევის და პატარკაციშვილების ქონების დაუფლების ფაქტებზე, დანაშაული, გათვალისწინებული სსკ-ის 333-ე მუხლის მესამე ნაწილის „ბ“ და „გ“ ქვეპუნქტებით (სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირის მიერ, ძალადობითა და დაზარალებულის პირადი ღირსების შეურაცხყოფით, სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება, რამაც ფიზიკური პირის უფლების, საზოგადოების და სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესის არსებითი დარღვევა გამოიწვია) და სსკ-ის 333-ე მუხლის მეორე ნაწილით (სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირის მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება, რამაც ფიზიკური პირის უფლების, სახელმწიფოს და საზოგადოების კანონიერი ინტერესის არსებითი დარღვევა გამოიწვია), რაც სასჯელის სახედ და ზომად 5-იდან 8 წლამდე ვადით თავისუფლების აღკვეთას ითვალისწინებს.

ბრალდების მხარის მიერ ჩამოყალიბებული პოზიციით, გამოძიებით დადგენილია, რომ 2006-2007 წლებში „ტელეიმედის“ ეთერში გავიდა არაერთი მწვავე სიუჟეტი, რომლებიც რადიკალურად მიუღებელი აღმოჩნდა პრეზიდენტ მიხეილ სააკაშვილისთვის. ის ბადრი პატარკაციშვილს დაემუქრა, რომ ნებაყოფლობით დაეთმო ტელევიზია, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მის მიმართ დაიწყებოდა სისხლისსამართლებრივი დევნა და მოხდებოდა როგორც „ტელეიმედის“, ისე სხვა ქონების იძულებით ჩამორთმევა. მიუხედავად მუქარისა, ბადრი პატარკაციშვილმა ტელევიზია არ დათმო და, მისი შენარჩუნებისთვის უფრო მეტი გარანტიის შექმნის მიზნით, 2007 წლის ნოემბერში „ტელეიმედის“ მართვის უფლება აშშ-ში რეგისტრირებულ მედიამაგნატ „NEWS CORP EUROPE Inc“-ს გადასცა.

საზოგადოებაში დაგროვილი მასობრივი უკმაყოფილება ხელისუფლებისადმი 2007 წლის ნოემბრის საპროტესტო აქციებში გადაიზარდა. 2007 წლის 4 ნოემბერს საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროში ჩატარდა თათბირი, რომელსაც, თანამდებობის სხვა პირებთან ერთად, საქართველოს გენერალური პროკურორი ზურაბ ადღიშვილიც ესწრებოდა. ამ თათბირზე ივანე მერაბიშვილის მხრიდან გაიცა უკანონო დავალება, რომ ძალოვანი უწყებების გამოყენებით დაერბიათ მომიტინგეები და მათ მიმართ გამოეყენებინათ კანონით აკრძალული საშუალებები, რაც ქვეყანაში საპროტესტო ტალღის ჩახშობას გამოიწვევდა.

2007 წლის 7 ნოემბერს პარლამენტის შენობის წინ მყოფ მოშიმშილე მომიტინგეებს გამთენიისას, გაფრთხილების გარეშე, თავს დაესხნენ ხელკეტებით შეიარაღებული პოლიციის თანამშრომლები და ძალის გამოყენებით დაარბიეს. ამ ფაქტმა გამოიწვია საპროტესტო აქციის მონაწილეთა რაოდენობის გაზრდა. მათ დასაშლელად ასევე გამოიყენეს არაპროპორციული ძალა და კანონით აკრძალული არალეტალური იარაღი. სცემეს სახალხო დამცველს, პოლიტიკური პარტიების წევრებს, ჟურნალისტებს, ასევე, მომიტინგეებს, რომლებიც თავს აფარებდნენ შენობებს, სპეცრაზმი ფიზიკურად გაუსწორდა.

მომიტინგეთა ხელახალი შეკრების აღსაკვეთად, საქართველოს კონსტიტუციის და მოქმედი კანონმდებლობის დარღვევით, საქართველოს პრეზიდენტის და ქვეყნის

¹²¹ <https://pog.gov.ge/news/prokuraturam-7-noembris-aqciis-darbevisa-da-teleimedshi-sheWris-saqmeze-braldebulyofil-maRalchinosn>; <https://pog.gov.ge/news/prokuraturam-m-saakashviliis-dakavebisa-da-eqstradiicis-moTxovniT-ukrainas-mimarTa>; <https://pog.gov.ge/news/https-pog-gov-ge-ganckhadaba-saakashvili>.

¹²² მიხეილ სააკაშვილი - ქმედების ჩადენის დროს იყო პრეზიდენტი. ამჟამად ის ექს-პრეზიდენტია, რომელიც იმყოფება პატიმრობაში.

უმადლესი მთავარსარდლის, მიხეილ სააკაშვილის გადაწყვეტილებით, რუსთაველის გამზირის მიმდებარე ტერიტორიაზე გამოიყვანეს თავდაცვის სამინისტროს შეიარაღებული ძალების პირადი შემადგენლობა, რომელსაც ადგილზე ხელმძღვანელობდა თავდაცვის მინისტრი დავით კუჭერაშვილი.

გარდა ამისა, შს მინისტრ ივანე მერაბიშვილის დავალებით, ბადრი პატარკაციშვილის კუთვნილი მთაწმინდის პარკის ტერიტორიაზე სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე შეიჭრნენ შსს-ს დაცვის პოლიციის დეპარტამენტის შეიარაღებული სპეცრაზმელები, რომლებმაც უკანონოდ დაიკავეს აღნიშნული ტერიტორია და გამოაძევეს თანამშრომლები.

მიხეილ სააკაშვილმა გამოიყენა შექმნილი სიტუაცია, საქართველოს კონსტიტუციის და მოქმედი კანონმდებლობის დარღვევით, გადაწყვიტა ძალოვანი უწყებების გამოყენებით „ტელეიმედის“ დარბევა და მათგან ეთერიდან გათიშვა. 2007 წლის 7 ნოემბერს, შს მინისტრის ივანე მერაბიშვილის და გენერალური პროკურორის ზურაბ ადეიშვილის დავალებით, სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე, „ტელეიმედის“ შენობაში უკანონოდ შეიჭრნენ შინაგან საქმეთა და ფინანსთა სამინისტროების სპეცდანიშნულების რაზმები და ოპერატიული თანამშრომლები. მათ მიზანმიმართულად დაამსხვრიეს საეთერო ჩართვის აპარატურა, გამორთეს სატელევიზიო სიგნალი, ამასთანავე, ჟურნალისტებს და ტელეკომპანიაში მყოფ პირებს, ასევე, იქ დასაქმებულ პერსონალს მიაყენეს სიტყვიერი და ფიზიკური შეურაცხყოფა, მათ შორის, „ტელეიმედის“ ეზოში ჟურნალისტების წინააღმდეგ, „პოლიციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-12 მუხლის მოთხოვნათა იგნორირებით, გამოიყენეს არალეიტალური იარაღი. ამ მოვლენების შემდგომ, ერთი თვის განმავლობაში, ტელეკომპანიის ტერიტორია ბლოკირებული ჰქონდათ ძალოვანი სტრუქტურის წარმომადგენლებს.

„ტელეიმედის“ მუწყებლობის გათიშვის ხელოვნური საფუძვლის შესაქმნელად, საქართველოს გენერალური პროკურორის ზურაბ ადეიშვილის და ივანე მერაბიშვილის ორგანიზებით, განხორციელდა სსიპ „საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის“ წევრების საქმიანობაში უკანონოდ ჩარევა და, ზეწოლის შედეგად, „მუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის დარღვევით, კომისიის წევრებმა 2007 წლის 8 ნოემბერს მიიღეს არხის სამუწყებლო ლიცენზიის მოქმედების დროებითი შეჩერების გადაწყვეტილება.

ამის შემდგომ გიორგი უგულავამ, როგორც ქალაქ თბილისის მთავრობის ხელმძღვანელმა, გადაამეტა სამსახურებრივ უფლებამოსილებას და 2007 წლის 19 ნოემბერს, მისივე ხელმოწერილი დადგენილებით, კანონიერი საფუძვლის გარეშე, გააუქმა ბადრი პატარკაციშვილის კუთვნილ შპს „ლინქსთან“ გაფორმებული მთაწმინდის პარკის იჯარის ხელშეკრულება იმ მიზეზით, თითქოს შპს „ლინქსმა“ უარი განაცხადა ხელშეკრულებით განსაზღვრული საიჯარო ქირის სრული ოდენობით გადახდაზე. რეალურად, ფირმა პირნათლად ასრულებდა ხელშეკრულებით ნაკისრ ვალდებულებებს და 2006-2007 წლებში მთაწმინდის პარკის რეაბილიტაციისთვის, ბადრი პატარკაციშვილის დაფინანსებით, განახორციელა 33 637 279 ლარის ღირებულების ინვესტიცია. გიორგი უგულავას ქმედებამ იურიდიული პირის უფლების და სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესის არსებითი დარღვევა გამოიწვია.

ამასთანავე, საქართველოს თავდაცვის მინისტრ დავით კუჭერაშვილის მითითებით, სამხედრო პოლიციის მაღალჩინოსნების, პრეზიდენტის ადმინისტრაციის წარმომადგენლის უშუალო მონაწილეობით და ზემოქმედებით, კანონმდებლობის და კომპანიის წესდების მოთხოვნათა დარღვევით, 2008 წლის 19 თებერვალს ქ.თბილისში, ნოტარიუსთან, ბადრი პატარკაციშვილის ნდობით აღჭურვილ პირს ჩამოართვეს შპს „ტელეიმედი“ და შპს „რადიოიმედი“, რითაც პატარკაციშვილის ოჯახი საბოლოოდ ჩამოაშორეს ხსენებული კომპანიების საქმიანობას. უკანონოდ დაუფლებული ქონების რეალური მესაკუთრის შენიღბვის მიზნით, წილების გასხვისების შედეგად, იმავე დღეს შპს „ტელეიმედის“ და შპს „რადიოიმედის“ მესაკუთრეები გახდნენ დავით კუჭერაშვილის ნდობით აღჭურვილი პირები.

2008 წლის 20 თებერვალს „ტელეკომპანია იმედი“ 5 წლის ვადით სამართავად გადაეცა ერთ-ერთ ფირმას, რითაც ტელე და რადიო კომპანია „იმედი“, როგორც ქონება, გადავიდა დავით კუჭერაშვილის ფაქტობრივ საკუთრებაში. მოჩვენებით კი, კომპანიების წილების საკონტროლო პაკეტის მესაკუთრე გახდა ბადრი პატარკაციშვილის ნათესავი, ხოლო მმართველი - დავით კუჭერაშვილის ნდობით აღჭურვილი პირი, რითაც შეინიღბა რეალური მფლობელი - დავით კუჭერაშვილი.

გარდა ამისა, 2008 წლის თებერვალ-მარტში, დავით კუჭერაშვილი თაღლითურად დაუფლა პატარკაციშვილების კუთვნილ შპს „ენერჯია და ინდუსტრია კომპლექსს“ (ყოფილი რუსთავის მეტალურგიული ქარხანა).

ამ საქმეში, სააკაშვილთან ერთად, ბრალდებულები არიან ივანე მერაბიშვილი,¹²³ ზურაბ ადეიშვილი,¹²⁴ დავით კუჭერაშვილი¹²⁵ და გიგი უგულავა.¹²⁶

2. პიჯაკების საქმე¹²⁷

საქართველოს მთავარმა პროკურატურამ დიდი ოდენობით საბიუჯეტო თანხების გაფლანგვის ფაქტზე გამოიტანა დადგენილებები საქართველოს ყოფილი პრეზიდენტის მიხეილ სააკაშვილისა და სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის ყოფილი უფროსის თეიმურაზ ჯანაშიას ბრალდებულის სახით სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის შესახებ. საქმე ეხება სახელმწიფოს კუთვნილი 8 837 461 ლარის გაფლანგვას.

პროკურატურის ვერსიით, გამოძიებით დადგენილია შემდეგი:

2009 წლის თებერვალში მიხეილ სააკაშვილმა საქართველოში მოიწვია მასაჟისტი დოროთი შტეინი, ე.წ. „დოქტორ დოტი“, რომელმაც მიხეილ სააკაშვილს გაუწია შესაბამისი მომსახურება. დოქტორ დოტის საქართველოში სტუმრობის ამსახველი ვიდეომასალა მოგვიანებით ინტერნეტ სივრცეში განთავსდა, რითაც საზოგადოებამ მისი ვიზიტისა და პრეზიდენტისთვის გაწეული მომსახურების შესახებ შეიტყო. აღსანიშნავია, რომ მასაჟისტი დოროთი შტეინის საქართველოში შემოყვანისა და ქვეყნის დატოვებისას მისი მხრიდან საქართველოს საზღვრის კვეთის ფაქტი არ დაფიქსირებულა.

სამომავლოდ პრეზიდენტის ხარჯების შესახებ მსგავსი ინფორმაციის საზოგადოებაში გავრცელების თავიდან აცილების მიზნით, 2009 წლის აპრილში მიხეილ სააკაშვილმა მიიღო გადაწყვეტილება მისი პირადი მიზნებისთვის საჭირო თანხების გასაიდუმლოებული ფორმით ხარჯვის თაობაზე. უნდა აღინიშნოს, რომ მანამდე პრეზიდენტის ხარჯები იყო საჯარო და იგი ფინანსდებოდა საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციისა და სსიპ „სახელმწიფო უზრუნველყოფის სააგენტოს“ სახსრებიდან. აქედან გამომდინარე, ბიუჯეტიდან საჭირო თანხების მობილიზებას მიხეილ სააკაშვილი განახორციელებდა მის უშუალო დაქვემდებარებაში მყოფ სახელმწიფო დაცვის სპეციალურ სამსახურში, საიდანაც საიდუმლო რეჟიმში მოხდებოდა მისი პირადი მიზნებისთვის განკუთვნილი ხარჯების დაფინანსება.

დანაშაულებრივი გეგმის შესრულება დაევალა სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის ხელმძღვანელ თეიმურაზ ჯანაშიას.

¹²³ ივანე (ვანო) მერაბიშვილი - სავარაუდო ქმედების ჩადენის დროს იყო საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი. ამჟამად თავისუფალია, არ იკავებს თანამდებობას.

¹²⁴ ზურაბ ადეიშვილი - სავარაუდო ქმედების ჩადენის დროს იყო საქართველოს გენერალური პროკურორი.

¹²⁵ დავით კუჭერაშვილი - სავარაუდო ქმედების ჩადენის დროს იყო საქართველოს თავდაცვის მინისტრი.

¹²⁶ გიორგი (გიგი) უგულავა - სავარაუდო ქმედების ჩადენის დროს იყო ქალაქ თბილისის მერი.

¹²⁷ <https://pog.gov.ge/news/mTavarma-prokuraturam-m-saakashvili-da-T-janashia-saxelmwifos-kuTvnili-8-837-461-laris-gaflangvis-fa>.

თეიმურაზ ჯანაშიას მეშვეობით, „სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“ საქართველოს კანონის მოთხოვნათა დარღვევით, მიხეილ სააკაშვილის მიერ პირადი მიზნებისთვის ბიუჯეტის კუთვნილი თანხების ხარჯვა შეინიღბა, როგორც ფარული ხარჯები. ამ მიზნით, საქართველოს პრეზიდენტ მიხეილ სააკაშვილის „საიდუმლო“ განკარგულებებით, პრეზიდენტის სარეზერვო ფონდიდან სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურისთვის გამოიყო, ჯამში, 5 952 500 ლარი. ასევე, გრიფით „საიდუმლო“ განკარგულებებით, სახელმწიფო დაცვის სპეციალურ სამსახურს უკანონოდ დაევალა საქართველოს პრეზიდენტისა და მისი ოჯახის წევრების, ასევე, მათი სტუმრების როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე ქვეყნის გარეთ მგზავრობისა და ცხოვრების, კოსმეტიკური პროცედურების, კვების, სწავლის, საჩუქრებისა და სუვენირების შეძენის, საყოფაცხოვრებო და სხვა ხარჯების დაფინანსება.

2009-2013 წლებში, მიხეილ სააკაშვილის დავალებით, სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის მიერ საიდუმლო ფორმით ხდებოდა პრეზიდენტის ისეთი ხარჯების ანაზღაურება, რომელთა დაფინანსებაც კანონიერად ვერ მოხერხდებოდა საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციისა და სსიპ სახელმწიფო უზრუნველყოფის სააგენტოს მიერ. თანხების ჩამოწერას გრიფით „საიდუმლო“ პატაკებით ახორციელებდა სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის ეკონომიკური დეპარტამენტი. ამ პატაკებს გრიფი „საიდუმლო“ ენიჭებოდა „სახელმწიფო საიდუმლოებას მიკუთვნებულ ცნობათა ნუსხის“ მოთხოვნათა დარღვევით, ვინაიდან არცერთი ზემოაღნიშნული პატაკი და მასზე თანდართული ხარჯების დამადასტურებელი დოკუმენტაცია არ შეიცავდა სახელმწიფო საიდუმლოებას მიკუთვნებულ ინფორმაციას.

მიხეილ სააკაშვილისა და თეიმურაზ ჯანაშიას შორის უკვე არსებული შეთანხმებისა და პრეზიდენტის მიერ გაცემული დავალების შესაბამისად, 2009 წლის სექტემბრიდან 2013 წლის თებერვლის ჩათვლით პერიოდში, პრეზიდენტ მიხეილ სააკაშვილის მიერ, მისთვის და სხვადასხვა ფიზიკური პირისთვის საქართველოსა და მის ფარგლებს გარეთ გაწეული მომსახურებისთვის, საიდუმლო ფორმით, გაიფლანგა სახელმწიფო ბიუჯეტის კუთვნილი 8 837 461 ლარი.

3. ბადრი პატარკაციშვილის მკვლელობის საქმე¹²⁸

სასამართლოს მიერ გაცემული განჩინების საფუძველზე, 2018 წლის 17 ოქტომბერს სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტების და დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენილი მკვლელობის მომზადების ფაქტზე დააკავეს კონსტიტუციური უსაფრთხოების დეპარტამენტის თბილისის მთავარი სამმართველოს მეორე სამმართველოს პირველი სამსახურის ყოფილი უფროსი გიორგი მერებაშვილი, ხოლო მეორე მთავარი სამმართველოს უფროსის ყოფილ მოადგილეს ლევან ქარდავას და ამავე სამმართველოს მეორე სამსახურის უფროს რევაზ შიუკაშვილს ბრალდებები წარედგინათ.

გამოძიებით დადგენილია: საზოგადოებისთვის კარგად ცნობილ ე.წ. „ფარული კადრების ჩამწერი პირების საქმეზე“ ერთ-ერთი ბრალდებულის საცხოვრებელ სახლში ჩატარებული ჩხრეკის დროს აღმოჩენილი იყო საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს კუთვნილი ხმის ჩამწერი მოწყობილობა. ჩატარებული ექსპერტიზით დადგინდა, რომ 2007 წლის 4 და 5 თებერვლის ორი ჩანაწერი კონკრეტული პირის ლიკვიდაციის მომზადების საკითხს შეეხებოდა.

კერძოდ, 2007 წლის 4 თებერვლის ჩანაწერში კულის მაღალჩინოსანი გ.დ. ესაუბრება

¹²⁸ <https://pog.gov.ge/news/prokuraturis-gancxadeba-badri-patarkacishvilis-mkvllobis-momzadebis-saqmeze>.

ბადრი პატარკაციშვილის დაცვის წევრს და მის გადმობირებას ცდილობს. საუბრისას გ.დ. ადასტურებს, რომ მკვლელობის მომზადების საკითხი სანქცირებულია საქართველოს იმდროინდელი პრეზიდენტის მიხედვით სააკაშვილის მიერ, რადგან ბადრი პატარკაციშვილი მათი პოლიტიკური ოპონენტი და ხელისუფლების დაუძინებელი მტერია. ჩანაწერის მიხედვით, ასევე დგინდება, რომ ლიკვიდაცია კუდმა უნდა განახორციელოს.

რაც შეეხება მეორე ჩანაწერს, რომელიც 2007 წლის 5 თებერვლით თარიღდება, მასში ასახულია ე.წ. „მოდულის“ შენობაში გამართული თათბირი, რა დროსაც კუდის მაღალჩინოსანი გ.დ. და მის დაქვემდებარებაში მყოფი ასევე კუდის თანამშრომლები (ამჟამად ბრალდებულები ლ.ქ. რ.შ. და გ.მ.), პოლიტიკური სივრციდან ჩამოშორების მიზნით, ბადრი პატარკაციშვილის მკვლელობას ამზადებენ. საუბრის მიხედვით, ისინი განიხილავენ პატარკაციშვილის ლიკვიდაციისთვის შესაბამისი პირობების შექმნას, მათ შორის, დაცვის თანამშრომელთა სიის მოპოვების და პერსონალის შესახებ ინფორმაციის შეგროვების შესაძლებლობებს. ასევე მსჯელობენ მკვლელობის სხვადასხვა გზაზე და ისეთი ნივთიერებით მოწამვლაზე, რომელიც ბუნებრივი სიკვდილის ეფექტს გამოიწვევს. ამავე საუბრით დგინდება, რომ ყველა საკითხი, მათ შორის, ბადრი პატარკაციშვილის ლიკვიდაციის შესაბამისი მეთოდები თანხმდება კუდის იმდროინდელ ხელმძღვანელ დათა ახალაიასთან.

საქმეზე დაკითხული არაერთი მოწმის ჩვენებით და მოპოვებული წერილობითი მტკიცებულებებით დადასტურდა, რომ მკვლელობის მოსამზადებლად მუდმივად კონტროლდებოდა ბადრი პატარკაციშვილის გადაადგილების მარშრუტი, მათ შორის, აეროპორტის ის გასასვლელები, რომლებითაც იგი სარგებლობდა.

ამასთანავე, გარდა იმისა, რომ რ.შ. სისტემატურად აგროვებდა დაცვის წევრების შესახებ მონაცემებს, კუდის თანამშრომლები მათ მიერვე დაკავებულ, პატარკაციშვილის დაცვის რამდენიმე წევრს, მკვლელობის მომზადებისთვის საჭირო პირობების შექმნის სანაცვლოდ, მათ მიმართ დაწყებული დევნის ნაწილში სხვადასხვა სახის შეღავათებს სთავაზობდნენ.

პროკურატურის მიერ მხილებული, ჩანაწერის მონაწილე კუდის სამი მაღალჩინოსნის მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნა მიმდინარეობს საქართველოს სსკ-ის 18, 109-ე მუხლის მეორე ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტით, ამავე მუხლის მესამე ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტით და ამავე კოდექსის 333-ე მუხლის პირველი ნაწილით, რაც სასჯელის სახედ თექვსმეტიდან ოც წლამდე ვადით თავისუფლების აღკვეთას ითვალისწინებს.¹²⁹

4. ირაკლი ოქრუაშვილის და ზურაბ ადეიშვილის საქმე¹³⁰

საქართველოს გენერალურ პროკურატურაში წარმოებული გამოძიების შედეგად, ამირან (ბუტა) რობაქიძის და მასთან ერთად ავტომანქანაში მყოფი პირების მიმართ უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების ფაქტზე გამოტანილია დადგენილება შინაგან საქმეთა ყოფილ მინისტრ ირაკლი ოქრუაშვილისა და ყოფილ გენერალურ პროკურორ ზურაბ ადეიშვილის ბრალდების შესახებ.

საქმეზე ჩატარებული გამოძიებით დადგინდა შემდეგი:

2004 წლის 24 ნოემბერს, გვიან ღამით, დაახლოებით 02:00 საათზე, ქ.თბილისში, აკაკი წერეთლის გამზირზე, დიდუბის პანთეონის მიმდებარე ტერიტორიაზე, საპატრულო

¹²⁹ <https://civil.ge/ka/archives/259282>.

¹³⁰ <https://pog.gov.ge/news/uflebamosilebis-borotad-gamoyenebis-faqtze-shinagan-saqmeTa-yofil-ministrs-da-yofil-generalur-prokur>.

პოლიციის პატრულ-ინსპექტორებმა გააჩერეს „BMW“-ს მარკის ავტომანქანა, მძღოლთა და ხუთი მგზავრით. მათი შეჩერებისა და პირადი შემოწმებისას პატრულ-ინსპექტორ გ.ბ.-ს შემთხვევით გაუვარდა ტყვია ტაბელური ცეცხლსასროლი იარაღიდან და მარცხენა იღლის არეში მძიმედ დაჭრა ავტომანქანიდან გადმოსული მგზავრი ამირან რობაქიძე, რომელიც შემთხვევის ადგილზევე გარდაიცვალა.

მომხდარის თაობაზე იმავე ღამით ინფორმაცია მიიღო საქართველოს შინაგან საქმეთა იმჟამინდელმა მინისტრმა ირაკლი ოქრუაშვილმა, რომელმაც შემთხვევის ადგილზე მისულ შს სამინისტროს მაღალჩინოსნებს დაავალბა მისცა, გადაერჩინათ საპატრულო პოლიციის იმიჯი და ამ ფაქტისთვის მიეცათ შეიარაღებულ დაჯგუფების მიერ პოლიციელებზე თავდასხმის სახე. ირაკლი ოქრუაშვილის მიერ გაცემული დაავალბების შესაბამისად, შს სამინისტროს მაღალჩინოსნებმა გარდაცვლილ ამირან (ბუტა) რობაქიძეს და მასთან ერთად მანქანაში მსხდომ პირებს ჩაუდეს ცეცხლსასროლი იარაღი და საბრძოლო მასალა, რის შემდეგაც, საქართველოს იმჟამინდელი გენერალური პროკურორის ზურაბ ადეიშვილის დაავალბებით, გამოძიება წარიმართა სამართლებრივად არასწორი მიმართულებით, რაც გამოიხატა გაყალბებული მტკიცებულებების საპროცესო წესით დამაგრებასა და შს სამინისტროს მაღალჩინოსნების მიერ შემუშავებული ვერსიის გამყარებაში.

შედეგად, გაყალბებული მტკიცებულებების საფუძველზე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 353-მუხლის მეორე ნაწილით და 236-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილებით, სისხლის სამართლის პასუხისგებაში უკანონოდ მიეცნენ ავტომანქანაში მსხდომი პირები: გ.ქ, ი.მ, კ.ა, ლ.დ. და ა.ბ. ასევე, დანაშაულებრივი ჯგუფის წევრად გამოცხადდა გარდაცვლილი ამირან (ბუტა) რობაქიძე.

ზურაბ ადეიშვილის და ირაკლი ოქრუაშვილის მიმართ გამოტანილია ბრალდების შესახებ დადგენილება საქართველოს სსკ-ის 332-ე მუხლის მესამე ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტით (2006 წლის 31 მაისამდე მოქმედი რედაქცია), რაც სასჯელის სახედ ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას სამიდან რვა წლამდე ვადით.

5. „კარტოგრაფების საქმე“¹³¹

საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურთან ერთობლივი თანამშრომლობით 2020 წლის 7 ოქტომბერს დააკავა საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს მეზობელი ქვეყნების დეპარტამენტის სასაზღვრო ურთიერთობათა სამსახურის უფროსი ივერი მელაშვილი და საქართველოს შს სამინისტროს სასაზღვრო პოლიციის სახმელეთო საზღვრის დაცვის დეპარტამენტის მთავარი ინსპექტორი ნატალია ილიჩოვა.

მანამდე კი, 2020 წლის 17 აგვისტოს, საქართველოს გენერალურ პროკურატურაში დაიწყო სისხლის სამართლის გამოძიება უცხო ქვეყნისთვის საქართველოს ტერიტორიის ნაწილის გადაცემისკენ მიმართული ქმედების განხორციელების ფაქტზე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 308-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ნიშნებით.

პროკურატურის ინფორმაციით, გამოძიების დაწყებას საფუძვლად დაედო საქართველოს თავდაცვის სამინისტროდან მიღებული წერილობითი ინფორმაცია, რომლის თანახმადაც, წლების მანძილზე საგარეო საქმეთა სამინისტროსთან არსებული სახელმწიფო საზღვრის დელიმიტაცია-დემარკაციის კომისიის ექსპერტები სახელმწიფო საზღვრის შეთანხმებისას მუდმივად უგულებელყოფდნენ რელევანტურ დოკუმენტაციას

¹³¹ <https://pog.gov.ge/news/saqarTvelo-1>; <https://pog.gov.ge/news/s-1>.

და, მათთვის გვერდის ავლით, საქართველოსთვის საზიანო გადაწყვეტილებებს იღებდნენ. ამავე ინფორმაციის მიხედვით, საქართველოს მოქალაქემ სხვა ქვეყნებში მოიძია და თავდაცვის სამინისტროს გადასცა მნიშვნელოვანი საარქივო მასალა, მათ შორის, ტოპოგრაფიული რუკები, რომლებიც გამოძიებას წარედგინა.

მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე, გამოძიებამ, სხვა საკითხებთან ერთად, საქართველოს სამთავრობო კომისიის ცალკეული ექსპერტების ქმედებების კანონიერების შესწავლა დაიწყო.

საქმეზე მოწმის სახით გამოიკითხა 60-მდე პირი, ჩატარდა ათეულობით საგამოძიებო და საპროცესო მოქმედება, მათ შორის, საქართველოს ეროვნული არქივიდან, საჯარო რეესტრის, სასაზღვრო პოლიციის, ეროვნული უშიშროების საბჭოს და საგარეო საქმეთა სამინისტროს არქივებიდან, საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციიდან, ეროვნული ბიბლიოთეკიდან, გარემოს დაცვის ეროვნული სააგენტოდან, კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოდან ამოიღეს მნიშვნელოვანი დოკუმენტაცია, მათ შორის, კარტოგრაფიული მასალები, დაინიშნა შესაბამისი ექსპერტიზები. შედეგად, დადგინდა, რომ: საბჭოთა კავშირის არსებობის პერიოდში საქართველოსა და აზერბაიჯანის რესპუბლიკებს შორის ადმინისტრაციული საზღვრის ხაზი რამდენიმეჯერ შეიცვალა და საბოლოოდ, 1938 წელს, ორმხრივად შეთანხმდა. კონკრეტულად, 1938 წლის მარტში საქართველოს და აზერბაიჯანის უმაღლესმა მმართველობითმა ორგანოებმა დაამტკიცეს 1:500000 მასშტაბის რუკაზე დატანილი ადმინისტრაციული საზღვრის ხაზი.

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ საქართველოსა და მის მეზობელ სახელმწიფოებს შორის წარმოიშვა სახელმწიფო საზღვრის ხაზის დადგენის აუცილებლობა. ამ მიზნით, 1994 წელს შეიქმნა საქართველოს სპეციალური სამთავრობო კომისია, რომლის ამოცანა იყო ქვეყნებს შორის საზღვრის დელიმიტაცია და დემარკაცია.

1996 წლის ივნისში საქართველოს და აზერბაიჯანის სამთავრობო კომისიები ერთობლივ შეხვედრაზე შეთანხმდნენ, რომ სახელმწიფოებს შორის საზღვრის დადგენის საფუძველი იქნებოდა 1938 წელს მათ შორის ორმხრივად დამტკიცებული ადმინისტრაციული საზღვრის ხაზი.

საქართველოს სამთავრობო კომისიის ერთ-ერთ წევრი და, იმავდროულად, ექსპერტთა ჯგუფის ხელმძღვანელი იყო ი.მ. მასთან ერთად ამ პროცესს წარმართავდა კომისიის ექსპერტ-კარტოგრაფი ნ.ი. ხსენებული პირები საზღვრის დელიმიტაცია-დემარკაციის პროცესში ვალდებულნი იყვნენ, ჩაეტარებინათ გეოდეზიური და კარტოგრაფიული სამუშაოები, მოეძიებინათ შესაბამისი რუკები და სხვა მასალები, რომელთა შეჯერება-ანალიზის საფუძველზე, უნდა შეედგინათ საქართველოს საზღვრის ამსახველი რუკის ალბომები. ამის საწინააღმდეგოდ, ბრალდებულებმა არ ჩაატარეს შესაბამისი აუცილებელი საექსპერტო კვლევები და ამ პროცესში არ ჩართეს კარტოგრაფიის დარგის სპეციალისტები.

აღსანიშნავია, რომ სწორედ ბრალდებულთა მიერ შედგენილ ალბომებში ხდებოდა მათ მიერვე შეთანხმებული საზღვრის ამსახველი მონაკვეთების დატანა. ეს კი, თავის მხრივ, ორ სახელმწიფოს შორის 2007 წლის ჩათვლით პერიოდში საზღვარზე მოლაპარაკება-შეთანხმების პროცესის ძირითადი სახელმძღვანელო მასალა იყო.

ბრალდებულებს ევალებოდათ, შეექმნათ კონსტიტუციურ პრინციპებსა და რელევანტურ კარტოგრაფიულ მასალაზე დაფუძნებული რუკის ალბომები, რომლებშიც დატანილი იქნებოდა საქართველოს რეალური, ისტორიული საზღვარი (1938წ.), რაც ორ სახელმწიფოს შორის მოლაპარაკებისა და შეთანხმების საფუძველი გახდებოდა.

მიუხედავად იმისა, რომ მათ მთელი საქმიანობის პერიოდში გააჩნდათ 1937-1938 წლების 1:200000-იანი მასშტაბის ტოპოგრაფიული რუკის დედანი, საქართველოს სამთავრობო კომისიის წევრებს უმაღლავდნენ ინფორმაციას ამის თაობაზე, რათა ისინი არ გამოეყენებინათ საზღვრების დელიმიტაციის პროცესში. ამ რუკის დედანი, გამოძიების შედეგად, სასამართლოს განჩინების საფუძველზე, ბრალდებულ ნ.ი-ს სამუშაო კაბინეტში აღმოაჩინეს.

აღსანიშნავია, რომ კომისიის წევრებისთვის ხელმისაწვდომი იყო დასახელებული რუკის მხოლოდ ასლი. მათი მხრიდან არაერთი მოთხოვნის მიუხედავად, ეს რუკა გამოყენებული ყოფილიყო საზღვრის დელიმიტაციის პროცესში, ბრალდებულები ამას ეწინააღმდეგებოდნენ იმ მიზეზით, რომ არ არსებობდა რუკის დედანი, მისი ასლი კი არ იყო ავთენტური დოკუმენტი.

ბრალდებულებმა რუკის ალბომებში სახელმწიფო საზღვრის გავლებისას განზრახ გამოიყენეს ისეთი კარტოგრაფიული მასალა, რომელიც ისტორიულად და სამართლებრივად არ ემყარებოდა და არ ასახავდა ჩვენი სახელმწიფოს რეალურ პოზიციას მის კუთვნილ ტერიტორიებთან დაკავშირებით.

კონკრეტულად: ი.მ-მ და ნ.ი-მ დელიმიტაციის პროცესში სასაზღვრო ხაზზე შეთანხმებისას, ნაცვლად 1938 წლის კარტოგრაფიული მასალისა, მიზანმიმართულად გამოიყენეს 1970-80-იან წლებში გამოცემული 1:100000-იანი და 1:50000-იანი მასშტაბის რუკებზე არსებული საზღვრის ხაზი, რომლებიც სახელმწიფოთა შორის ორმხრივად დამტკიცებული არასდროს ყოფილა და არსებითად ეწინააღმდეგებოდა ჩვენს ისტორიულ საზღვრებს.

უნდა აღინიშნოს, რომ ბრალდებულმა ი.მ-მ გამოძიებას არ გადასცა მის ხელთ არსებული 1970-80-იან წლებში გამოცემული 1:100000-იანი მასშტაბის რუკები, რომლებიც მან საზღვრების დელიმიტაციის პროცესში, ქვეყნის ინტერესების საწინააღმდეგოდ, რეალურად გამოიყენა. ამ მასალების მოპოვება გამოძიებამ მხოლოდ ი.მ-ს კუთვნილ სამუშაო ოთახში ჩატარებული ჩხრეკის შედეგად შეძლო.

მას შემდეგ, რაც გამოძიებამ მოიპოვა 1937-1938 წლების 1:200000-იანი მასშტაბის რუკა, მათი შესწავლისა და შეთანხმებულ საზღვრის ხაზთან დადარების მიზნით, სსიპ ლევან სამხარაულის სახელობის სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნულ ბიუროში დაინიშნა კარტოგრაფიული ექსპერტიზა, რომელშიც ჩაერთნენ ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორები და კარტოგრაფიული დარგის წამყვანი ექსპერტები.

ექსპერტიზის დასკვნით დადგინდა, რომ ბრალდებულები საზღვრების დელიმიტაციის პროცესში ხელმძღვანელობდნენ 1970-80-იან წლებში გამოცემულ რუკებზე დატანილი საზღვრის ხაზებით, რაც, როგორც აღინიშნა, არსებითად ეწინააღმდეგება ჩვენი ქვეყნის ისტორიულ საზღვარს, მათ შორის, დავით გარეჯთან მიმართებით.

ჩატარებული ექსპერტიზით ასევე დადგინდა, რომ 1:500000-იანი მასშტაბით მომზადებული ამონახაზი, რომლითაც, ბრალდებულების განმარტებით, საზღვრების დელიმიტაციისას ხელმძღვანელობდნენ, როგორც კარტოგრაფიული პროდუქტი, ვერ გამოდგება შესასრულებელი კარტოგრაფიული სამუშაოს საფუძვლად, რადგან ასეთი ამონახაზები არ მოიცავს სრულფასოვან ტოპოგრაფიულ ინფორმაციას, მასზე არ არის დატანილი ადგილმდებარეობის გეოგრაფიული ობიექტები და ტოპოგრაფიული ელემენტები (მწვერვალები, მყარი წერტილები, სიმაღლის ნიშნულები, გზათა გადაკვეთები, დასახლებული პუნქტები და სხვა).

რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, ჩატარებული ექსპერტიზით დადგინდა, რომ საქართველოსა და აზერბაიჯანს შორის 2007 წლის ჩათვლით პერიოდში შეთანხმებული საზღვრის ზოგიერთი მონაკვეთი არ შეესაბამება 1937-1938 წლებში გამოცემულ 1:200000-იანი მასშტაბის ტოპოგრაფიულ რუკებზე დატანილ საქართველოს საზღვრის ხაზს. სხვაობა, საქართველოს საზიანოდ, შეადგენს 3500-მდე ჰა ფართობს. შესაბამისად, ბრალდებულთა დანაშაულებრივი ქმედების შედეგად, შეიქმნა საქართველოს ისტორიულად კუთვნილი ტერიტორიების დაკარგვის საფრთხე.

ი.მ-ს და ნ.ი-ს მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნა დაიწყო საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 308-ე მუხლის პირველი ნაწილით, რაც სასჯელის სახედ და ზომად ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას ათიდან თხუთმეტ წლამდე ვადით.

ფაქტია, რომ ამ საქმის განხილვა ჭიანურდება. დღესდღეობით, კვლავ მიმდინარეობს მოწმეთა დაკითხვა და საქმე არსებითად განხილვის ეტაპზეა.

6. ისნის N5 საოლქო-საარჩევნო კომისიის საქმე (ხუსკივაძე - კობალაძე)¹³²

2020 წლის 9 ნოემბერს პროკურატურამ თ.გ-ს მიმართ ჯგუფურად განხორციელებული იძულების, მუქარისა და ქრთამის მიცემის, ასევე, საბრძოლო მასალის მართლსაწინააღმდეგო შექმნისა და შენახვის ფაქტზე დაკავებულებს - აკაკი ხუსკივაძეს და აკაკი კობალაძეს ბრალდება წარუდგინა.

მინაგან საქმეთა სამინისტროს მიერ ჩატარებული გამოძიებით დადგინდა, რომ 2020 წლის 6 ნოემბერს ქ.თბილისში ა.ხ. და ა.კ. შეხვდნენ ქ.თბილისის ისნის N5 საოლქო-საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე თ.გ-ს და პოლიტიკური პარტია „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ სახელით, ქრთამის სახით 50 000 აშშ დოლარის გადახდის სანაცვლოდ, მედიის თანდასწრებით განცხადების გაკეთება შესთავაზეს, თითქოს არჩევნები გაყალბდა, რის შემდეგაც მას თანამდებობა დემონსტრაციულად უნდა დაეტოვებინა. უარის შემთხვევაში კი, ხელისუფლების შეცვლის შემდეგ დაპატიმრებით, მისი და ოჯახის წევრების ფიზიკური ანგარიშსწორებით დაემუქრნენ. ასევე, ა.კ-მ მართლსაწინააღმდეგოდ შეიძინა და 2020 წლის 7 ნოემბრის ჩათვლით საკუთარ საცხოვრებელ ბინაში ინახავდა საბრძოლო მასალას, რომელიც მისი საცხოვრებელი ბინის ჩხრეკის შედეგად ამოიღეს.

პროკურატურამ 2020 წლის 9 ნოემბერს ა.კ-ს ბრალდება წარუდგინა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 339-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით, 150-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით, 151-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით და 236-ე მუხლის მე-3 ნაწილით, ხოლო ა.ხ-ს - საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 339-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით, 150-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით და 151-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით.

დღესდღეობით, პროცესი პრაქტიკულად გაჩერებულია და ამ საქმეებზე გადაწყვეტილების მიღება ჭიანურდება.

¹³² <https://pog.gov.ge/news/prokurataram-jgufurad-ganxorcielebuli-iZulebis-muqarisa-da-qrTamis-micemis-faqtze-aseve-sabrZolo>; <https://pog.gov.ge/news/saqar-1>.

7. ნიკა მელიას ბრალდების საქმე¹³³

როგორც საზოგადოებისთვის ცნობილია, ჯგუფური ძალადობის ხელმძღვანელობის და მასში მონაწილეობისთვის (დანაშაული, გათვალისწინებული საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 225-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილებით) 2019 წლის 25 ივნისს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიეცა საქართველოს პარლამენტის წევრი ნიკანორ მელია.¹³⁴

წარდგენილი ბრალდების თანახმად, 2019 წლის 20 ივნისს თბილისში, რუსთაველის გამზირზე, პარლამენტის შენობის წინ, საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარის და სხვა მაღალი თანამდებობის პირების გადადგომის მოთხოვნით მიმდინარე საპროტესტო აქციაზე, დაახლოებით, 21:00 საათზე ადგილზე შეკრებილ მოქალაქეებს სიტყვით მიმართა პარლამენტის წევრმა ნიკანორ მელიამ და მოუწოდა პარლამენტში შეჭრისკენ, თუ მომდევნო ერთი საათის განმავლობაში მოთხოვნები არ დაკმაყოფილდებოდა. ვინაიდან, ულტიმატუმი არ შესრულდა, საქართველოს პარლამენტის შენობაში შეჭრის მიზნით, მიტინგზე შეკრებილი მოქალაქეების ნაწილი, ნიკანორ მელიას ხელმძღვანელობითა და უშუალო მონაწილეობით, თავს დაესხა საქართველოს პარლამენტის წინ შენობის დასაცავად განლაგებულ სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლებს. ძალადობრივი ქმედებების შედეგად, სხვადასხვა სახის დაზიანებები მიიღეს როგორც სამართალდამცავებმა, ასევე პროტესტის მშვიდობიანად გამოსატვის მიზნით შეკრებილმა მოქალაქეებმა, დაზიანდა და განადგურდა სახელმწიფოს და კერძო პირთა კუთვნილი ქონება.

¹³³ <https://pog.gov.ge/news/saqarTvelos-generalurma-prokuraturam-braldebul-nikanor-melias-mimarT-gamoyenebuli-aRkveTis-RonisZieb>; <https://pog.gov.ge/news/parlamentis-wevr-is-nikanor-melias-braldebis-sheSaxeb-dadgenileba-prokuraturam-misi-interesebis-damcv>.

¹³⁴ ნიკანორ მელია - ქმედების ჩადენის დროს იყო საქართველოს პარლამენტის დეპუტატი. ამჟამად დაკავებულია პოლიტიკური საქმიანობით.